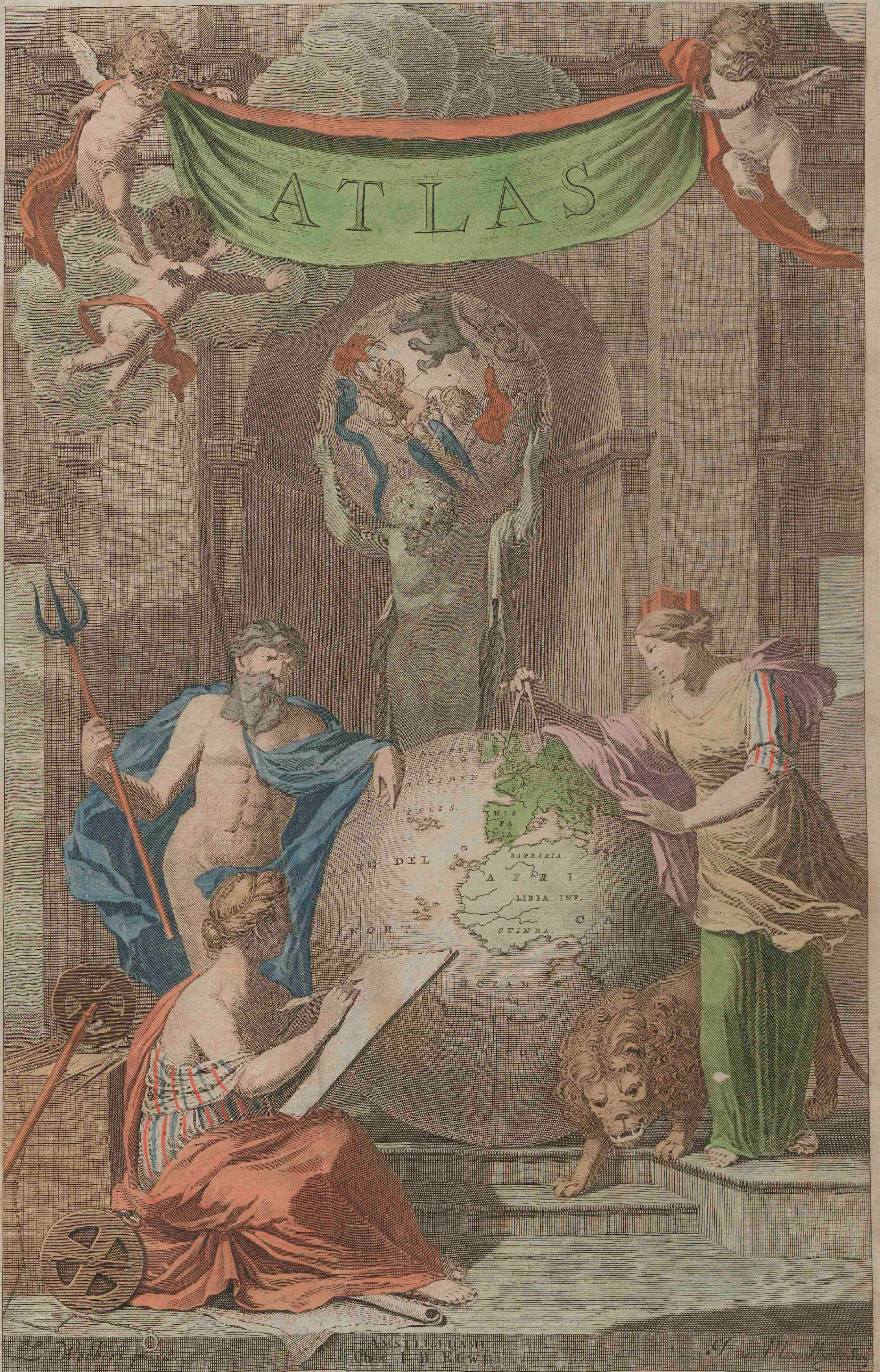

Atlas

<https://hdl.handle.net/1874/205019>

B E K N O P T E B E S C H R I J V I N G V A N D E G E H E E L E W E R E L D.

Het beftek dat wij in dezen ons voorgenomen hebben, gedooft niet dat wij ons breedvoerig inlaaten, met de gewoone befchrijving van de groote en gedaante der aarde, zoo min als met fomniger wijze van verdeeling derzelver; al het welk, wil men het niet ten halven doen, aan breede redeneringen o n d e r h e v i g i s, wegens de verfchillende gevoelens welken desaangaande onder de Wijsgeeren plaats gehad hebben; wij vergenoegen ons voor het tegenwoordige met slechts eene fchets van het groote tafereel dat van ons onderwerp gemaakt zoude kunnen worden te vervaardigen; zullende alleen de hoofdtrekken daarvan aanwijzen; het ongemeen fraaie en uitvoerig bewerkte talrijke ftel Kaarten, waarvan wij deze onze beknopte befchrijving doen verzelde gaan, oordeelen wij dat al het overige kan afdoen.

Eene natuurlijke verdeeling der Aarde noemd men, als men dezelve onderfcheidt in Aarde en Water, (welke verdeeling reeds bij de fchepping plaats gehad heeft) — in de kunstverdeeling der Aarde, betreft men echter bij ieder deel de wateren welken daarin gevonden worden.

Die Kunstverdeeling bevat thans vier deelen, naamlijk.
1.) *Europa*, 2.) *Azia*, 3.) *Africa*, 4.) *America*. Welker beftond die verdeeling slechts uit drie deelen, naamlijk toen *America* nog niet bekend was, om deszelfs latere ontdekking wordt het ook de *nieuwe Wereld* genoemd.

De bedenkingen van den fchranderen mensch zijn zelfs zoo ver gegaan, dat zij eene berekening van het getal der menschen die op de bewoonde deelen der Aarde gevonden worden, hebben willen maaken: „De geleerde ISAAC VOSSIUS,” zegt zeker Schrijver; „rekend dat er in alles 500 millioenen menschen op den Aardbodem zouden zijn; maar ERHARD WEIGEL, vermaard Mathematus te „Jena in zijn tijd, ftrekt in zijn werk, genaamd *die Erdfpiegel*, dat getal tot „omtrent 1000 millioenen menschen uit; waarvan hij 99 millioenen aan *Europa* „toefchrijft; aan *Azia*, 500; aan *Africa*, 100, en aan *America*, en de tot „nog toe onbekende Landen, 300 millioenen menschen:” doch, voegt die Schrijver er met reden bij, deze calculatiën zijn maar gisfingen.

Gegronder is mogelijk de proportie waarin men ftelt, dat de gemelde Werelddeelen, zich tegen elkander verhouden, zijnde naamlijk, 1, 3, 2, 6, zodanig dat *Azia* driemaal zoo groot is als *Europa*, *Africa* tweemaal, en *America* zesmaal.

Wegens de drie Hoofdgodsdiënften in de Wereld, naamlijk de *Christelijke* de *Mahomedaanfche* en de *Heidensche*, ftelt men als de geheele bewoonde Wereld in dertig deelen verdeeld wordt, de *Christelijke* Godsdiënft 5 van die deelen heeft, de *Mahomedaanfche* 6, en de *Heidensche* de overige 19.

Volgens de voorgemelde verdeeling, moeten wij eerst fpreken van

E U R O P A.

Dit Werelddeel houd men voor zeer gezond: niet regentiaande t op fomnige plaatfen daarvan ongemeen koud, en op anderen zeer heet kan wezen, ademt men er over het algemeen eene gemaatigde gezonde lucht: de grond daarvan is ook zeer vruchtbaar, in koorn- boom- en aard-vruchten; wijnen vallen er in groote hoeveelheid, en die zeer aangenaam van fmaak zijn; in die gedeelten alwaar de wijfstok niet wast, maakt men uit de voorhanden zijnde graanen, veelelele foorten van bieren, en verfterkende dranken, offchoon de uitgebreide zee vaart en koophandel, de wijnen door geheel het Werelddeel vervoeren: *Europa* heeft voorts overvloed van boscchen waarin allerlei wild; fchoone weiden voor het tamme vee, en talrijke foorten van vogelgelte dat tot fpijze verftrekt: de zeën en rivieren leveren mede eene meenigte van fmakelijke vifch op; de bergen allerlei erts, mineraale en fyne gefteenten; met één woord, *Europa* kan gezegd worden opleveren alles wat den mensch tot voedzel, tot nut en tot vermaak kan verftrekken.

Het wordt gemaklijkst verdeeld, in de volgende vijftien deelen.

1.) <i>Portugal</i> ,	6.) <i>De Nederlanden</i> ,	11.) <i>Zweeden</i> ,
2.) <i>Spanje</i> ,	7.) <i>Zwitferland</i> ,	12.) <i>Poolen</i> ,
3.) <i>Frankrijk</i> ,	8.) <i>Duitschland</i> ,	13.) <i>Hongarijen</i> ,
4.) <i>Grootbritanniën</i> ,	9.) <i>Deenemarken</i> ,	14.) <i>Moscoviën</i> .
5.) <i>Italiën</i> ,	10.) <i>Noorwegen</i> ,	15.) <i>Europifch Turkijen en Griekenland</i> .

Men maakt gewoonlijk eene dergelijke opelling van de hoofddeelen en gebergten welken in *Europa* gevonden worden, doch op dien leest kunnen wij deze onze befchrijving niet fchoejen; alleenlijk kunnen wij desaangaande bij onze berichten, van ieder der gemelde deelen in het bijzonder iets te zeggen.

Zoo veel moeten wij wegens *Europa* in het algemeen nog aanteekenen, dat de verfchillende landen welken zij bewoonen, allen echter befchaafd, en den *Christelijken* Godsdiënft toegedaan, hoewel zij in hunne begrippen desaangaande tot bewonderens toe onderfcheiden zijn; geen der overige Werelddeelen voedt zoo veellelele fecten in het ftuk van den Godsdiënft, waarvan de reden waarfchijne-lijk gezocht moet worden, daarin; dat de *Europeërs* een denkend volk zijn; want daar gedacht wordt, worden de aangenomene geloofspunten getoest, en dikwijls niet overeenkomstig den voordragt bevonden.

Wij zouden verder de bewooners van dit gelukkig Werelddeel te kort doen, zoo wij hier de volgende fpraak, die wij hun toegeëigend vinden, niet inlaschten; dus luidt dezelve.

„Er is geen Werelddeel waarin allerlei kunften en weetenfchappen meer bloeien dan in *Europa*, die veel, zoo niet het meeste toebrengen tot deszelfs „geluk en voorspoed, en allerlei handteeringen, neeringen en bedrijven: tot „bestudeering en volmaking der weetenfchappen en kunsten, brengen niet we- „nig toe, de *Academiën* welken men ook zeldzaam anders dan in *Europa* vindt, „(thans echter ook in *America*;) ja men mag *Europa* met reden de moeder der „wijsheid en geleerdheid noemen, aangezien dezelve daarin bijna tot den top „geklommen fchijnen; getuigen daarvan zijn die geleerde mannen, die in meest „alle de Landfchappen van *Europa* van tijd tot tijd ten voorschijn komen, en „zig door hunne fchrandere en nuttige fchriften, tot diënft der ongeleerde, en

tot nut van ’t algemeen, een onfterfelijke naam maken: aanmerklijk is het dat die Landfchappen en plaatfen, alwaar voordezen de geleerdheid en weetenfchappen, tot in top geftegen waren, tegenwoordig, onder de regeering van den *Turk*, in de diepfte duisternis van ongeleerdheid begraven liggen; want men weet dat de kunften en weetenfchappen, en mitsdien de geleerdheid; haaren eerften oorsprong in *Arabiën* hebben, van waar ze daarna in *Egypten* en vervolgens in *Griekenland*, inzonderheid in *Athenen*, gekomen zijn, en aldaar lang berust hebben, tot dat ze eindelijk met de *Grieken* in *Italiën* en allengskens verder in *Duitschland*, *Frankrijk*, *Spanje*, en elders verftreid „zijn:” in den voordgang der geleerdheid heeft *Nederland* een voornaamen lof behaald, en voegt nog dagelijks verfche takjens aan zijnen reeds fierlijken krans: de bewooners van dat gelukkige gewest, niet zoo vindingrijk zijnde als wel ongemeen gefchikt om eene fchets, of een eerst beginfel, te volmaaken; om bij het gevondene iets, en zelfs veel, te voegen, mogen met recht den naam van voedfervaders der geleerdheid genoemd worden — *Duitschland* volgt hen vooral in het vak der fchoone letteren op de hielen.

Om van ieder deel van *Europa* in ’t bijzonder iets te zeggen, moeten wij thans eerst fpreken van

P O R T U G A L.

Offchoon dit rijk niet zeer groot zij, bedraagt deszelfs lengte echter meer dan 30, en zijne breedte bijna 50 duitsche mijlen.

De lucht is ’er vrij heet, echter niet ongezonder.
Het is zeer rijk in wijn, olij, amandelen, vijgen, rozijnen, oranjeappelen, citroenen, enz. als mede in honig en wasch; tam vee, gevogelte en wild valt er genoeg, doch van koorn kan het zich niet voeden — het heeft mede zeer fchoone rivieren, die overvloed van vifch opleveren.

De aart en zeden der *Portugeezen*, komen veelal overeen met die der *Spanjaarden*, (waarvan fraks nader;) men zegt echter dat zij niet zoo hoogmoedig en ook zoo traag niet zijn: zij zijn zeer goede zeelieden, en maaken hun erk voornaamlijk van den koophandel: hun gaat den lof na van door den woesten Oceaan den weg naar de rijke *Oost-Indiën* gevonden te hebben; zij zijn ook goede krijgslieden, hunne vrouwen gelooven de fchoonfte van geheel *Europa* te zijn, en worden in dat denkbeeld door haare mannen gevoed, door haar op allerlei wijze wegens haare fchoonheid te roemen, niettegenftaande men wil dat de fchoonfte *Portugeefche* vrouw bij de *Hollanders* slechts voor niet afzichlijk gehouden zoude worden.

Sommige verdeelen *Portugal* in vijf, anderen in de navolgende zes

P R O V I N C I E N.

<i>Entre Minho e Douro</i> ,	<i>Eftramadura</i> ,
<i>Tra-los-Montes</i> ,	<i>Alentejo</i> ,
<i>Beyra</i> ,	<i>Algarien</i> .

Lisbon, of *Lisfabon*, is de Hoofdstad van geheel *Portugal*: op den 1 Novem-ber des jaars 1755, werd deze capitaale Stad, door eene geweldige aardbe-ving bijna geheel omgekeerd.

In *Portugal* zijn voorts 3 Aardsbisdommen, 13 Bisdommen, 5 Hertogdomen, 30 Graafschappen, 7 Markgraafschappen, en 3 *Academiën*.

De inkomsten van het Rijk worden begroot op 8 millioenen.
De *Portugeezen* hebben veele bezittingen in *Africa*, voorts ook eenigen in *Azia*, of *Oost-Indiën*, en in *America*.

S P A N J E.

Dit rijk fchat men 150 Duitsche mijlen lang, en even zoo breed te zijn.
De lucht is ’er over ’t algemeen, maar voornaamlijk naar den kant tegen het zuiden, zeer heet, zoo dat de meeste menschen er zich op het best van den dag in hunne koele kamers blijven onthouden — deze lichtsgefteld is zekerlijk oorzaak van den traagen aart des volks, niettegenftaande dezelve alleen het ligchaam betreft; want men houd hen anders voor zeer fchrandere menschen; zij zijn voorts trots en moedig; goede zeelieden en soldaaten; dat zij weleer onverbiddelijke geweetendwingers waren, hebben de dappere *Nederlanders* ondervonden; fchoon dezen het yzeren juk der *Spanjaarden*, met hunne hel-denklingen vergruisd hebben.

Spanje is rijk in honig, wasch, zout; in hunne boscchen, en op hunne talrijke velden hebben zij allerlei wild en tam gedierte in overvloed, vooral fchaapen en geiten. — hunne rivieren die meer dan honderd-en-vijftig in getal zijn, leveren ook genoegzaam vifch op, zelfs vind men er die goudkorrels onder haar zand hebben — aan bergen heeft *Spanje* mede geen gebrek, waarvan het *Pyreneesche* het voornaamfte is.

Spanje wordt verdeeld in veertien

P R O V I N C I E N.

<i>Galliciën</i> ,	<i>Catoloniën</i> ,	<i>Oud Castiliën</i> ,
<i>Aufuriën</i> ,	<i>Valentiën</i> ,	<i>Leon</i> ,
<i>Biscagiën</i> ,	<i>Murcia</i> ,	<i>Eftramadura</i> ,
<i>Navarre</i> ,	<i>Nieuw-Castiliën</i> ,	<i>Audalufiën</i> ,
	<i>Aragon</i> ,	<i>Grenada</i> .

In *Spanje* zijn 8 Aardsbisdommen, 48 Bisdommen, 21 Hertogdommen, 41 Markgraafschappen en 15 *Academiën*: ’s Rijks inkomsten, worden gefchat op 50 millioenen.

Aan de kroon van *Spanje* behooren voornaamlijk nog *Napels*, *Siciliën* enz. eenige *Spaansche Nederlanden*; voorts heeft zij ook nog bezittingen in de drie andere Werelddeelen.

F R A N K R I J K.

Dit rijk behoort tot de grootfte van *Europa*, fomnige rekenen het op 140 Duitsche mijlen breed, en 180 zulke mijlen lang, anderen bepaalde het op 200 mijlen lang en 190 breed: de lucht is ’er zeer getemperd, aangenaam en gezond.

B E K N O P T E B E S C H R I J V I N G V A N D E G E H E E L E W E R E L D

wordende voor het beste Land van geheel Europa gehouden; en deze gezonde lucht maakt het ook ongemeen volkrijk, het geen veelen thans tot hun nadeel ondervinden: aan dezelfde gezonde lucht hebben de dappere Franschen ook hunne ongemeene vrolijkheid te danken; dat zij bij die vrolijkheid eenen voorbeeldeloozen moed voegen, bewijzen onze tijdgenooten onder hen, meer dan hunne voorouders ooit gedaan hebben — zij zijn zuilen van den troon der Vrijheid.

De vruchtbaarheid van Frankrijk is even zonderling in voortbrengzelen, het welk zoo ver gaat, dat sommige dit Rijk zelfs voor het vruchtbaarste van geheel Europa gehouden hebben: zie hier de beschrijving daarvan: „Het Land is overal effen en vlak, doch ook in sommige contrijen met gemakkelijke ber- gen of heuvels, en daarsuschen met aangename en vruchtbaare valeien ver- sierd, waarin allerlei graanen, als rogge, tarwe, garst, haver enz. groeien en de bergachtige plaatsen zijn overal beplant, behalven in eenige noordelij- ke Provinciën, met wijngewas en allerlei sijne vruchtboomen, als periken, abrikoozen, pruimen, amandelen, en lekkere peeren, enz. wordende van het druivengewas een ongelovelijke menigte wijn gemaakt, die het bestaan aan zeer veele inwoners geeft, gelijk op andere plaatsen de veldbouw. De Fransche wijnen worden voorts door geheel Europa vervoerd — De vel- den die geen wijn noch veldvruchten voortbrengen, zijn zeer bekwaam tot weiden; het ontbreekt derhalven Frankrijk ook niet aan allerlei vee voor nooddrift, als koejen, osen, schaa- pen, geiten en varkens, hoenders, ka- poenen, ganzen, enz. in voege, dat de inwoners rijklijk voorzien zijn van vleesch, spek, melk, boter, kaas, wol- le, en al het geen tot de huishou- ding noodig is.”

De veele groote en aanzienlijke rivieren leveren hun ook overvloedig visch op, zodat het Fransche Rijk in alles een gelukkig Land is; zoo de voorstanders der volksvrijheid het eenmaal kunnen vrijvechten, zal het een paradijs wezen.

Dit van Natuur gelukkig Land wordt zeer geschikt verdeeld in de volgende twaalf

G O U V E R N E M E N T E N .

Isle de France,	Bretagne,	Gujenne,	Dauphiné,
Orleans,	Normandie,	Languedoc,	Bourgogne,
Lion,	Picardie,	Provence,	Champagne.

Zommigen maaken van deeze twaalf deelen zestien, door bijvoeging van de volgende vier als

De Fransche Oostenrijksche Nederlanden,	Fransche Comté,
Hunne bezittingen in den Elzas,	Lotharingen.

Parijs is de Hoofdstad van geheel het Fransche Rijk — voor weinig tijds berekende men de inkomsten van geheel Frankrijk op 200 millioenen, en die der Geestelijke op 20 millioenen. — Men vind 'er 20 Academiën — **LODEWYK DE ZESTIENE**, heeft gevoeld wat het te zeggen was Hij was de agt- en- zestigste Koning — meer kan men met zekerheid van Frankrijk niet zeggen, zoo lang deszelfs lot niet volkomen bevestigd is.

Enkele groote bergen vind men in Frankrijk ook, onder anderen het *Seven- nische*, waarover men reizen moet om uit *Languedoc* naar *Lion* te komen; wij vinden desaan gaande aanteekend, dat op den top van dezen berg een zitplaats in een rots uitgebouwen is, waarin de kooplieden, die naar *Lion* op de misse reizen, gewoon zijn de jongelingen onder hen te zetten, welken nog nooit te *Lion* geweest zijn: „Te weeten,” zegt onze Schrijver, „om maar eene klucht te hebben, die de nieuveling met een honorabel tractement betaald; deze zitplaats is bekend onder den naam van *La chaise de la vérité* (*), om dat de jonge kooplieden welke daarin moeten gaan zitten, zweeren moeten of zij ook voorheen meer te *Lion* geweest zijn;” zoo neen, dan zijn zij het boven- gezegde tractement schuldig.

Wij kunnen niet voorbij, daar al het bovenstaande slechts van den eigenlijken *Franschen* bodem op zich zelven gezegd is, nog iets aantekenen wegens

D E N E L S A S (†)

Als zijnde eene bezitting van Frankrijk die niet op eigen bodem ligt; anderen heeft dit groote Rijk in *Asia*, *Africa* en *America*.

De *Elzas*, is zodanig vruchtbaar in allerlei korn, ooftvruchten en wijn, dat het niet alleen daarvan overvloed heeft voor zijne eigene inwoonders, maar ook voor zijne nabuuren, ja een groot gedeelte van *Duitschland* daarvan kan laten toekomen, en derhalven niet ten onrecht van sommige de koornschuur en wijn- veld van *Duitschland* genoemd wordt — het geeft ook overvloed van veld- vruchten: de bergen, hoewel ze 'er niet in menigte zijn, geeven echter door den wijnbouw veele duizende handen werk: niettegenstaande alle deeze gunsten, waarmede de Natuur dit Land bedeeld heeft, worden 'er echter weinige rijke in- wooners gevonden; daarentegen hebben ze den naam verworven van getrouw en eerlijk, en in den oorlog onwankelbaare helden te zijn.

Het grootste gedeelte dezes Lands behoorde weleer aan 't huis van *Oosten- rijk*, doch bij den *Westphaalschen vrede*, werd het aan Frankrijk afgegaan, onder die voorwaarde, dat de tien vrije Rijksteden daarin gelegen, bij haare rijks vrijheid zouden gelaten worden; doch bij den *Nijmeegschen vrede*, wist Frank- rijk zich nog verder in het bezit daarvan intedringen, en hoewel zulks toen niet rechtstreeks doorging, is het bij den *Rijswijkschen vrede*, in 1697, echter door- gegaan, en de kroon van Frankrijk in het volkomen bezit daarvan gesteld.

Dit grondgebied wordt verdeeld in

O P P E R - E N N E D E R - E L S A S .

Bevallende elk verscheidene goede en groote Steden.

G R O O T B R I T T A N N I Ë N .

Onder dezen naam begrijpt men de drie Koninkrijken *Engeland*, *Schootland* en *Ierland*: wij zullen van ieder afzonderlijk iets zeggen.

E N G E L A N D .

Wil men dat van 't zuiden naar het noorden wel 80 Duitse mijlen beslaat, en van 't westen naar het oosten, op de breedste plaats van de eene zee naar de anderen 70 zulke mijlen.

Men leeft er onder eene gemaatigde luchtstreek; in de zuidelijke gewesten vriest het des winters zelfs zeer weinig: de lucht is 'er in het voor- en na-jaar dampig, tot zoo ver zelfs, dat men de zon alsdan maar zeldzaam te zien krijgt: deze eigenschap des Lands, deed, verhaald men, zeker *Sptanssch Gezant*, wel- ken zich omtrent den gemelde tijd van het jaar in *Engeland* opgehouden had, bij zijn vertrek, aan zijne vrienden zeggen: *Groet den Koning ootmoedig, en ook de zon, want ik hebze geen van beide gezien*: de gezegde dampigheid van de lucht wordt op sommige plaatsen niet weinig vermeerderd door het branden van steen- koolen, welk gebruik in *Engeland* vrij algemeen is.

(*) De Roel der waarheid

(†) Van de Oostenrijksche Nederlanden spreken wij nader.

De voortbrengzelen van dit Rijk zijn korn, tuin- en ooft vruchten, waarin het zelfs boven veele Landen van Europa uittuut; op de heuvels en bergen vind men overvloed van vette weiden voor allerlei vee, maar voornaamlijk voor schaa- pen: die goede wol geeven, waarvan de *Engelsche lakens* gemeyen: het bier dat de *Engelschen* uit hunne graanen weeten te brouwen, is door geheel Europa zoo beroemd als bekend; de cijder- of appel- en peeren- dranken wor- den in *Engeland* mede bereid. Paarden en honden, beiden van een zeer goede soort, kan men onder de voortbrengzelen van dat Land tellen. bergen, bostchen en weiden leveren ook allerlei wild op; in hunne rivieren en meiren vindt men veele zwaanen, en niet minder smaakelijke visch; hoewel de natie minder lief- hebbers van deze dan van vleesch zijn.

Er zijn ook veele mijnen van goud, zilver, koper, ijzer, tin en lood; het tin valt er zelfs beter dan op eenige andere plaats van Europa, en de bergen le- veren er voorts eene soort van steenkoolen op, die alom bekend zijn, en een goeden tak van handel voor de *Engelschen* verschaffen.

Wat de aart des volks betreft, men vind hun beschreven van zodanig een tem- perament te wezen, het welk de middenmaat houdt, tuschen de losheid der *Franschen* en den hoogmoed der *Spanjaarden*: zij beminnen, zegt men, de vrijheid boven maate, en kunnen geene slavernij verdueren, offchoon onze Re- publiek te dikwijls de droevige ondervinding gehad hebbe, dat zij anderen gaar- ne in kluisters slaan, of ten minsten in hunne vrijheid benadeelen: de *Hollan- ders* die in de historie van hun eigen Land slechts eenigzins ervaaren zijn, kun- nen niet gereedlijk toestemmen, dat de *Engelschen* getrouw en eerlijk, wij zul- len niet zeggen zijn, maar altoos geweest zijn: dit moet de geheele wereld toe- stemmen dat zij den eernaam van stoutmoedige zeehelden wegdraagen, ja daarin de *Nederlanders* naar den kroon steeken; ook gaat hun met reden de eer na, dat zij groote denkers, en zeer geschikt zijn om in de wetenschappen en kun- sten uittemunten; gelijk zij Europa dan ook voornaame Geleerden en Wijsge- ren opgeleverd hebben: zij zijn bekwaame werklieden, vooral in de metaalen, en onze schoonste kunst-instrumenten hebben wij aan *Engeland* te danken.

De vrouwen houdt men voor zeer eerbaar, maar zij zijn niet zoo schoon als de *Hollandsche vrouwen*, hoewel zij dezelve in talie meest gelijken, en minst naar de *Fransche Dames*: de reizigers verzekeren dat de *Engelschen* hooge ach- ting voor hunne vrouwen hebben, dezelve als Godinnen vierende, waarvan het spreekwoord getuigt, het welk zegt, dat *Engeland* het *Paradijs der vrou- wen is, het vagevuur der knechts*, en de hel der ezels: „De vrouw van 't huis,” zegt zeker schrijver, „neemt altijd de eerste plaats in, schoon ze ook van gerin- gen staat, en er eene Graavin aan tafel ware, ten zij ze dezelve haare plaats uit „aching afsta.”

De bekwaame *Engelschen* zijn ook zeer geschikt voor den Koophandel, die zij uitgebreid drijven, komende daarin almede de *Hollanders* zeer nabij; hunne ja- louzij over onzen bloeienden handel, (zou die bloede,) heeft ook dikwijls oor- zaak geweest van hunne averechtse gedragingen omtrent ons.

Engeland wordt gemeenlijk verdeeld in het eigenlijk

E N G E L A N D , e n i n h e t H e r t o g d o m W A L L E S :

Het eerste deel, wordt verder onderdeeld, in bijzondere Provinciën, naam- lijk in deze zeven:

Kent, Essex, Sussex, West-sex, Oost-angeln, Middell-angeln (*),
North-humberland.

Het Hertogdom *Walle*s, wordt verdeeld, in

*South Walle*s, en *North-Walle*s.

Deeze Provinciën worden weder onderscheiden in kleine Landschappen, bij de *Engelschen* bekend onder den naam van *Shires*; zoo verdeelen zij,

ESSEX in *Middel-sex* en *Essex*.

SUSSEX in *Sussex* zelve, en *Surry*,

WEST-SEX in *South-hampton, Bark-shire, Wilk-shire, Dorset-shire, Sommersest-shire, Devonshire*, en *Cornwal*.

OOST-ANGELN, in *Cambridge, Suffolk, Norfolk*,

MIDDELL-ANGELN, in *Buckinghamshire, Bedfordshire, Hardfordshire, Huntingthons-hire, Noordhamptons-hire, Oxfordshire, Glo- chestershire, Monmouthshire, Herfordshire, Worchester- shire, Warwicks-hire, Leicestershire, Rutlandshire, Lin- colnshire, Nottinghamshire, Darbys-hire, Staffords-hire, Schropshire*, en *Chestershire*.

NORTH-HUMBERLAND, in *Yorkshire, Langcastershire, Cumberland, West- morland, Durham, Northumberland*.

SOUTH-WALLES, in *Clamorhanshire, Brechnockshire, Caernardanshire, Penbroockshire, Capignanshire* en *Radnorshire*.

NORD WALLES, in *Montgomeryshire, Merionethshire, Caernarvanshire, Denbingshire, Flintshire* en *Rutland*.

Engeland, heeft 136 steden, 52000 dorpen, en eenige eilanden: er zijn 2 Academiën, 2 Aardsbisdommen, 27 Bisdommen, 12 Hertogen, 4 Marquisen, 70 Graaven, 10 Vicomten.

Het gebruik in dit Rijk is dat de oudstgeboren zoon, al de vaderlijke vaste goederen erft, de overige zoons of dochters verkrijgen van de losse goederen, en moeten dan hun fortuin op eene andere wijze zoeken, ten ware de oudste breder hun van zijn eerstgeboorterecht iets afftonde.

De Stad *Londen* is de Hoofdstad des gantschen Rijks, en trekt de bewonde- ring van alle Reizigers tot zich, men teld in dezelve 125 kerken, en meer dan 5000 zoo kleine als groote straaten; het getal der inwoners wordt op meer dan 350000 begroot, in den jaare 1666 werd deze ongemeene groote Stad, zoda- nig door het vuur geteisterd, vier volle dagen lang, dater omtrent 30000 huizen, en 84 kerken vernield werden, men berekende de schade op meer dan 500 millioe- nen ponden sterlings; alles werd echter binnen vier jaaren weder opgebouwd.

S C H O T L A N D .

Dit Land het welk in zijn grootste breedte, 30 mijlen beslaat, ligt noorde- lijker dan *Engeland*; waarom er de lucht ook veel kouder, en de vruchtbaar- heid minder is: offchoon het ten noorden met veele woeste bergen bezet is, is er echter korn, vruchten en vee zoo veel dat het zich gemaklijk kan voeden: 't ontbreekt *Schootland* niet aan wild, zelfs worden er in de gebergten wilde paar- den gevonden; gevogelte valt er mede in overvloed zoo wel als vischen, en niet minder rijke mijnen van goud, zilver, koper, ijzer, lood, kwik, edele gesteenten en steenkoolen.

„De *Schootten*,” zegt de Schrijver reeds meermaalen bij ons aangehaald; hebben den naam verworven van braave, goedaartige, en getrouwe lieden:”

(*) Dit wordt ook *Mercia* genoemd.

zij

zij zijn ook dapper en kloek in den oorlog, en gehard tegen de ongemakken van den arbeid en van de lucht; dit alles zij echter gezegd van de bewoners van het platte land naar den zuidkant gelegen: de bewoners der bergen, *Berg-Schotten* genoemd, zijn veel ruwer en onbeschaafder van aart, overeenkomende dus wederom met den grond dien zij bewoonen, en de lucht die zij inademen. Behalven de Eilanden tot *Schotland* behoorende, wordt dit gedeelte van *Groot-Britannië* verdeeld in:

ZUID-SCHOTLAND, EN NOORD-SCHOTLAND.

Voorts worden deeze deelen wederom verdeeld in Provinciën of Landschappen, als

ZUID-SCHOTLAND, in *Lothiana, Fife, Merche, Tvedal, Eskdal, Tweddal, Annand, Nithesdal, Galloway, Carrick, Kyle, Cunningham, Cantijra, Knapdal, Argyle, Lorna, Menthied, Strathern, Lennox, Sterling, Clisdal*.
NOORD-SCHOTLAND, in *Angus, Mernis, Marr, Bouchan, Muraai, Peria, Goree, Braidalbain, Atholia, Locharbia, Rosfia, Asfintb, Sutherland, Strathnavern, Cathenes*.

De Geographisten over *Schotland* naaiaande ontmoeten wij deze aantekening: „aanmerkelijk is de wet die de Schotse Koning *EVERIUS*, omtrent 60 jaar ren voor *CHRISTI* geboorte gaf, naamlijk, dat de Koning het recht zoude hebben, de eerste nacht bij de bruid der gehuwden Edelen te slaapen, en de andere Heeren op het Land bij die der landlieden; maar deeze schandelijke wet heeft Koning *MELCOMB*, om rent het jaar 1061 in zoo verre veranderd, dat de bruidegom dit recht door en half mark zilver aan den Heer des Lands te betaalen, afkopen konde, en men zegt dat dit nog hedendaags in wezen is, en het *Vrouwen-geld* genoemd wordt, de gemelde Koning *EVERIUS*, voegde onzen Schrijver er bij, „gaf aan de dieven ook de volle vrijheid tot dit huis ambagt, mits dat ze zich niet lieten betrappen.” — Zouden zij ook wel eens Koningen.

I E R L A N D.

De grootte van dit Eiland is van het zuiden tot het noorden omtrent 60 Duitsehe mijlen, maar in de breedte houdt het niet meer dan 30 zodanige mijlen. De luchtgesteldheid, en de voortbrengfelen des lands, vindt men in de volgende regelen kortlijk beschreeven:

„Dit land heeft een getemperde en heel gezonde lucht, die 'er des zomers niet te warm en des winters niet al te koud is; doch anderszins wegens de rondom zijde zee wat tot dampigheid en vogtigheid genegen, inzonderheid in de herfst en wintertijd, men heeft er echter alsdan geene zoo betroukkene duistere lucht gelijk in Engeland, en dikwils schoone heldere dagen; inwoonders dat de menschen daar weinig ziek worden en bijna niet als van ouderdom sterven, waardoor dus de geneesmeesters aldaar veel minder aanslag hebben en gezocht worden als op andere plaatsen der wereld: men weet in *Ierland* ook weinig van *donder* en *blixem*, als gebeurende zulks zeer zelden. Voorts is hetzelve een heel vet en vruchtbaar land, doch hoofdzakelijk in *weide* en *allei yee*, als *koijen*, *osfen*, *schapen*, enz., gelijk dit betuigt wordt door de groote meeninge *boter* die uit *Ierland* oeral verzonden wordt, alsmede door den uitvoer van de *vette beesten* en *gezouten vleesch* naar Engeland, Holland, en elders: Edog de *Ieren* hebben de naam, dat ze in het algemeen niet heel zindelijk zijn in het bereiden van *boter*, *kaas* en andere dingen meer. De veldvruchten slagen in zoo verre aldaar op veel plaas ook heel wel, maar die in het voorjaar gezaaid worden, hebben veeltijds zwaarigheid om haar volkomene, rijpheid te verkrijgen, of het vogtige najaarsseizoen veroorzaakt dikwils dat ze niet wel kunnen ingeogst worden; weshalven de Inwoonders meer haar werk maken van de veeokkerij, hoewel aldaar zoo veel *koorn* en andere veldvruchten gebouwd worden als de inwoonders noodig hebben; en dat hun ontbreekt verkrijgen zij uit Engeland. Men zegt, dat de weiden er op veel plaatsen zoodaartig vet gras voortbrengen, dat de Landlieden genoodzaakt zijn de *koijen* en ander vee daarvan te speenen, dat is, haar zulks niet al te veel te doen hebben, om dat ze anders door deszelfs vertigheid ziek worden: inzonderheid fokken ze ook veel *schapen*, dieze 's jaars tweemaal kunnen scheeren, en veel voordeel van de wol maaken. Ook zijn de *Iersche paarden*, die de inlanders *hobbjes* noemen, heel berceemd; voornaamlijk om dat ze meest uit de natuur een *pas* gaan, en dus goede rijpaarden zijn. Aan allerlei *wild*, als *herten*, *reën*, *hazen*, *vosfen*, enz. heeft dit Eiland ook geen gebrek; edog men bevindt dat zoo wel tamme als wilde dieren kleiner vallen als in andere Landen: En dewijl dit Land rondom met water omringd en vet is, zoo wordt daar ook eene groote meeninge van water- en ander gevogelte gevonden, als *eenden*, *ganzen*, *rotganzen*, *duikers*, veel *zwanen* en honderd andere dingen meer; maar daar worden geen of heel weinig *oeveraaren* gevonden, en die men 'er ziet, zijn allen zwart: Ook zijn de *patrijzen*, *faisanten*, *exters* en *nachtgalen*, aldaar zeldzaam.

„Het is aanmerkelijk, dat dit Eiland geen vergiftige dieren, als *adders*, *slangen*, *padden*, *spinnen*, enz. duld, en men zegt, dat wanneer een fenijnig dier daar heen gebragt wordt, zulks aanstonds sterft; ook verzekert de oude Historie schrijver *EDA* en anderen, dat er in Engeland menschen van vergiftige *slangen* beeten of ander fenijn genezen zijn, alleen door bladen en kruiden die uit *Ierland* gebragt waren: Het was derhalven wel de moeite en kosten waardig, dat men die geneesbare kruiden hier te Lande en elders uit *Ierland* (vers gedroogt) deed komen, en in de winkels tot het voorvallende noodige gebruik, voor het tenijn en fenijnige ziekten gereed hield; want het zeker is, dat de gewassen, kruiden en andere dingen van deze of geene Landschappen een bijzondere specifieke kragt en eigenschap hebben: Dat 'er geen *adders*, *slangen*, en diergelijke dieren in *Ierland* gevonden worden, dit is zekerlijk ook de oorzaak dat men geen of weinig *oeveraaren* aldaar ziet, vermits dezelve hun meeste voedsel aan die anderszins fenijnige dieren hebben, en mits dezelve hen vernieling van dezelve, daar ze hoofdzakelijk schijnen geschapen te zijn tot vernieling van dezelve, dat ze te menigvuldig en schadelijk zijn, hoewel het ook zeker is, dat zelfs de fenijnige dieren hare nuttigheid in die Landen daar dezelve veel zijn, aanbren-gen, schoon ons die nuttigheid onbekend is, want de natuur niets te ver-geefs of tot nadeel voortbrengt. Daar worden in *Ierland* ook veel *honing-beien* gevonden, zoo wel die gekweekt worden als in het wild, in de holle bomen en rotzen.

„Van allerlei *vischen* is 'er ook geen gebrek zoo wel omtrent de zekusten aan *zeevisch*, als ook in het land aan *rivierisch* in de *rivieren* en *meiren*, die heel vischrijk zijn.

Wat de aard des volks betreft, dezelve worden over 't algemeen niet zeer geprezen, want men zegt dat ze traag in den arbeid, onbekwaam om iets van belang te leeren, en zeer kwaadaartig en stijfhoofdig zijn: sommige willen dat

ze altoos tot 't uitersten overslaan, naamlijk geheel goed, of geheel kwaad genoemd kunnen worden; intusschen zijn zij door den omgang met de *Engelanders*, welken in zeer groot getal onder hen gevonden worden, zodanig beichaafd, dat men ze niet meer onder de beiden algemeene benamingen kan brengen — zij worden voor goede krijgslieden gehouden.

Ierland wordt verdeeld in vier

P R O V I N C I E N.

Naamlijk,

Ulster, Leinster, Connaut, en Munster.

Deeze Provinciën worden verdeeld, in de volgende Landschappen, als:

ULSTER, in *Dewne, Antrim, Colranen, Dunghall, Tyrone, Termanagh, Monagham, Cavan, Armagh.*

LEINSTER, in *Louth, Dublin, Kildare, Wiclo, Gaterlagh, Wexforth, Longfort, Meath, Kinges, Quenes, Kilkenny.*

CONNAUT, in *Slego, Letrim, Mayo, Roscomen, Galloway, Clare.*

MUNSTER, in *Limmeric, Tipperari, Waterfort, Cork, Desmound, Kerri.*

In *Ierland* zijn 4 Aartsbisdommen, 28 Bisdommen, en één Academie.

De bezittingen der *Brittaniers* over heralgemeen, zijn verder in *Europa*, en voorts in *Africa* en *Asia* niet veel; in *America* weet men, waren zij weleer rijk, maar de Vrijheid die hunne handelwijze omtrent hunne onderhoorigen aldaar niet langer konden verdragen, heeft haare krachtige arm opgeheven, en hen de geestels uit de hand gelagen.

I T A L I E N.

Men rekent dit Rijk in den omtrek 135 mijlen groot te wezen:

Zie hier de beschrijving van de lucht, voortbrengfelen, en den aart des volks.

De lucht is in *Italiën* zeer gematigd, en in de zomer niet al te warm, nog ook in de winter koud, hoewel daar nog wel eenig onderscheid in 't Zuiden en Noorder deel van *Italiën* is, vermits zich 't Land van 't Noorden vernaar 't Zuiden uitrekt, en het in dit laatste deel bij gevolg ook 't warmst is daar men bijna van geen winter weet, en 't gras en de kruiden in de velden bijna altijd ziet groeijen en bloeijen.

Het aardrijk is door geheel *Italiën* op de meeste plaatsen zeer vruchtbaar, brengende allerlei gewassen en vruchten in overvloed voort, meer dan eenig ander land in de wereld, als allerlei *koorn*, *schone oosvruchten*, van appelen, peeren, oranje, citroenen, granaaten, enz., heerlijke wijnen, kostelijke olie, honig, wasch, enz., ja alles wat de mensch niet alleen tot nooddrift van noden heeft, en aan zich zelven aangenaam en vermaaklijk is, zoo wordt 't van sommigen niet zonder reden het *Paradijs van Europa* genoemd. Hoewel het aan sommige plaatsen zoo veel *koorn* juist niet voortbrengt als de Inwoonders noodig hebben, doch dit wordt vergoed uit de naabuurige plaatsen, of uit 't *koornrijke Barbariën in Africa*; want *Italiën* zeer volrijk is, en derhalven veel *koorn* tot spijziging noodig heeft.

Daar wordt in dat rijk ook zeer schoon en groot vee gefokt; inzonderheit in 't *Milaneesche*, *Parmeasche* en elders meer, gevende de *koijen* aldaar heel veel en vette melk, gelijk zulks blijkt aan de zeer smaaklijke *Parmeasche kaas*, die wegens zijne lekkerheit overal heen verzonden wordt; daar worden ook op veel plaatsen schoone *Schapen* gefokt, die eene goede wol behalven een lekker vleesch tot spijz uilveren: onder de paarden zijn de *Napelschen* wegens hunne vlugheid en fraaiheid in groote achtting: voorts wordt er in *Italiën* ook veel zijde gewonnen, waar door aldaar ook aanzienlijke Zijde-manufacturen zijn, waar in allerlei fraaje zijde Stoffen, Fluweel, enz. gefabriceerd worden.

Betreffende de aart en inborst der hedendaagche *Italiaanen*, dezelve zijn heel bereid van omgang, zeer geestig van verstand, schrander in de studien, en in allerlei fraaje kunsten en wetenschappen; inzonderheid munten ze uit boven andere Natiën in de Bouw- en Schilderkunst, en in de Musiek, in welke kunsten groote Meesters in *Italiën* gevonden worden: hoewel in de Schilderkunst niet meer zoo veel als wel voor dezen, om dat men die meesters ook elders thans in grooter hoeveelheid vindt: dat ze de studien zeer beminnen, blijkt uit veele Universiteiten die in *Italiën* gevonden worden.

Hoe vrijbaar en dapper de oude *Romeinen* (of *Italiaanen*) geweest zijn, blijkt uit hunne groote overwinningen die ze gemaakt en daar door bijna de geheele wereld onder hunne magt gebragt hebben; doch dezen roem hebben ze reeds sedert lang verloren; want de *Italiaanen* tegenwoordig maar voor zeer flechte soldaten gehouden worden, zelfs in hun eigen land, of ten minsten buiten *Italiën* weinig tot den oorlog deugen, als kunnende de ongemakken van andere kouder Landen niet verdragen, en schijnen dus veel tederder en onstrijdbaarder geworden te zijn.

In 't eeten en drinken zijn de hedendaagche *Italiaanen* delicaat, en geen wonder, want hun Land allerlei lekkernijen voortbrengt: doch zij zijn daarin niet overmatig, ten zij bij gastmalen of zamenkomsten.

In de kleeding zijn ze sierlijk en ook zelfs prachtig, volgende daar in de mannen inzonderheid de *Franschen*, en de vrouwen meest de *Spaansche vrouwen*, voornaamlijk munt de pracht zoo wel in de kleeding als anderszins grootlijks uit te *Veneriën*, *Milanen* en *Toscenen*, ontsaande te *Veneriën* en elders zeer waar-schijnlijk daar uit, dat 'er veel rijkdom is, en er veel Edellieden zijn.

Eéne zaak wordt van de *Italiaanen* zeer gelaakt, naamlijk, dat de mannen zeer jalours, en inzonderheid op hunne vrouwen zijn, weshalven ze dezelve ook als opsluiten, en haar niet vergunnen uit te gaan, behalven na de kerk; uit welke reden men ook in de *Italiaasche Steden* heel weinig vrouwen van fatsoen op de straten ontmoet; en de huislijke zaken worden aldaar meest van knechts in plaats van meiden verricht: de jaloursheid der *Italiaanen* gaat zelfs zoo verre, dat ze iemand op de minsten argwaan zullen doen afkloppen, waartoe aldaar menschen gevonden worden die zulks voor een gering geld verrichten, zelfs in de stad *Romen*, alwaar de Opperpriester of Paus resideert. Men beschuldigt de *Italiaanen* ook, zoo wel de mannen als de vrouwen, dat ze wat ontuchtig en geil zijn, hiervan kunnen zeer waarschijnlijk de heete en sterke wijnen en andere *Italiaasche lekkernijen* de oorzaak wezen.

Het uitgebreide Koninkrijk van *Italiën* wordt verdeeld in

„t Bovenste deel, „t Middenste,

„t Benedenste deel, en de *Italiaasche Eilanden*.

Deezen worden weder verdeeld in de volgende

L A N D S C H A P P E N	
1) 't Hertogdom <i>Savoojen</i>	2) 't Vorstendom <i>Piemont</i>
3) ——— <i>Montferrat</i>	4) 't Hertogdom <i>Milanen</i>
5) ——— <i>Parmaen Piacenza</i>	6) 't ——— <i>Manua</i>
7) ——— <i>Modena</i>	8) 't De Republiek <i>Veneriën</i>
9) De Republiek <i>Genua</i>	10) ——— <i>Lucca</i>
11) 't Groothertogdom <i>Toskana</i>	12) 't Pauslijk gebied of de <i>Kerklijke Stads</i>
13) De Republiek <i>Marino</i>	14) <i>Napels</i>

BEKNOPTTE BESCHRIJVING VAN DE GEHEELE WERELD.

Enigen deezer Landſchappen worden weder verdeeld, als volgt:

't Hertogdom SAVOÏEN, in, 'teigenlijk Hertogdom *Savojen*, 't *Genevois*, een Graaffchap; 't *Clablais*, *Tarantaise*, een Graaffchap; *Maurienne*, een Graaffchap; en *Faufignij*.

Men houd de *Savoyaaren* in 't bijzonder voor een zeer trouw en openhartig volk, geestig in uitvindingen, doch arm; en alzo hun eigen land hen geen beſtaan opleverd, reizen zij veelal naar anderen gewesten, alwaar ze zich niet zelden geneeren met het vertoonen van toverlantaarns; het dansen met Murmeldieren, ook *Marmotten*, of eigenlijk *Bergrotten* genaamd; zachtte diertjens welken in hunne bergen gevonden worden.

't Vorstendom PIEMONTE, in *Piemont* zelf, *Aosta*, een Hertogdom, *Vercelli*, bene Provincie; *Canause*, een Graaffchap; *Susa*, een Markgraaffchap; *Saluzzo*, een Markgraaffchap; *Nizza*, een Graaffchap; *As. vi*, een Graaffchap; *Oneglia*, een Vorstendom; de *Dalen der Waldenzen*, waarvan ook eenigen onder *Frankrijk* behooren.

Men weet welke vervolgingen de bewoonders dezer Dalen om hun geloof, het welk met dat der zogenaamde Gereformeerden overeenkomt, hebben moeten lijden: vooral in de zestiende eeuw werden zij gruwzaam vervolgd, en door allerlei pijnigingen tot bekeering genoopt; onder anderen ook door hen ſtevelaarzen aantrekken, dezelve vervolgens met pek te vullen, en dan in de brand te ſteeken, terwijl men hun vroeg, of ze gereed waren dus naar het *paradijs te gaan*? — o gruwel! en de uitvinder daarvan zou een Monnik geweest zijn! — zeker men moet een zonderling denkbeeld van de Godheid maaken, indien men kan onderſtellen, dat zijnen dienst zulke onmenschelijkheden veroorzaakt, veel min voortd.

't Hertogdom PARMA EN PIACENZA, in de beide delen van dien naam.

't Hertogdom MODENA, in 'teigenlijk Hertogdom van dien naam, 't Hertogdom *Reggio*; *Carpi*, een Vorstendom; *Corregio*, een Vorstendom; *Mirandola*, een Hertogdom.

De Republiek VENETIËN, in de volgende vijf Provinciën, als *Venetien*, *Lombardij*, *Mark*, *Friul*, *Iſtria*, of *Hiſterrijk*.

Deze Republiek eigent zich het recht over de *Adriaſche zee*, of de *Golf van Venetiën* toe; weshalven de *Doge*, het hoofd der Republiek, jaarlijks, op Hemelvaartsdag, met die Zee of Golf trouwt; hetzelfde geſchied op deze wijze: hij vaart, vergezeld van den voornaamſten adel, en van de Raadsheeren, in een zeer fraai ſchip, benevens een zeer groote menigte van andere prachtige ſchepen met de voornaamſte leden der Republiek in de gemelde golf, en werpt er met groote plechtigheid een gouden ring in, tot een teeken van zijne verbintenis, of liever van de verbintenis der Republiek met dezelve.

De Republiek GENUA, in *Riviera di Ponente*, ten westen, en *Riviera di Levante*, ten oosten.

't Hertogdom TOSKANEN, in 't *Florentijnsch gebied*, 't *Piſaansche*, 't *Sineſche gebied*, de *Oostenrijſche Staaten*, en 't Vorstendom *Plumtino*.

't PAUSLIJK GEBIED, *Ferrara*, een Hertogdom; 't *Boloneſche gebied*, *Romagna*, 't Hertogdom *Urbino*, de *Anconer Marck*, 't Hertogdom *Spoletto*, 't Hertogdom *Peruggia*, 't Landſchap *Sabina*, *Campagne di Roma*, 't *Patrimonium Petri*, 't Hertogdom *Castro*.

't Koningrijk NAPELS wordt verdeeld in *Terra di Lavoro*, *Abruzzo*, *Puglia*, en *Calabria*.

Men zoude zekern ten te bekrompe denkbeeld van het uitgebreid Italiën maaken, zoo wij niet nog aantekenen, dat ook behooren de volgende

E I L A N D E N.

Siciliën, *Sardiniën*, *Corsica*, *Malha*, de *Lippariſche Eilanden*, de *Eilanden tusſchen Florentz en Corsica*, de *Tremitanische Eilanden*, de *Adriaſche Eilanden*.

Van deze allen is *Siciliën* geen van de geringſten; vooral wegens deszelfs vruchtbaarheid in korn, men verzekert dat ieder zak korn, welke aldaar gezaaid wordt, honderd zakken wedergeeft, waarom dit eiland ook de kornſchuur van geheel Italiën genoemd wordt; de wijn die er wast, gaat alle anderen, welken Italiën voordbrengt, te boven, niet alleen in ſmaak, maar ook daarin, dat hij verſcheidene jaaren duurt.

Onder de genoemde Eilanden zullen onze achtenswaardige Landgenooten, met genoeglijke aandoeningen het Eiland *Corsica* lezen, en zekerlijk daarbij herdenken, wat het in onze dagen, onder het beſtuur van den zoo zonderlingen als dapperen *PASCAL PAOLI* voor de vrijheid gedaan heeft.

Malha is beroemd wegens zijne ridderorde; waarvan wij, ten ſlotte van het geen wij wegens Italiën gezegd hebben, de volgende beſchrijving, hier zullen overnemen.

Toen de *Christenen* in 't begin van de Xde Eeuw zeer ijverig waren om 't *Heilige Land* uit de handen der *Saraceenen* te herwinnen, en tot dien einde veel duizenden ter zogenaamde *Kruistogt*, op ſterke aanmaning van den Paus, na dat *Land* trokken, onder aanvoering en geleide van Koningen, Vorſten, Graven en mindere Heeren, waaronder inzonderheid uitgemunt heeft, *Godefried van Bouillon*, Hertog van *Lotharingen*, die ook het gemelde Land ingenomen heeft, en daarvan de eerste Koning verklaard wierd, in 't jaar 1099; toen, zeg ik, waren er menſchen, dewijl deze ineeneming niet zonder oorlogen en bloedſtorring konde toegaan, die uiteen heilige devotie hun werk maakten, om de verwondden in de hospitaalen te *Jeruſalem* te bedienen, en de wegen, die de *Pelgrims* te paſſeeren hadden, tegen de *Ongelovigen* te bewaren en te beveiligen: Dezen nu maakte de Koning *Baudewijn* van *Jeruſalem* omtrent het jaar 1104, tot *Ridders van S. Jan*, en ſtelde deze *Orde* in, inzonderheid op deze drie voorwaarden en beloften: 1. *Niet te huwen* 2. *De Ongelovigen alle mogelijke afbreuk te doen*, en 3. *De Pelgrims te beſchermen, te herbergen, en te onderſteunen*. Welke *Orde* zich vervolgens op verſcheidene plaatsen opgehouden heeft, na 't wederverlies van *Jeruſalem*, en de verdrijving van daar, als te *Magat*, *Acre*, de *Eilanden Cyprus* en *Rhodus*; zijnde navolglyk van de eene plaats tot de andere door de *Ongelovigen* verdreeven; tot dat ze in 't jaar 1523 door de *Turkſchen Keizer Solimann* ook van 't Eiland *Rhodus* verjaagd wierden, die hetzelfde overmeesterde: waarop *Keizer Carel de Vde*, de gratie voor deze *Ridders* had, om haar in 't jaar 1530 't Eiland *Malha* in eigendom te ſchenken, en waarvan ze gewoonlijk *Malheſer Ridders* genoemd worden: anderzints *Ridders van S. Jan*, of van *Jeruſalem*, en alwaar de *Groot-Meester*, die het *Oppelhoofd* der *Orde* is, reſideert, die *Zijne Eminentie* getituleert wordt, en eene *Geestelyk-vorſtlyke* ſtaat onderhoud; hebbende onder hem bij de 2000 *Ridders* van de *Orde*, die zich door geheel Europa 't zij op de goederen van de *Orde*, of op hune eigen ophouden,

en daar zijn zeer veele aanzienlijke Heeren in deze *Orde*; gelijk onder anderen de vermaarden grooten *Prins Eugenius* van *Savojen*; dappere Generaal van den *Keizer* geweest zijnde, een medelid van deze illustre *Orde* geweest, en derhalven ook ongehuwd gebleven is. En vermits het een van hun voornaamſte Ordes regels met zich brengt, om den *Turk*, of eigenlijk de *Turkſche Zee-rovers*, allen mogelijken afbreuk te doen, zoo worden 'er op *Malha* verſcheidene wel toegeruste galeijen gehouden, waarmede ze de *Turkſche Zee-rovers* in der daad ook geen geringe pots ſpeelen, en daardoor Italiën en mitsdien de geheele *Christenheid* grotelijks beſchermen: Men mag ze derhalven wel voor een waardige *Orde* houden; zoo lang ze haar pligt nakomen!

Deze *Orde* bezit hier en daar in Europa ſchoone goederen en landſtrecken, die *Meesterdommen*, *Commanderijen*, *Balliwickſchappen* of *Prioraten* genoemd, en door een Lid van de *Orde* beſtuurd worden; men zegt, dat zij er wel van zodanige goederen 300 in *Frankrijk*, 132 in *Spanjen* en *Portugal*, 154 in Italiën, en bij de 500 in *Duitschland* hebben, welke door een *Ordensridder* in ieder Landſchap, in den naam van den *Groot-Meester* te *Malha*, geregeerd en beſtuurd worden: hebbende die welke de goederen in *Duitschland* beſtuurt, meest zijne reſidentie te *Heidersheim* aan 't *Brigows*.

Men heeft hierbij aanmerken, dat men deeze orde niet vermengen moet met de zogenaamde *Duitsche Orde*, die ook *Kruisheeren* genoemd worden, en ook eene hooge aanzienlijke orde is: de *Grootmeester* van deze reſideert meest te *Mergentheim*, of *Mergenthal* in *Frankenland*, die ook veele *Ridders* onder zijn beſtuur heeft, als getrouwe medeleden van de *Orde*, hebbende dezelve ook zijn begin gekregen in 't *Heilige Land*, en zij zijn het die voor de *Pruiſen* ingenomen, en een langen tijd bezeten hebben, tot aan de verandering met dat Landſchap voorgevallen. Deze *Orde* bezit ook veele ſchoone goederen in *Duitschland*, en elders, en beide de *Orden* zijn *Rijksleden*, dat is, dat ze zitting en ſtem op den *Rijksdag* te *Regensburg* en elders hebben. Volgens onze voorheen gemaakte verdeeling van Europa, moeten wij thans ſpreken van

DE NEDERLANDEN.

Dezen ſpeelbal van bijna aaneengeſchakelde buiten- en binnen landſche oorden, verdeeldheden en rampen, ons vaderland, zullen wij beſchouwen zooals het in zijn eerst begrip geweest is, naamlijk als zeventien provinciën; onze zeven vereenigde Provinciën, of de Vereenigde Nederlanden genoemd, zullen wij als een hoofddeel van dezelve aanmerken, ofſchoon eene Republiek op zich zelve zijnde, en die men ook gemeenlijk bedoelt als men de *Nederlanden* zegt.

De gemelde Zeventien Provinciën worden dan geſteld in de lengte langs de zee te beſlaan 60 *Duitsche mijlen*, in de grootſte breedte 40, en op de kleinſte 20 zulke mijlen.

De lucht is er hier en daar verſchillend, ter oorzaake van de verſchillende gronden die men er aantreft; de ziekten welken uit de moerasſige ligging kunnen ontaſtan, worden, veelal, weggenomen door de nabijheid van de zee, en de zware winden die er veeltijds waaien. De meeste Provinciën brengen in overvloed vlas, hennip, koolzaad, moesgewaſen, en ſmaaklijk ooft voort: korn wast er ook zeer goed, ſchoon niet genoegzaam om het Land te voeden: in aangename weiden is *Nederland* rijk; zoo dat er veel melk, boter en kaas valt, waardoor dit gewest zelfs alom beroemd is: rivieren zijn er in overvloed zoo dat men er ook geen gebrek aan viſch heeft; bergen zijn er weinig, maar wouden veel, en voor eeuwen lang waren er dezelve in eene aanzienlijke hoeveelheid: war de aart der bewoonderen betreft, zie hier deſaangaande eene ſchets.

De *Nederlanders* in 't algemeen hebben die roem door de geheele Wereld verkreegen, dat ze meest alle van een goede *Ligchaams* geſtalte en goed aanzien zijn, voorts zedig oprege, openhartig, bereidwillig, geduldig, arbeidzaam, ſpaarzaam, en neering zigtig, zijnde des zeer goede huishouders, die in den zomer van hun beste leventijd, in navolging van de mieren, weeten te vergaderen, waar van ze in den winter van hun ouderdom te leven; hoe wel men ligtelijk denken kan, dat ze niet allen in de gemelde dingen van gelijke natuur zijn, en ook niet alle evenveel geluk en occaſie hebben om goederen te vergaderen: Zij, de *Nederlanders*, hebben ook den lof dat ze zeer milddaadig jegens de armen of behoeftigen zijn, invoegen dat 'er mogelijk geen Land in de wereld is daar de behoeftige menſchen beter door de milddaadige giften der vermogende Ingezetenen, en door de goede orde onderſteund en onderhouden worden, als in de Nederlanden; en inzonderheid in de VII vereenigde Provinciën: Getuigen daar van zijn de treffelijke welgeregelde *Weeshuizen*, en veel andere welvoorziene *Onderhoudshuizen*, behalven het onderhoud van veele loſte behoeftige menſchen, door de *Diaken*, *Arme-voogden*, als mede zelfs door particuliere vermogende Menſchen.

Bij alle deze loffelijke dingen, is de *Nederlandſche Natie* ook zeer bekwaam en geneegen tot allerlei *Konſten*. *Wetenſchappen* en *Geleerdheid*; dit toonen de zeer vermaarde *Univerſiteiten* dezer Landen aan, als onder anderen, zonder aan eenigen elders haar verdienden lof te onthouden, die van *Gronningen*, *Leiden*, *Utrecht*, *Franecker*, enz., uit welke in vroeger en laater tijden zeer geleerde Mannen in alle de *Faculteiten* ontsproten zijn.

Onder de *Konſten* en *Ambagten* beminnen de *Nederlanders* ook zeer en hebben uitgemunt in de vinding van allerlei fraaje *Fabrieken*, inzonderheid in 't fabricceeren van *Zijden* en *Wollen Stoffen*, *Lakens*, *Tapijten*, *fijn Linnen*, *Kanten*, enz., zijnde voornaamelijk de *Hollandsche Lakens*, 't *Kamerrijſche Linnen*, en de *Brabandsche Kanten* zeer beroemd; doch hunne fabrieken zijn meest vervallen, in de *Schilder- en Muziek-Konst* zijn zij ervaren, daar in de *Italiaanen*, zoo niet overtreffende, ten minſten evenaarende, maar de *Schilderkonst* heeft zeer atgenomen, na dat de gedrukte papieren voor eenige jaaren uitgevonden zijn, waar men nu de *Kamers* meest mede opſchikt, in plaats van bij ouds met heerlijke gewerkte *Tapijten* en *Schilderſtukken* van bekwaame en konſtige Meesters, en zulks zonder twijfel wegens haare goedkoopheid: Verſtaande ook de meeste Menſchen de *Schilderkonst* niet, vergengende zich als ze wat bonts hebben, en dat goedkoop is; hoewel er nog wel hier en daar zoo wel eenige groote Meesters in de *Schilder-konst*, als ook Liefhebbers van *Konſtige Stukken* gevonden worden; maar dewijl de *Konst* niet meer zoo wel betaalt wordt, als voor dezen, zoo maakt dit de goede Meesters zeldzaam, want het is eene goede belooning die tot alle zaaken animeert, om ze wel uit te voeren, inzonderheid de *Konst-zaaken*: niet even zoo is het geleegeen met de *Muziek-konst*, die integendeel ſterk is toegenomen, ofſchoon onder de meesters veele vreemdelingen zijn; zijnde ook een zeer fraaje *Konst*, vermits dezelve door de welgeregelde harmoniſche overenſtemming der toonen, 't zij in 't zingen of door *Inſtrumenten*, niet alleen een groot onderscheid maakt tusſchen de Menſchen en Beesten, maar ook de Menſchen vervrolijkt en verkwikt, ja zelfs de Dieren des Velds.

„Benevens de gemelde goede hoedanigheden der Nederlanders, hebben de-
 „zelven ook van ouds af den naam verworven, dat ze heel Krijgskundig en dapper
 „in den Oorlog zijn; hier bij de Edelmoedigheid en Discretie niet vergeetende:
 „Dit blijkt klaar uit de zwaare Oorlogen die de oude Nederlanders tegen
 „gen andere Mogendheden gevoerd hebben, inzonderheid om hunne Vrijheid,
 „die ze van ouds af op 't allerijverigste en dapperste hebben zoeken te bewa-
 „ren: Bestaande deze vrijheid niet in een losse vrijheid of ongebondenheid,
 „maar in de Privilegien en Voorregten, die ze van ouds af van hunne Regenten
 „of Oppert-Heeren verkreegen hebben, en die ze trachten te houden.
 „Inzonderheid zijn de Nederlanders ook zeer ervaren en goede *Zeelieden*,
 „in de *Scheepvaart* bijna alle andere Natien overtreffende, voornamelijk de *Hol-*
 „*landers*, *Zeelanders* en *Friezen*; ja dezelve schijnen als in of op 't water ge-
 „boren, kunnende alle de ongemakken der Zee en Zeevaart zeer wel uitstaan,
 „gelijk dit alles blijkt uit de groote *Scheepvaarten* die ze naar alle de Gewes-
 „ten der Wereld doen, meer dan eenige andere Natie.

„In eten en drinken waren de Nederlanders weleer zeer matig en op geene
 „bijzondere *Lekkernijen*, of op kostelijke toebeide Spijzen, noch ook op een
 „overvloed van Gerochten, gezet; gebruikende goede eenvoudige doch voed-
 „zaame Spijzen, als van *Meel*, *Gort*, *Erwten*, *Boonen*, allerlei *Groente*, *Spek*,
 „*Vleesch*, *Visch*, enz., die doorgaans wel bereid waren, dewijl het hen niet
 „aan Boter en 't overige noodige ontbrak, althans op de meeste Plaatzten: Daar
 „wordt in de Veenrijke Landen ook veel *Melk* en *Melk-Spijzen* gebruikt: Het
 „witte *Tarwen-brood*, is aldaar heel schoon en smakelijk, doch 't gemeene
 „Volk eet meest *Roggen-brood*, dat in deze Landen groover en zwarter is dan
 „in *Hoog-Duitschland* of *Frankrijk*, dewijl het koorn alleen maar op de Mo-
 „lens gebroken en met de Zemels gebakken wordt, hoewel voedszaam genoeg
 „zijnde, en men in de Steden ook fijn *Duitsch Roggen-brood*, en meer ande-
 „re soorten heeft: De eigene Drank is *Bier* van allerlei soort, dewijl in de
 „Nederlanden geen *Wijn* groeit, die echter daar in overvloed te bekomen is,
 „uit *Frankrijk* en van elders daar heen gehaald wordende, waar van zich de
 „Grootten bedienen, en andere die het betaalen kunnen. Men berispt de Neder-
 „landers, inzonderheid de Vrouwen, dat sommige al te zeer op de *Thee* ge-
 „zet zijn, en daar door te veel er van drinkende, eene bleeke kleur verkrijgen;
 „doch het beste hierbij is, dat ze 'er niet van dronken worden, gelijk van de
 „Brandewijn en andere sterke Dranken, waar mede men 't gemeene Volk be-
 „schuldigt, dat ze er te veel van gebruiken; daar anderszins een middenmaa-
 „tig gebruik daar van in deze dampige en waterige *Luft-streken*, niet te mis-
 „prijzen is, maar aldus, volgens 't advies van alle Genees-Heeren, de gezond-
 „heid conserveert, en veel kwaade stoffen verdrijft, waar uit ziekten, *Hijpo-*
 „*chondrie*, *Melancholie*, enz., ontstaan kunnen: Alles is tot een goed ge-
 „bruik geschapen, en niet tot een misbruik; want ook het allerbeste kan scha-
 „delijk worden door de overdaad.

„In de *Kleeding* zijn de Nederlanders net en proper; weleer niet overtollig
 „zwaarig; doch thans is de klederpracht ten hoogsten top geklommen; voor-
 „heen hield men er meer van om het geld in de Zak of Kas te hebben, dan op
 „de Klederen te hangen: Behalven dat de Boeren en Schippers in *Holland*,
 „*Zeeland* en *Prieland* altoos veel hielden van zich op te pronken met goude
 „ne of zilvere massieve *Knopen* in de Hemels-mouwen, en zilvere *Knopen* aan de
 „Wanbuizen en Broeken; en de Boerinnen met zilvere zware *Beugel-rasfen*,
 „goude of zilvere *Or- of Hoofd-Beugels* en veel goude *Ringen* aan de Vingers.
 „Aangaande de *Nederlandse Vrouwen*, die zijn in 't algemeen niet leelijk,
 „maar meest schoon van Aangezicht en Gestalte, daar bij vriendlijk en beleefd
 „in de omgang, inzonderheid in *Holland*; wetende zich bevalligheid door zind-
 „lijke kleedagten en verciertels nog meer op te schikken, elk naar zijn geboor-
 „te en staat: Hier nevens zijn ze niet alleen in de huishoudelijke dingen wel ge-
 „oefend, maar de meeste weten ook met de koopmanschap en andere manlij-
 „ke affaires behendig om te gaan, invoegen dat de Mannen dezelve vrij op haar
 „kunnen laten berusten, wanneer ze van huis moeten; maar ze hebben de naam
 „dat ze heerszuchtig zijn, dat is, boven de Mannen regeeren willen; dit kan
 „in der daad ook zoo wel gebeuren, doch hoofdzakelijk onder de ordinaire Bur-
 „gers en gemeene Lieden, want onder de fatsoenlijke Menschen weten de Vrou-
 „wen aan haar Mannen, en deze wederom, hunne vrouwen het behoorlijke
 „fatsoen zeer wel te geven, en een goede levenswijze te voeren.
 „Deze Nederlandse Vrouwen, doch inzonderheid die in *Friesland*, *Hol-*
 „*land* en *Zeeland*, zijn ook bovenmaaten zindelijk in de huishoudingen, om
 „de kamers, keukens, enz., net en proper te houden, en dezelve met aller-
 „lei fraaje en kostbare *Meubels*, inzonderheid van *Porcelein*, *Koper*, *Tin*,
 „*Zilver*, enz., optepronken, zelfs tot overdaad toe, dat men bij andere Na-
 „tien bezwaarlijk zoo vind, en 't zien van een zoo groote overvloed van koste-
 „lijkheden, zelfs bij particuliere menschen, verseld doet staan: Deze zinde-
 „lijkheid en oppronking gaat bij sommige zelfs zoo ver, dat ze er bijna een Af-
 „god van maken; dervende nauwelijks in een bijzondere Pronk-kamer treden,
 „of eenig pronkgoed gebruiken, uit vreeze van dezelve iets vuil te maaken of
 „anderszins te mishandelen.”

De Nederlanden in 't algemeen worden verdeeld in
 OOSTENRIJKSCHE NEDERLANDEN en VEREENIGDE NEDERLANDEN.

En dezen weder als volgt:

De OOSTENRIJKSCHE NEDERLANDEN in *Artois*, *Flaanderen*, *Henegouwen*, *Namur*,
Graaffschappen; *Luxemburg*, *Limburg*, *Gelder*, *Brabant*, Hertog-
dommen; *Antwerpen* een Markgraaffschap, en *Mechelen* eene Heerlijkheid.
Deze tien Provinciën zijn in de zestiende eeuw onder de Spaansche heerschappij
gebleven: doch dewijl *Artois* naderhand geheel aan *Frankrijk* gekomen is, en
Antwerpen en *Mechelen* het Hertogdom *Brabant* ingelijfd zijn, zou men kunnen
zeggen dat er thans maar agt Oostenrijksche en slechts zeven vrije Nederlanden zijn.
Intusschen behooren de eerstgemelden, offchoon nog Oostenrijkschen genoemd,
niet allen aan het huis van Oostenrijk; bij onderscheidene gelegenheden is.
Flaanderen verdeeld onder Oostenrijk, *Frankrijk*, en *Holland*, of de zeven
vereenigde Nederlanden.

Henegouwen, behoort aan Oostenrijk en *Frankrijk*. *Namur* is op dezelfde
wijze verdeeld. *Luxemburg*, even zoo. *Limburg*, behoort aan Oostenrijk en de
vereenigde Nederlanden.

Gelder wordt eigenlijk verdeeld in *Oppe-* en *Neder-Gelder*: 't laatstgenoem-
de is de Provincie van dien naam welke onder de zeven vereenigde gevonden
wordt, en *Oppe-gelder* behoort gedeeltelijk aan Oostenrijk, gedeeltelijk aan
Pruisen, en een derde gedeelte aan de Republiek van Nederland.

Brabant, behoort aan Oostenrijk en de Republiek laatstgemeld.

Men weet wat lot *Brabant* in de laatstverloopen jaren ondergaan heeft: door
het gedrag van JOSEPH DEN TWEDEN getergd, heeft het zich zijner heerschappij

pij onttrokken, en zich vrij verklaard; doch daar die vrijheid door geene Mo-
gendheid erkend was, heeft de opvolger van gemelden Keizer het vrije volk
weder onder zijnen scepter gedwongen, tot dat nu de dappere *Franschen* het
andermaal vrij gemaakt hebben; maar dewijl 't ook nog niet in die vrijheid be-
vestigd is, zal de tijd leeren, wat deszelfs eindelijk lot zal worden.

De ZEVEN VEREENIGDE NEDERLANDEN zijn, *Gelderland*, (*) *Holland* (†)
Zeeland (§) *Utrecht*, *Friesland*, *Overyssel*, *Groningen* (**).

De vrijheid, vooral van Godsdienst, welke deze Landen volgens hunne
rechten en wetten genieten, zijn zij verschuldigd aan de dapperheid des volks,
die noch armoede noch stroomen van menschenbloed ontzien hebben, om vrij te
worden; en het gelukkig gevolg daarvan is geweest een land zoo bloeiend, dat
men onkundig moet wezen in deszelfs Historie of een geheel on gevoelig hart
moet hebben, indien men zijn oog op den tegenwoordigen staat daarvan kan
vestigen zonder de rampen waaraan het ten doele staat, en den jammerlijke staat
waarin het zich bevindt, te beweenen. Rijkdom was weleer de hoofdtrek in het
afbeeldel van den staat der vrije Republiek; vele honderden van ingezetenen
rekenden hunne bezittingen bij tonnen en millioenen, en burgers die nog geen hoo-
gen ouderdom bereikt hebbende en reeds duizenden vergaard hadden, was ze-
ker niets vreemds: de boer was toen rijker dan thans de arbeidzame steelman;
nog heerscht overal wel is waar, geen algemeen gebrek, maar zeer zeker eene
algemeene schaarsheid, zodanig dat 'er uit *Nederland* aanhoudende klagen op-
gaan, daarenboven wordt het nog beroerd door gefladige verdeeldheden, die
schoon reeds jaaren geduurd hebbende, evenwel nog tot geen bepaald punt heb-
ben kunnen gebragt worden, en althans niet op het oogenblik dat wij dit schrij-
ven, daar wij op dit zelfde oogenblik, niet zonder grond, weder eene verba-
zende ommekeer te gemoet zien.

Het geen de vrije *Nederlanders* onbegrijpelijk veel in rijkdom en aanzien
heeft doen toeneemen, zijn hunne *Oost- en West-Indische* Compagniën; twee
Maatschappijen waarvan men met reden kan zeggen dat zij zeeën schats door de
vereenigde *Nederlanden* hebben doen stroomen; dan, laas! ook dezen zijn op
den oever van haaren totalen ondergang gekomen; een averechts bestuur hebben
ze geheel bedorven, eene gevaarlijke gewoonte van losbollen, lieden die in hun
Vaderland alle hunne eigene zaken verroekeloosd, en zich zelven geheel bedor-
ven hebben, in dienst te neemen en aftezen om op zoo grooten afstand als
de bezittingen der Maatschappijen liggen, huishoudingen van zulk eenen onna-
denkelijken omslag, en van zoo onberekenbaar belang in orde te helpen houden,
deze gewoonte heeft de Compagniën wel voornamelijk bedorven: lieden van zulk
eene aard hebben geweten genoeg gehad om zich zelven ten koste der Maat-
schappij te verrijken, waarvan men thans te laar de rampzalige gevolgen gevoeld.

Onder de *Hollandse Steden* die voornamelijk van den rijkdom der ingezete-
nen hebben kunnen getuigen, munt het wereldberoemde *Amsterdam* in alle op-
zichten ten sterkten uit: als men weet hoe los den grond aldaar is, en men als-
dan de magtige paleizen die 'er gevonden worden, in oogenschouw neemt, moet
men zich verwonderen over het vermogen der vindingkracht van het menschlijk
vernuft; de fundamente der gebouwen moeten allen door het inheien van eene
menigte lange palen bevestigd worden; waarom men ook met recht zegt, dat
wanneer men bij gedachte de Stad het onderst boven keert, er geen woud in
de wereld zoude wezen dat zoo vele boomen zoude bevatten: deze noodzakelijk-
heid tot bouwning, maakt ter dezer stede het aanleggen van huizen ook zeer kostbaar,
in zoo verre dat een huis dikwijls onder den grond zoo veel kost als daar boven.

De uitgebreide koophandel die de *Amsteldammers* altoos gedreven hebben,
heeft hen boven alle andere huane Landgenoten beroemd gemaakt, en doen ver-
maant, voor bezitters van vorstelijke schatten: omtrent het laatste verhaald men
ten bewijze, het volgende: „Zeker vreemdeling met een wisselbrief van 5000
„guldens bij een *Amsteldamsch Koopman* komende, accepteerde dezen den
„brief, en vroeg den vreemdeling, in wat specie hij de verschuldigde somme
„wenschte te ontvangen, in *Pistoolen*, *Ducaaten*, *Ducaten*, *Rijksdaalders*,
„*Guldens*, of in kleiner specien; hij zoude hem dan de gevorderde somme in
„de begeerde specie tellen, alzo de wisselbrief zeer goed was; de vreemde-
„ling zeide zoo zeer geen verschil in de specie te hebben, maar dat hij zich
„hooglijk verwonderde, dat hij eene zoo aanzienlijke somme in zoo veelerelei
„specien oogenblikkelijk konde ontvangen, 't welk zekerlijk eene blijk van eene
„buitengewoone rijke kas was; de Koopman, om hem te overtuigen, nam hem
„bij de hand, en toonde hem zijne geldkasten, die door den vreemdeling met
„verbazing aangekeurd werden.”

De bezittingen der Nederlanders in *Europa*, zijn geene anderen dan die wij hier
boven onder de agt *Oostenrijksche Nederlanden* genoemd hebben, en dezen worden
gemeenlijk de *Generaliteits landen* genoemd; voorts bezit de Republiek eenige
Colonien in *America*; eenige vestingen in *Africa*; en aanzienlijke goederen in *Asia*.
In *Nederland* zijn vijf Academiën, als te *Leiden*, *Franker*, *Groningen*,
Utrecht en *Hurderwijk*.

Z W I T S E R L A N D.

De *Nederlanden* verlaetende, zullen wij een oog slaan op *Zwitserland*,
mede eene Republiek genoemd:

Het word gerekend in zijne langte eene ruimte te beslaan van 85 en zijne
breedte 50 mijlen.

De lucht is er getemperd en overal zeer zuiver en gezond.

De grond valt er bergachtig; wie heeft niet van de *Zwitserse* gebergten hoo-
ren spreken! zij maaken in de Natuur de aangenaamste en wonderbaarste schil-
derijen waarom ook verscheidene gezichten daarvan in plaat uitgaan: niettegen-
staande alle deze gebergten is het land echter zeer vruchtbaar, zoo op de ber-
gen als in de dalen; allerlei graan- en andere gewassen groeien er zeer overvloe-
dig, welk geluk echter ook moet toegeschreven worden aan de arbeidzaamheid
der bewooners die hunne handen niet terug houden als het de tijd is om de gron-
den te bearbeiten en te verbeteren: *Zwitserland* heeft in zijne dalen ook zeer
goede wijden, en, in gevolge van dien, rijke vee fokkerijen, enz. zijnde inzon-
derheid de *Zwitserse kruidenkaas*, door geheel *Europa* vermaard; het ont-
breekt dit land derhalven aan geenerlei nooddriftigheden, doch zeer volkrijk
zijnde, is er op sommige schrale plaatsen wel eens schaarsheid van levensmiddelen.

Rivieren hebben de *Zwitsers* ook die zeer aanzienlijk zijn, en eene groote voor-
raad van visch opleveren: deze rivieren belooopen zeventien in getal, behalven de
groote en kleine meiren die er bovendien gevonden worden.

Hier

(*) Deze Provincie wordt verdeeld in de Betuwe, de Veluwe en het Graaffschap Zutphen.

(†) Dit worat verdeeld in Zuid- en Noord-holland.

(§) Zeeland bestaat uit zeven eilanden: zijnde Walcheren, Zuid-beveland, Noord-
beveland, Schouwen, Duiveland, Tolen, en Wolferdijk.

(**) Groningen wordt verdeeld in de Stad van dezen naam, en haare Ommelanden.

Hier en daar ontmoet men eenige schoone wouden; welken ook menigerleide soorten van wild opleveren, zoo dat men van deze landstreek met recht kan zeggen dat zij gelukkig gelegen is.

De inwoners zijn meest sterk en welgemaakt van ligchaam, en van ouds vermaard voor eerlijke, oprechte, getrouwe, spaarzaame, en naarstige lieden; lieden die geen werk maken van eene groote pracht en hovaardij, maar eenvoudig en matig leven, alleenlijk ziende op het nodige en nuttige gebruik, bij deze wenschelijke eigenschappen zijn zij dappere en verstandige krijgslieden; weshalven zij veel door vreemde Mogendheden tot den krijgsdienst begeerd worden; altoos zijn er eenige regimenten *Zwitsers* in *Franschen* en ook in *Hollandischen dienst*; de getrouwheid die hen natuurlijk eigen is, heeft ook het gevolg gehad, dat ze van de voornaamste *Europesche Vorsten* tot lijfwachten verkozen zijn: de Historiekundigen verzekeren dat men niet ligt een voorbeeld vindt, dat een *Zwitsers* een verraad ondernomen of begunstigd heeft; zeker zal iemand die wel bij 't hoofd is hen in dezen opzichte niet beschuldigen wegens 't geen zij gedaan hebben, om zich te verlossen van de plagen en kwellingen der Keizerlijke landvoogden waaraan zij weleer onderworpen geweest zijn: „Dit is”, zegt men met allen mogelijken grond, „eene zaak van een geheel andere natuur;” het eenvoudig grasjen door den voet getreden zijnde, tracht zich weder in zijnen vrijen natuurlijken stand te herstellen; het minste insect ontloopt zijnen vijand, en poogt zijne vrijheid te behouden; wat zou dan niet de mensch die boven alle wezens in de zichtbaare wereld dat vooruit heeft, dat hij niet alleenlijk gevoel, maar ook besef van zijn lijden heeft! alle ander wezen dat onderdrukt wordt, gevoeld slechts dat het de tirannij van eene overmagt moet lijden; maar de mensch, in dat beklagenswaardig geval zijnde, wordt behalven door dat gevoel, nog gepijngd door 't besef van 't geluk dat hij derst, en voor 't welke te genieten hij niet alleen vatbaar is: maar waarop hij ook aanspraak heeft, om dat de Natuur en de reden hem volmaakt vrij verklaren: hoe prijslijk handelt derhalven de mensch die alle zijne krachten besteedt, om het jok, waaronder men hem wil doen zuchten van zijnen vrijen hals aftewerpen, wel verre dat men hem daarom voor een oproermaker zoude willen uitkrijgen; integendeel, kan hij over zich verkrijgen om dat jok te torschen en zijnen tijran hulde te doen, dan is hij een verachtelijk voorwerp, een voorwerp zijner edele roeping geheel onwaardig, en die derhalven den naam van mensch niet waardig is.

De *Zwitsers* zijn zoo verzekerd van de getrouwheid en van de edele zucht tot vrijheid hunner landgenooten, dat zij alle hunne Steden niet eens met muren of vesten voorzien: de getrouwheid des volks, zeggen zij, is de beste muur die men om eene Stad zoude kunnen maken: intusschen stelt het bergachtige van hun Land hun ook meer verzekerd voor aanvallen van buiten; want die het al mogt gelukken, om door verraad of overmagt in *Zwitsersland* te vallen, zoude zich in de grootte ongelegenheid gebragt zien, hoe er naamlijk weder uittekomen, zoo wel ter oorzake van de Vaderlandische trouw en dapperheid des volks, als wegens gemelde bergachtigheid des Lands; dit was ook duidelijk voor den geest van zeker verstandigen Hofnar, in wiens bijzijn de Vorst met deszelfs Ministers overlegde, hoe hij best met een armée in *Zwitsersland* konde vallen, om hetzelfde te bedwingen: „Gij zijt altemaal zotten,” zeide de nar; „gij spreekt en handelt alleen over het eenvoudige point hoe gij in *Zwitsersland* kunt vallen; en geen van u allen denkt er om hoe gij er weer zult uitkomen!”

Zwitsersland wordt gemakliks verdeeld in 1.) Het eigenlijk *Zwitsersland*, 2.) De Onderdaanen der *Zwitsers*, 3.) De Bondgenooten der *Zwitsers*, en 4.) De Onderdaanen van hunne Bondgenooten. Anderen verdeelen het slechts in drie deelen, naamlijk zonder het bovengemelde vierde deel, dat is de Onderdaanen van hunne Bondgenooten. Weder anderen verdeelen het ook anders; doch wij zullen ons bij de eerstgemelde bepalen:

Het eigenlijk *Zwitsersland*, bestaat uit de volgende dertien.

C A N T O N S.

Bern, Schaffhausen, Uri, Friburg, Zurich, Zwiets, Solothurn, Appenzel, Unterwalden, Basel, Glaris, Zug, Lucern.

Het Canton Bern wordt weder verdeeld, in het *Duitsche deel*, gelegen tegen het oosten, en het *Fransche deel*, *Pais de vaud* genoemd.

Men wil dat dit Canton zijn naam draagt naar haar hoofdplaats Bern, betekenende *beer*, gelijk zij dan ook een beer in haar wapen voert; dit zegt men geschied te zijn, bij gelegenheid dat de Stichter der Stad, Hertog BERTHOLDUS, op de jagt zijnde, zeide dat zijne nieuwe Stad genoemd zoude worden naar den naam van het eerste dier dat hem zoude ontmoeten: dat eerste dier nu was een beer: men verzekert dat, schoon in *Zwitsersland* thans niet meer beeren gevonden worden, men er echter altoos nog eenigen onderhoudt, ter gedachtenisse van het voorverhaal.

DE ONDERDAANEN DER ZWITSERS.

Om ook nog iets van de volgende gedeelten van het Land te zeggen; zijn zulke Landen en Steden, die niet in hun bondgenootschap behooren, doch echter of aan de geheele Republiek of aan deze of geene bijzondere Cantons onderworpen zijn; of ook zijn het alleenlijk dezulken welken alleen in derzelver bescherming staan: de eerste zoogenoemde onderdaanen zijn, *Baden*, een Graaffschap.

Bremgarten, Mellingen, Valmorgen. } Dezen worden Vrije amten genoemd.

Torgow, een Landschap, beneden de *Boden-see*. *Rhijndal*, zeker landjen aan den *Rhijn*. *Sargans*, een Stad en tamelijk Graaffschap. *Gaster*, een klein landjen tusschen twee meiren in liggende.

De gemelde zijn *Duitsche Zwitsersche onderdaanen*, omdat ze naar dien kant liggen.

Aan den kant van *Frankrijk* hebben zij nog vier Landvoogdijen; naamlijk *Murten*, *Gransée*, *Chalans*, *Schwartzenburg*, die zij ook door Landvoogden laten regeren, en dezen zijn de *Fransche Zwitsersche onderdaanen*.

Hunne *Italiaansche onderdaanen*, wonen aan de kant van *Italiën*, of liever voornam in dat Rijk, en zijn de Landvoogdijen *Lugano*, *Locarno*, *Mendrisio*, *Valmaga*, *Bellinz*, *Valbrenna*, *Riviera*.

De bescherm-onderdaanen der *Zwitsers* bewonen voorts negen steden meer en minder groot, benevens een klein, doch vermaaklijk vlek.

DE BONDGENOOTEN DER ZWITSERS.

Dezen liggen ten dele binnen en ten dele buiten *Zwitsersland*, en zijn de volgende agt deelen:

De *Graubunders* of *Grifons*, 't Vorstendom *Nenchatel*, De Republiek *Geneve*, De Stad *Muhhausen*, 't *Waalviserland*, 't landjen *Biel*. De Stad *St. Gal*. De Stad *Rotwil*.

Wat het *Grauwbunderland* betreft, de lucht is aldaar zeer zuiver en gezond,

en mede vol van hooge bergen, voornamlijk tegen het Noorden, aan dien kant is het derhalven niet zeer vruchtbaar, vooral niet in vergelijking van den kant naar het zuiden, die tegen *Italiën* ligt, aldaar heeft het goed *Bouw- en Weiland*, en valt ook zeer schoon vee, en goed wijn-gewas, zoo zelfs dat men er van getuigt, het geeft geen land ter wereld daarin iets toe.

Het *Grauwbunderland* wordt verdeeld in de eigenlijke Republiek der *Grifons*, en in haare onderdaanen (*), welken drie kleine landjen aan de *Italiaansche grenzen* bewoonen, die de *Graubunders* of *Grifons*, in den oorlog gewonnen hebben.

De *Grifons* worden gezegd, zeer eenvoudige, goedaartige, en vergenoegde menschen te wezen, die weinig werks maken van overvloed, hovaardij en wel-lust, levende nog op eene thans zeer verouderde wijze: zij zijn gastvrijen tegen de vreemdelingen zeer beleefd en dienstwillig; generen zich meest met de vee-fokkerij; velen houden ook eenige muil-ezels en paarden na, ten dienste vande genen die goederen over de gebergten te vervoeren hebben, met welke overvoering zij een eerlijk bestaan gewinnen.

De *Waalvisers*, komen in aart veelal met de *Grifons* overeen, vooral daarin dat zij tegen de vreemdelingen meer vriendlijk en dienstvaardig zijn, doch onder elkanderen zijn zij wat ruw en onbeleefd.

Van de overige Bondgenooten der *Zwitsers*, bovengemeld, valt niets meer bijzonders aantekenen; alleenlijk zouden wij nog van de Stad *Geneve* kunnen zeggen dat zij gehouden wordt voor reeds 1006 Jaren vóór 's Heilands geboorte aanwezig geweest, en derhalven reeds omtrent agt-en-twintig honderd Jaren oud te zijn.

Om ten slotte van dit artikel nog iets wegens *Zwitsersland* in 't algemeen te melden, en wel met nadruk iets dat onze Landgenooten als vijanden van alle overheersching en despotique tirannij, kan behaagen, zullen wij hier een kort verhaal doen, van het gedrag van den wereldberoemden Vrijheidszoon WILLEM TELL, aan wien de *Zwitsers* hunne vrijheid te danken hebben.

Zwitsersland dan, onder het *Roomsche Rijk* gekomen zijnde, werd door Landvoogden geregeerd; dezen nu, om zekere reden, geboden zijnde te moeten beproeven of de inwoners langs goede of kwaade wegen tot eene onderwerping aan het huis van *Oostenrijk*, naamlijk in hoedanigheid van *Erflanden*, te brengen waren, gingen sommigen van dezen daarin grauwsaamlijk te werk, waardoor de inwoners verdrietig werden, en naar de vrijheid haakten: voornamlijk gaf daartoe aanleiding het streng en onmenschelijk gedrag van den Landvoogd GEISLER; want deze, eenige muiterij vermoedende, besloot de kwalijkgezinden van de welmeenenden te onderscheiden: hieroe plaatste hij naast zijne woning aan den gemeenen weg, een hoed op een staak, met het gebod, dat elk daar voorbij gaande, zijn hoed er voor zoude ligten, velen hadden geen moeds genoeg om aan die lage dwingelandij ongehoorzaam te wezen; maar de edele WILLEM TELL, had het hart te hoog geplaatst, om zich tot zoo verre te ver-nederen; des ging hij met gedekten hoofde den staak voorbij, waarvan het gevolg was dat hij terstond in eene harde gevangenis gesmeten en weldra wreedlijk gevonnisd werd, om naamlijk van het hoofd van zijn zoon, een appel aftefchieten, (de dappere TELL was berucht voor een uitgeleerd schutter, zoo wel als voor een ongemeen ervaren stuurman,) en dat indien hij den appel raakte zonder zijn zoon te kwetsen, hij vrij zoude wezen van alle verdere straf — wreed vonnis! gewis niet harder voor een braaf gevoelig vader uitgedenken: TELL vond geen baat bij zijne smekingen om een ander vonnis, want hoe groot zijne eer-arenheid in de kunst van schieten ware, mistrouwde hij zich echter in deze voor hem zoo nijpende omstandigheid; hij moest derhalven de verschrikkelijke daad ondernemen; hij schiet, en treft den appel zonder een hair van het dierbaare hoofd zijns zoons te beroeren: dan dit geluk, of deze uitmuntende blijk van voorbeeldloze kunst, reddede den veroordeelden vrijheidszoon niet; men zag naamlijk dat hij twee pijlen in zijnen koker had, waarvan men hem naar de reden vroeg; „'t is jagers wijze,” zeide hij; dan, dit voldeed niet; men drong verder aan, en vertoornde hem daarmede dermate, dat hij beleed, hadde hij zijn zoon getroffen, de tweede pijl zoude door het hart van den tijran gegaan zijn: dit kloekmoedig antwoord, vertoornde den wreeden Landvoogd derwijze dat hij TELL andermaal in kluisers liet slaan: verders gebeurde het dat de grauwsaame GEISLER, zijn gevangene in eene andere gevangenis, over een groot meir gele-gen, willende voeren, zelf met hem overtak; doch een zware storm stak op, en bragt de schepelingen in levensgevaar; hierom werd TELL ontboeid, en geboden aan het stuur te gaan, om door zijne kunst, en bekwaamheid ware het mogelijk, de kiel te behouden; doch deze brandende van ongeduld om zich op zijnen dwingeland te wreken, stuurde het schip op eene droogte, die niet verre van het vaste land was: nauwlijks had de kiel den schok doorgestaan, of de kloekmoedige *Zwitsers* springt buiten boord, en ontvlugt zijnen tyran, terwijl ieder nog door den schrik genoegzaam buiten zich zelfen was: de Landvoogd werd vervolgens ook gered; en TELL, die intusschen weder een pijl en boog had weten magtig te worden, hem op zijnen weg waarnemende, trof hem zoo gewis dat hij van zijn paard dood ter aarde plofte.

Deze val was als het sein tot vrij worden; aanstonds wierp TELL zich ten dien einde op, en drie Landschappen verbonden zich met hem: dezen vereenigden waren in hunne ondernemingen zoo gelukkig, dat weldra de andere Landschappen tot hun verbond toetraden, waardoor zij zoo vermogend werden dat zij zich geheel vrij vochten.

D U I T S C H L A N D,

Dit oude en vermaarde Rijk, wordt gehouden groot te zijn, van 't Oosten tot het Westen, of van *Polen* tot aan *Frankrijk*, zoo *Duitsche mijlen*, en van het Noorden naar het Zuiden, dat is van de Oostzee tot *Italiën* 150 zulke mijlen: inderdaad eene uitgebreidheid gronds wier Vorst met veel reden onder de voornaame magten van *Europa* mag gerekend worden.

Wegens deze zelfde uitgebreidheid van grond is de lucht er ook niet overal het zelfde; ofschoon men verzekere dat de ondervinding leert, dat dezelve er over het algemeen genomen, zeer getemperd en derhalven gezond is; zij is echter in noordelijke delen vrij kouder dan in de Zuidelijke: ten bewijze van de getemperdheid der lucht brengt men bij dat de *Duitschers* over het algemeen, gezonde, sterke en robuste menschen zijn, die een hohen ouderdom bereiken en ook allerlei andere climaten, het zij warme het zij kouder kunnen verdragen, indien zij zich slechts behoorlijk in acht neemen. Zeker eene eigenschap voor die lieden, meer gelukkig dan de zelve voor eenige andere natie zoude wezen; want geene natie verprijdt zich zoo algemeen door de geheele wereld; zoude men wel een plek op den gantschen aardbodem vinden alwaar geen *Duitscher* is? Behalven dat de *Duitschers* als met eene aangeborene lust tot reizen bedeed zijn, be-

(*) Deze maken derhalven het vierde gedeelte van *Zwitsersland* uit, volgens de ver-deeling boven door ons opgegeven.

behalven ook dat zij gemeenlijk op hun ambacht gaan reizen, om zich in het zelf te volmaken; of schoon zij dan zeldzaam weder 't huiswaards keeren, moet men de reden dat zij overal gevonden worden, voornaamlijk zoeken in den aart van hun land, en de souverainiteit van hunne Vorsten: oorlogende Vorsten, en de inboorelingen lijfeigenen, (welk een ijselijk woord!) zijnde, worden zij dikwijls in hunne wieg reeds als soldaat opgeschreven; het presen is in *Duitschland* wijs in hunne wieg reeds als soldaat opgeschreven; het presen is in *Duitschland* eene gewoone zaak, en dit zamengenomen maakt dat duizenden van ouders be-
sluiten hunne zoons, bij alle mogelijke gelegenheden, naar elders te verzenden, om vrij van dien gedwongene krijgslust te wezen; ook maken de *Duitschers* buiten hun Vaderland beter fortuin, zij hebben er in hun land minder gelegenheid toe; buitenslands slagen zij er dikwijls in, om dat ze als ze 't fortuin-maaken op 't oog hebben, zich onbegrijpelijk kunnen ploegen, ook tegen geene ber-
gen van arbeid opzien, maar dezelve met eenen onverlaauwen moed beklimmen. Wat de voortbrengzelen van *Duitschland* betreft, dezelve munten mede bo-
ven die van vele andere *Europeesche Rijken* uit: de grond is er op de meeste plaatsen ongemeen mild in het voortbrengen van allerlei veld- en tuin-gewas-
sen; vele en aangename oofvruchten, granen, peulvruchten, vlas, enz. niet minder mild is het in 't voortbrengen van wijnen: de *Rijnsche* en *Moezel-wijn*, onder anderen, zijn door geheel *Europa* bekend.

Dit Rijk prunkt ook met de heerlijckste weiden, rijk gestoffeerd met allerlei tam vee; waarom de *Duitschers* ook geen gebrek niet alleen, maar groten over-
vloed hebben, van melk, boter, kaas, vleesch, spek, enz. en alles van eene ongemeene smaaklijkheid: dewijl de Natuur den *Duitschen bodem* ook rijk ge-
stoffeerd heeft met groote en digte bosschen, is het wild, zoo gedierte als ge-
vogelte, er in eene ruime hoeveelheid voor handen; zijnde de jagt ook eene nationale uitspanning der *Duitschers*: ter oorzake van de gemelde veelheid en
grootheid van bosschen is het hout mede een aanzienlijk product van dezen bo-
dem; vele bergen die almede in dit oord gevonden worden zijn oorzaak dat er ongemeene voorraad van steenen voorhanden is; van daar de vele gebouwen die
onvoorbeeldig groot, slechts als van op elkander gestapelde steenen zijn zamen-
gesteld; schoon anderen ook ten bewijze van de overvloed van hout getuigen; met
aanmerking van de groote voorraad van beide gemelde producten, wordt het
begrijpelijk het geen men verzekert, dat naamlijk aldaar een groot en fraai
huis voor slechts ruim honderd daalders kan gebouwd worden: en of schoon de
voorraad van alles op alle plaatsen van het Rijk niet even groot zij, wordt de-
zelfde echter, door de vele rivieren, die er doorstromen ligulijk algemeen gemaakt;
om die reden kan men van *Duitschland* zeggen dat het zich zelf van alles kan voorzien.

De Bergen, boven reeds gemeld, verschaffen *Duitschland* ook hier en daar
rijke mijnen van allerlei metalen en mineralen; als goud, zilver, koper, ijzer,
lood, kwik, aluin, vitriool, enz. uit welke bedeling van de Natuur het Land
geene geringe inkomsten trekt: wij vinden aangetekend dat de bergwerken in
Saxen sedert omtrent tweehonderd jaren, meer dan tien duizend millioenen aan
zilver hebben uitgeleverd.

Dezelfde bergen leveren ook fraai marmersteen op, als mede diamanten, ro-
bijnen, topasen, cristal, allen van eene ongemeene fraje kleur.

De rivieren, waarvan wij boven reeds spraken, leveren eenen grooten over-
vloed van smaaklijke visch op.

Gezondheid-bronnen en warme baden zijn er mede voorhanden, en zou al-
les, wat wij dit aangaanden opgetekend hebben, in ons bekrompen plan niet ge-
noeg wezen, om den Lezer een denkbeeld van den bijzonder begunstigten grond
van het *Duitsche Rijk* te geven? — wij oordeelen het daarbij te kunnen laten;
en eer wij tot de verdeling des Lands overgaan, nog iets te zeggen van de ge-
aardheid van deszelfs bewooners. Wij vinden van hun gemeld dat ze eerlijke, op-
rechte, getrouwe, standvastige en dappere menschen zijn; van vroege tijden af
beroemd wegens hunne strijdbaarheid; vandaar het spreekwoord:
Welcher im krieg wil ungluk han.
Der fang es mit den Teutschen an.

Dat is: die in den oorlog ongelukkig wil wezen beginne denzelfen slechts met
de *Duitschers*; evenwel kan men van de *Franschen* zeggen dat zij in onzen tijd,
dat spreekwoord logenachtig gemaakt hebben: intusschen heeft de beruchttheid
van hunnen heldenaart ten gevolge, dat men alom in meest alle armeen *Duit-*
schers ingelijfd ziet, en de voornaamste Mogendheden gaarne *Duitsche Officie-*
ren hebben.

Deze Natie is ook alom bekend als ongemeene achtting te hebben voor hun
gegeven woord, dan daarin is zij zoo wel verberst als de *Nederlanders*, die
het gegeven woord ook voor een duur gezworen eed plagten te houden; doch
wat zal men zeggen, als een volk in zijne gebruiken van hunnen oorspr nglij-
ken aard afwijkt, blijft het ook niet lang bij zijne voorvaderlijke zeden.

De *Duitschers* zijn zindelijk maar op eene frischer wijze dan men wel over 't
algemeen van de *Hollandse zindelijkheid* kan zeggen; voorts zijn zij van ouds
af berucht voor groote liefhebbers van den beker, en voor herbergzaam en vriend-
lijk omtrent de vreemdelingen.

Dat zij voor de studiën geschikt zijn bewijzen de ongemeen groote vorderin-
gen in veel takken van wetenschappen, vooral in de schoone letteren, welken
zij sedert eene halve eeuw gemaakt hebben; noch echter blijft *Duitschland* op
vele plaatsen een voorbeeld van bijgelovigheid.

De vrouwen noemt men schoon, doch zij hebben iets hards in hun gelaat en
niet dat tedere 't welk bij de *Nederlandse vrouwen* zoo algemeen gevonden
wordt; zij worden van hare mannen vrij opperhoofdig behandeld, het geen men
wil dat echter niet moet gesteld worden te ontstaan uit eenen geringen graad van
verlieftheid die bij hen plaats zoude hebben; geenzins, een *Duitscher* is geheel
niet geschikt om een serail te bewaken; maar de vrouwen zelve hebben als van
Nature eene zekere onderdanigheid voor hare mannen.

De velelei voortbrengzelen van het *Duitsche Rijk*, en de goede gelegenheid
des Lands, vooral de voorraad van aanzienlijke rivieren aldaar, maken er den
koophandel uitgebreid; de arbeidzaamheid des volks levert ook velelei hand-
werkselen op, welken ongemeen sterk naar elders verzonden worden.

Het gantsche *Duitsche Rijk* wordt zeer geschikt verdeeld in negen
K R E I T S E N.

Als de *Oostenrijksche*, *Beiersche*, *Zwabische*, *Frankische*, *Oppe-rhijnsche*,
Neder-rhijnsche, *Westphalsche*, *Neder-Saxische*, *Oppe-rhijnsche*.

Bij dezen kan men als een tiende gedeelte van *Duitschland* voegen het Koninkrijk
B O H E M E N.

Een Rijk het welk weleer verkiesbaar; doch thans in 't huis van *Oostenrijk*
erfelijk is: de verdeling van dit Rijk zullen wij hier eerst laten volgen, en daar-
na opgeven hoedanig de gemelde kreitsen verdeeld worden.

Bohemen op zich zelf wordt verdeeld in twaalf kreitsen, eer in vijftien; (doch
drie daarvan zijn naderhand in drie anderen ingelijfd,) de Stad *Praag* en *Eger-*

sche gebied 't welk als een aanhangzel beschouwd wordt: de gemelde twaalf kreit-
sen dragen de volgende namen; als de

Bunzlaur, *Caurzimer*, *Prachiner*, *Leutmeritser*, *Koningratzer*, *T Schas-*
lauer, *Pilsner*, *Rakowitz*, *Chrudimer*, *Bechiner*, *Saazer*, *Podibrader*, (*)

Behalven *Bohomen* worden de volgende Landen ook nog als bijzondere delen
van *Duitschland* aangezien, dewijl dezelve niet in eigene kreitsen bevat zijn: het
eerste dat in deze hoedanigheid voorkomt is.

L U S A T I E N.

Zijnde een Markgraafschap, ook wel *Lausitz*, of *Lausnitz* genaamd, die wordt
verdeeld in *Oppe-r* en *Neder-Lusatien*; ieder van welke delen weder in eenige
mindere plaatsen verdeeld wordt.

S I L E Z I E N.

Dit behoort met het Graafschap *Glatz*, (dat volgt,) weleer aan het huis van
Oostenrijk, of liever aan de kroon van *Bohemen*; doch zijn in den jare 1742 en
1763 onder den Koning van *Pruissen* gekomen.

Silesien wordt mede verdeeld in *Oppe-r* en *Neder-Silesien*, ieder van welken
weder zijne onderdelen heeft.

G L A T Z.

Dit Graafschap wordt verdeeld in zes districten, als het *Glatzer*, het *Landes-*
ker, *Habelschwerdter*, *Hummelscher*, *Wunscheburgische*, en het *Neuroder-*
Quartier.

Bij de bovengemelde delen, zou men nog kunnen voegen, verscheidene on-
middelbare Rijklanden, welken onder geene kreitsen behoren, als mede eenige
Gemeen-erfchaplijke plaatsen.

De bovengemelde Kreitsen waarin *Duitschland*, gelijk wij zeiden, verdeeld
is, worden weder op de volgende wijze onderdeeld als de

OOSTENRIJSCH, in eigenlijk OOSTENRIJK. (het welk weder verdeeld wordt in
Oostenrijksche, in eigenlijk OOSTENRIJK. (het welk weder verdeeld wordt in *Ne-*
Neder en *Oppe-r Oostenrijk*.) *Stiermark*, (dat mede verdeeld wordt in *Ne-*
Neder Stiermark, en *Oppe-r Stiermark*.) *Carinthien*, (dat almede in *Oppe-*
der Stiermark, en *Oppe-r Stiermark* wordt gedeeld;) *Carniole* of *Krain*, (hetzelve wordt
verdeeld in *Oppe-r Carniole*, *Neder-Carniole*, en *Windisch mark*.)

OOSTENRIJK, of de OOSTENRIJSCH KREITS heeft ook nog in eigendom gedeel-
ten van andere Landen, de voornaamste van dezelve zijn, *Histerreich*, *Fri-*
aul, *Brigau*; eenige leggen ook in den *Zwabischen kreis*; voorts bezit *Oos-*
tenrijk op *Duitschen bodem Tirol*, *Trent* en *Brixen*; en behalven dezen nog
eenige andere bezittingen van een mindere aangelegenheid.

De BEIERSCH KREITS, wordt verdeeld in het Aartsbis, *Salzburg*, het Hertog-
dom *Beieren*, en de *Oppe-rpaltz*: *Beieren* wordt weder verdeeld in *Oppe-r* en
Neder-Beieren, (ieder van welken ook zijne onderdelen heeft; wordende de
Oppe-rpaltz verdeeld in het *Zuidelijke*, en *Noordelijke deel*;) de overige de-
len van de *Beiersche kreits*, zijn de Vorstendommen *Neuburg*, *Sulzbach*,
Hoogstift *Pasau*; voorts eenige Heerlijkheden, Proosdijen, en de Rijkstad
Regensburg.

De ZWABISCHE KREITS, verdeelt men in de Hoogstiften *Constanz*, en *Augsburg*,
de *Abtdij Kempten*, de Hertogdommen *Wurtemberg*
de Proostdij *Elwangen*, de *Abtdij Kempten*, de Hertogdommen *Wurtemberg*
en *Heck*, (die weder in verscheide Ampten, Heerlijkheden enz. verdeeld wor-
den;) het Markgraafschap *Baden*; dat verdeeld wordt in *Baden Baden*, en
Baden-durlach; (dezen zoo als mede alle de natemelden, hebben weder
hunne onderdelen;) de *Hohenzollernsche Landen*, die verdeeld worden in de
beziittingen van *Hohenzollern-Hechingen*, en die van *Hohenzollern-Sigma-*
ringen; de Gevorstede *Abtdijen Lundau* en *Buchau*, het Graafschap *Thengen*;
de Landen van het huis *Furstenberg*, de Landen der Vorsten *Graven van Oes-*
tingen; het Landgraafschap *Klettgau*; 't Vorstelijk huis *Lichtenstein*, de Com-
manderijen van de *Duitsche Ordensbalij Elzas* en *Burgundien*, de Landgraaf-
schappen *Sthulingen*, en *Brag*, de Heerlijkheid *Wiesenstein*, de *Furstenberg-*
sche Heerlijkheden, en die der *Graven van Montfort*. De Landen van het
Graaflijk huis *Oettingen*, de Graafschappen en Heerlijkheden van
de Rijk- en *Erstzuchtessen* (+) *von Waldburg*, (deze worden in verscheidene
de Rijk- en *Erstzuchtessen* verdeeld;) de Heerlijkheden *Mindelheim*, en *Schwabach*; omtrent twin-
tig *Abtdijen*; de Kreitslanden van de *Graven Fugger*, (dezen worden in drie
Hoofdrakken verdeeld; en nog eenige kleine Graafschappen en Heerlijke-
den, voorts meer dan dertig vrije Rijksteden waaronder *Augsburg* de voor-
naamste is.

De FRANKISCHE KREITS, eene der kleinste van geheel *Duitschland*, wordt ver-
deeld in de Hoogstiften *Bamberg*, *Wurzburg*, de Vorstendommen *Culmbach*
of *Baijeuth*, *Eichstet* *Onolsbach* of *Augsbach*, uitmakende het Burggraaf-
schap *Neurenburg*, en behorende aan de Markgraven van *Brandenburg*; de
Duitsche Ridderorde, of de *Ridders van de Maagd MARIA*, heeft in deze kreits
ook eenige goederen; voorts behoren tot de delen van die kreits, de Gevors-
tede Graafschappen *Hennenber*, *Schwarzburg*; het Vorstendom, eertijds
tede Graafschap *Hohenlohe*, de Graafschappen *Castell*, *Wertheim*, *Rieneck*, *Er-*
bach, verscheidene Heerlijkheden en Rijksteden, van welke laatstgemelden
Nurenberg de voornaamste is.

De OPPER-RHJNSCHE KREITS, wordt voornaamlijk verdeeld in, de Hoogstiften
de *Oppe-r*, *Spies*, *Straatsburg*, *Basel*, *Fulda*; de Vorstendommen *Simmern*,
Worms, *Veldens*, *Tweebrugge*, *Hessen*, (waaraan verscheidene Heeren deel
hebben;) Voorts 't Vorstendom *Hersfeld*, het Graafschap, *Sponheim*, 't
Gevorstede Graafschap *Salm*, de *Nassausche landen*, (welke mede de eigen-
dommen van verscheidene huizen van dien naam zijn;) de Graafschappen *Wal-*
dek, *Hanau-munzenb*, de Heerlijkheid *Hanau-Lichtenberg*, de Landen van
het Vorstelijk en Graafschaplijk huis *Solms*, de Graafschappen *Koningsstein*,
Oppe-rjessenburg, *Wild*, en *Rhijn-Graven*, het Graafschap *Leiningen*, verders,
behalven nog eenige kleinere delen, de vrije Rijksteden, *Worms* en *Spier*,
Frankfurt am Main, *Friedberg*, en *Wetzlar*.

De NEDER OF KEURRIJNSCHE KREITS, word verdeeld in de *Keurmentische landen*,
't Aarts-

(*) Het Markgraafschap *Moraviën* wordt als een verder gedeelte van *Bohemen*, gehou-
den, vermits het aan 't zelve onderhoorig is: Dit Markgraafschap wordt verdeeld in de volgende
K R E I T S E N.

De *Olmützer*, *Znojmer*, *Prerauer*, *Iglauer*, *Bradische*, *Brunner*.

Van dit Markgraafschap hebben wij elders aangetekend, dat de lucht er zeer ruw en koud
is, zoo dat men er zich op sommige plaatsen den gansen zomer door moet verwarmen;
intusschen wasfen op dezen bodem meer granen, dan de bewooners daarvan zelve kunnen
verteren: hennip en vlas, ooft en tuinvruchten vallen er niet minder; wat het vlas in 't bij-
zonder betreft, het zelve wordt er zoo menigvuldig gereeld, dat men in den bloeitijd alle
bomen het veld als met eene blaauwe doek overtoegen ziet: onder de bomen zijn de groote
gezonnen worden: de wijn valt er zwaar en kalkachtig waardoor de *Moraviërs*, die het
ke wijndrinkers zijn, geweldig van de podagra gekweld worden.

Men vind er ook zware bosschen, en groeven van marmersteen, diamanten, enz.

(†) *Spiesopdrager*.

B 2

't Aartsbist Trier, 't Aartsbist Keulen, 't Hertogdom Westfalen. De *Palts aan den Rijn*: dezen allen hebben weder hunne hoofd- onder- en mindere onder- delen: het overige dat men in deze kreits kan aantekenen is van weinig belang.

De WESPHALISCHE KREITS verdeelt men in 't Hoogstift Munster, ('t welk op zich zelf weder in vier quartieren verdeeld wordt,) 't Hertogdom Kleef, dat ook weder zijne onderdelen heeft, gelijk mede het Graafschap Mark, een volgend deel van de *Westphalische kreits*; waarop volgt het Graafschap Ravensberg, de Hertogdommen Gulik, Berg, het Hoogstift Paderborn, dat van Luik, van Osnabrug; voorts het Vorstendom Minden, dat van Verdun; eenige Abdijen; het Vorstendom Oostvriesland, en dat van Meus: alle welken ook wederom hunne onderdelen hebben.

De OPPER-SAXISCHE KREITS wordt verdeeld in de *Keur-Saxische landen*, bestaan de in 't Hertogdom Saksen het grootste gedeelte van het Markgraafschap Meissen, een gedeelte van Voigtland en de noordelijke helft van het Landgraafschap Thüringen, zijnde voorts in onderscheidene kreitsen verdeeld: een verder gedeelte van de *Oppersaxische kreits* bestaat ook in het Mark-Brandenburg, 't eigendom van den Koning van Pruisen: het wordt verdeeld in *Oude mark*, 't Middenmark, het Ucker-mark, en het Neu mark; voorts behooren onder deze kreits de Vorstendommen Weimar, Eisenach, Coburg, Gotha, Altenburg, Querfurt, Pommeren, Cammin, Anhalt, Schwarzburg, het Graafschap Mansfeld, eenige Heerlijkheden, en andere kleinere delen. Velen van de opgenoemde delen van deze Kreits hebben weder, gelijk meestijds plaats heeft, hunne onderverdelingen.

De NEDERSAXISCHE KREITS verdeelt men in 't Hertogdom Maagdenburg, de Landen van het Keurhuis Brunswijk-Lunenbourg (deze bestaan in 't Hertogdom Breemen, de Vorstendommen Lunenburg op Celle, Grubenhagen, de Harsh, de Vorstendommen Calenberg, en Wolfenbuttel,) 't Vorstendom Halberstadt, het Vorstendom Mecklenburg-Schwerin, en Mecklenburg-Gustro, het Hertogdom Holstein met de Heerlijkheid Pinneberg en de stad Altona, 't Bisdum Hildensheim, 't Hertogdom Saksen-Lauenburg, 't land Hadeln, voorts nog eenige kleinere gedeelten, benevens zes vrije Rijksteden, als Lubeck, Goslar, Muhlhausen, Noorhausen, Hamburg, en Breemen, zijnde allen zeer aanzienlijk.

De plaats verbiedt ons bijzonderheden wegens dit uitgebreide Rijk medetedeelen, dezelve zijn intusschen menigvuldig: die de voornaamsten daarvan beknoptelijk bij elkander gebragt begeere natelsaan, wijzen wij naar onze volkomen Reis ATLAS van Duitschland, in den jare 1791 bij den Uitgever dezes van de pers gekomen.

DEENEMARKEN.

Dit rijk houdt men voor zeer oud, stellende dat het deszelfs naam ontvangen zoude hebben van zekeren DAN, die er vóór de geboorte van 's werelds Heiland, de eerste Koning zoude geweest zijn.

Herzelve wordt gerekend groot te zijn van het zuiden tegen het noorden, na genoeg 56 Duitsehe mijlen, en van het westen naar het noorden 40 zulke mijlen.

Ofschoon het aan *Duitschland* grenze, is de lucht, daar het noordelijk ligt, kouder, echter niet minder gezond, zelfs kunnen de zomers 'er zeer warm wezen, en de menschen 'er eenen hoogen ouderdom bereiken: de vruchtbaarheid van dit land is ook niet gering, voortbrengende veelvlei veld- en tuingewassen, en granen in zulk eenen overvloed, dat 'er zelfs een groot gedeelte buiten het Rijk gezonden kan worden: men vindt 'er ook een overvloed van paarden en runderen, alsmede allerlei ander vee, als varkens, schapen, enz. wat de overvloed van het rundvee betreft, daarvan kan *Holland* bijzonderlijk getuigen, wegens de groote menigte magere veeën welke jaarlijks uit *Deenemarken* derwaards overgevoerd, en aldaar ver geweid worden, geen geringe hoeveelheid van dat allernuttigst product wordt ook uit *Deenemarken* naar *Duitschland* gezonden: ter oorzaak van dezen overvloed in rund- en ander slagvee, levert *Deenemarken* ook eene aanzienlijke voorraad op van huiden, tjalk, wol, borstels, en wegens deszelfs vele vogelen, niet weinig vederen.

Door dien 'er weinige, en althans geene groote boschen zijn, heeft het Rijk ook weinig voorraad van groot wild; doch water- en land-vogels zijn 'er in overvloed, en geen mindere voorraad van visch.

Bergen zijn 'er niet, eenige hoogten, als in de Nederlanden, uitgezonderd; *Deenemarken* brengt derhalven ook geene Metalen voort.

De aard en zeden des volks komen genoegzaam overeen, met die der *Duitschers*; men getuigt van hun dat ze welgemaakt, dapper en geestig zijn, een goed leven beminnen, tevens echter staan zij bekend voor wat geveinsd, achterhoudend en trotsch: „Eertijds,” dit vinden wij van hun aangerekend, „waren zij plomp, onervaren in kunsten en wetenschappen, en het was in de oudste tijden een rovers volk, inzonderheid ter zee, deed vele invallen en strooperijen in de naburige landen, voornaamlijk in het oude *Friesland*, *Holland* enz. meestal van de vijfde tot de agfte eeuw: doch na dat de *Deenen* den Christelijke Godsdiens omhelsd hebben, zijn zij allengskens veranderd, en inzonderheid in de laatstvoorgaande eeuwen zoodanig beschaafd geworden, datze hedendaagsch geene andere beschaafde Natien iets daarin behoeven toegegeven:” 't is niet dat alles evenwel ook waar, dat er niet zoo vele voortbrengfelen van hun veruist, of vorderingen in de kunsten en wetenschappen tot ons overkomen als wel uit de naburige landen, *Frankrijk*, *Engeland*, en *Duitschland* geschiedt. Dit moet men tot lof der *Deenen* zeggen, dat de pijnbank in hunne rechtsoefeningen geen plaats heeft.

Van de *Deensche vrouwen* zegt men datze zeer bevalig en vruchtbaar zijn: om welke laatstgemelde eigenschap het land ook zeer volkrijk is: men begroot het getal der inwoners op weinig minder dan tien millioen en vijftig duizend menschen.

Dit Rijk wordt gemeenlijk onderscheiden in *Eilanden*, en *Jutland*, dat ook vast land genoemd wordt. De volgende zijn de

EILANDEN.

Zeeland, *Falster*, *Amak*, *Funen*, *Moenen*, *Soltholm*, *Lanzeland*, *Arave*, *Huen*, *Laland*, *Samsøe*, *Bornholm*, *Tasling*, *Niding*, *Lesfou*.

Verscheidenen van dezen pronken met aanzienlijke steden, als *Copenhagen*, *Roschild*, *Helsingor*, *Odenzee*, *Nybourg*, enz.

JUTLAND wordt weder verdeeld in *Noord* en *Zuid-Jutland*, 't laatste gedeelte draagt thans den naam van *Sleeswig*, naar het Hertogdom, van dien naam.

Noord-Jutland, verdeeld men weder in vier Stiften; en *Zuid-Jutland* in eenige steden en verder vele eilanden, hebbende verscheidene goede steden.

Onder de gemelde vier stiften waarin, gelijk wij zeiden, *Noord-Jutland* verdeeld is, telt men dat het welk den naam van *Rippen* draagt; en in hetzelfde is een dorp, *Galhus* genaamd, waaromtrent men verelt, dat in den jare 1739, een boere dochter, aldaar woonachtig, zich op weg bevindende, met haar voet re-

gen iers hards aanstiet, en bemerkende dat het iets bijzonders was, groef zij het op, en nam het mede: men bevond het te zijn eene gedaante van een hoorn meer dan een el lang, bestaande uit het fijnste goud, en met veele zinnebeeldige figuren daarop, dezelve stonden tuschen zeven kringen; doch alle figuren tot nog toe door de geleerden niet volkomenlijk verklaard hebben kunnen worden; dit zonderlinge stuk werks werd gechat op de waarde van 1200. rijksdaalders, en wordt nog heden in de Koninglijke kunstkamer te *Copenhagen* bewaard.

Men gist dat deze hoorn gediend zal hebben tot eene drinkichaal, zoo als de oude *Friezen* en andere *Noordsche volken* gewoon waren te gebruiken; de Rijken hadden dergelijken van goud of zilver, en de minderen bedienden zich van osfenhoornen.

In den jare 1734, zegt men, dat in dezelfde landstreek, door een boer, een dergelijken hoorn, in uitgegraven leem gevonden is.

Behalven het Koninkrijk *Noorwegen* waarvan de beschrijving volgt; heeft *Deenemarken* nog eenige bezittingen in *Asia*, *Africa* en *America*.

NOORWEGEN.

Even als men, gelijk wij boven gezien hebben, gissingen maakt omtrent den naam van *Deenemarken*, maakt men ze omtrent *Noorwegen*: sommige menen naamlijk dat dit Rijk zijnen naam bekomen heeft van deszelfs legging, als noordelijk in *Europa* zijnde; anderen echter menen die naamsoorsprong te vinden in den naam van deszelfs eerste Koning, *NORNS* genaamd, zijnde een broeder geweest van den bovengemelden eerste *Deenschen Koning* DAN.

Van de luchtgesteldheid getuigen de reizigers dat dezelve ruw en koud is, een natuurlijk gevolg van de legging des Lands; de zomers, benevens de voor- en na-jaaren zijn er kort; ofschoon men des zomers er ook eene vrij zware hette, althans naar evenredigheid van de luchtgesteldheid des ganschen jaars, kan hebben.

Wat de voortbrengfelen des Lands betreft, dezen zijn niet zeer menigvuldig, wegens de vele bergen en boschen die er gevonden worden, inzonderheid in de Noordelijke delen; hiervan is het gevolg dat er geen koorn genoeg gewonnen wordt om de eigene inwoners te voeden; waarom er vele granen van buiten ingevoerd moeten worden; zelfs lezen wij dat de bewoners van de noordelijke delen zich meest generen met visch; eetende dezelve, gedroogd zijnde, als brood bij de verliche; want van dezen is er in grooten overvloed, gelijk dezelve, gedroogd zijnde, (naamlijk stokvisch,) ook een der voornaamste handelstukken van dit Rijk uitmaakt; schoon de *Nooren* ook vele houtwaren buiten hun Rijk verzenden, ter oorzaak van de boschen die er, gelijk gezegd is, in groote hoeveelheid voorhanden zijn; dezen maken aldaar den handel in pek, teer, harst, gom, enz. vrij algemeen; de *Noordsche* bergen leveren ook eene menigte ijzer en koper op. Onder de visch die aldaar veel gevangen wordt moet men ook de *Noordsche zalm* tellen, welk mede gerookt zijnde naar buitens lands wordt verzonden; dezelve is echter op verre na niet zoo smaaklijk als de *Nederlandsche*.

De *Noordsche* bergen leveren ook fraaje fijne gesteenten op, als agaten, granaten, amathisten, jaspis, en anderen; zware keisteenen zijn er in overvloed, die ook met heele scheepsladingen vervoerd worden; vooral naar *Holland*, alwaar men aezelven gebruikt om de dijken te versterken — in sommige rivieren worden ook paerlen gevonden; ook zijn er eenige zoutgroeven, en zoutpannen, welken echter niet zoo veel zouts uitleveren als men voor den vischhandel nodig heeft, zoo dat men nog van buiten een menigte zout ten dien einde moet ontbieden.

De aart der inwooneren vinden wij dus beschreven: „De inwoners van dit Landchap zijn sterk en worden gezegd openhartig en oprecht te wezen, maar zijn daarbij plomp en hoersch, inzonderheid hoe verder zij naar het noorden wonen; verschillen derhalven in beschaafdheid veel van de *Deenen*: kunsten en wetenschappen zijn er in 't algemeen weinig bekend; behalven de noodige ambachten die zij niet kunnen tuisen: zij maken hun werk zeer veel van de vischerij, jagt en zeevaart; zij zijn goede zeelieden, en men zegt dat ze veel van sterke dranken houden, dat aan de *Noordsche volken* eigen schijnt.” Het Rijk wordt gemeenlijk verdeeld in de volgende:

L A N D S C H A P P E N.

Aggurhus, *Drontheim*, *Bergen*, *Wordhus*.

Anderen verdelen het volgens de staatkundige en kerklijke in vier stiften, als *Christiania*, *Christiaanfund*, in het zuiderdeel, en *Bergen* en *Drontheim*, in het noorderdeel.

In ieder van deeze Landschappen worden verscheidene goede Steden gevonden. Bij de gemelde delen van *Noorwegen* moeten ook gevoegd worden, als nog andere delen van het Rijk, de volgende:

E I L A N D E N.

Tsland, de Eilanden *Ferro*, de *Hitlandsche*, *Hitteren*, *Nomendal*, *Lofferden*, *Samiën*, *Surroy*.

Tsland is zeer groot, doch van alles armlijk bedeed, tot zoo verre, dat het weinige brood en meel, 't welk er jaarlijks ingevoerd wordt, alleenlijk de voornaamsten ten dele valt; de minderen moeten zich met gedroogde visch generen.

Naauwlijks valt er gras genoeg om er het vee mede te voeden; zoo dat de schapen er ook gedroogde visch eten, zoo wel als de gemeene inwoners; geheele kudden van deze dieren worden somtijds onder de sneeuw bedolven, waaronder zij echter niet omkomen; want door hunnen adem blijven er gaten in waardoor zij lucht scheppen; met moeite worden zij vervolgens door de inwoners weder opgezocht en gered.

Onder de bergen op het groote Eiland *Tsland* zijn velen die vuur spuwen, onder ander de vermaarde berg *Hecla*.

De inwoners zijn er klein doch sterk; maar worden niet zeer oud; zij zijn evenwel niet misgedeeld van verstand en gezond oordeel: men wil dat er weleer goede Historiechrijvers gevonden werden.

De Eilanden *Ferro* zijn meest all' rots-gronden, overdekt met een el hoog aarde, die zeer vruchtbaar is, bestaande meest uit weilanden, waardoor de schapenfokkerij er vrij groot is: als eene aanmerkelijkheid van een dezer Eilanden, *L'iste Dune* genaamd, tekent men aan, dat de witte schapen welken men van elders derwaards voert, er binnen korten tijd zwart worden, welke verandering van kleur met zwarte vlekken aan de pooten begint, en allengskens naar boven opklimt, tot dat de geheele vacht verkleurd wordt.

De *Hitlandsche Eilanden*, welken zes-en-veertig in getal belopen, zijn bijna geheel onvruchtbaar, en worden derhalven weinig bewoond.

Z W E E D E N.

Dit is de derde van de drie *Noordsche Rijken*: van het zuiden naar het noorden belaat het 225 mijlen lang, en van het westen naar het oosten ruim 250 mijlen.

De *Zweeden* ademen een zeer koude lucht in; de winter is in dat werelddeel zeer lang; doch waarop dikwijls een heete zomer volgt: de koude maakt, gelijk doorgaans in 't noorden plaats heeft, den grond zeer onvruchtbaar in graan- en tuin-

min-gewasfen, hoofdzakelijk in de meest noordlijke delen: Zweeden brengt derhalven geene granen genoeg voort om zich zelven te kunnen voeden, waarom het toevoer desaan gaande van buiten nodig heeft; men meent echter dat zoo er den behoorlijken arbeid aan besteed werd, Zweeden vrij meer granen zoude kunnen voortbrengen dan het thans doet; de gemeene Zweeden verkiezen tog liever zeker brood uit den gemalen schors van *Dennebomen* bereid te eeten, dan meer te werken om zich beter te voeden.

Het Land is verder redelijk wel voorzien van tam vee, inzonderheid van schapen, want er zijn goede weiden: de groote boschen die men er vindt leveren ook overvloed van wild op, als rheën, herten, elanden, en runderen, wilde varkens, hazen en vossen, als mede beeren, wolven enz.: gevogelte is er mede in groote hoeveelheid.

De vele rivieren en meiren die in Zweeden gevonden worden, bezorgen den inwooneren eene rijke overvloed van visch; en de bergen die er zijn een menigte van metalen en mineralen; doch voornaamlijk veel ijzer en koper, daarbij echter ook chrishtal, amathist, topaas, porprij, agaat, zeilsteen; enz.

Deze vrij rijke voortbrengselen maken er den koophandel bloeiend; ook is er in den Jare 1732, eene *Oost-Indische Compagnie* opgericht, inzonderheid naar *Canton* en *China*, zijnde ieder t'huiskomend schip verpligt 50000 dalers zilveren munt aan de kroon opbrengen — voorwaar geen gering inkomen!

Wat de geaardheid der Zweeden betreft; men houdt de inwooneren in het algemeen voor gezonde en sterke lieden, die alle ongemakken kunnen verdragen en doorstaan; daarbij houd men ze voor vroom en getrouw, doch tevens wat traag van aart; waarvan wij boven onder het spreken over hunnen landbouw reeds een enkel woord gezegd hebben — de stedelingen zijn beleefd en welgemaard; zij zijn ook thans groote liefhebbers van kunsten en wetenschappen: dat zij ongehoorde daden durven ondernemen, is onlangs aan het moorddadig ombrengen van hunnen Koning gebleken.

Wat de verdeling van dit Rijk betreft; men maakt dezelve als volgt:

L A N D S C H A P P E N.

Sulonie of het eigenlijk *Zweeden*, ook *Oud-zweeden* genoemd.

Gothland, *Finland*, *Noordland*, *Zweedsch-Lapland*.

E I L A N D E N.

Oland, *Gothland*, *Aland*.

Ieder der gemelde Landschappen word weder op de volgende wijze onderdeeld: als *SULONIE*, of *oud-zweeden*, in de Provinciën *Upland*, *Sudermanie*, *Nericie*, *Westermanie* en *Dalcarlie*.

GOTHLAND, in *Oost-West* en *Zuid-Gothland*. — De Eilanden *Oland* en *Gothland*, behoren eigenlijk tot *Oost-Gothland*, gelijk *Aland* tot *Zuid-Gothland*, en zouden derhalven, op zich zelven niet als hoofddelen van het *Zweedsche Rijk* aangemerkt kunnen worden.

NOORDLAND, in *Gestrice*, *Helsingen*, *Medelpadie*, *Angermanie*, *Westboshnie*, *Femtie*, *Herndal*, dragende ieder den naam van Provincie.

FINLAND, in de volgende vijf Provinciën, als die van t'eigenlijk *Finland*, *Oost-Bothnia*, *Nijland*, *Savolaxie* en *Kexholm*, van welk laatste een groot gedeelte aan *Rusland* behoort.

ZWEEDSCH-LAPLAND, in de volgende vijf delen: *Lapmarken* genoemd; als *Una-lapmark*, *Pitka-lapmark*, *Lula-lapmak*, *Torne-lapmark*, en *Kuni-lapmark*.

De legging van dit gedeelte van *Zweeden* heeft de goedgegunde Natuur, heeft de inwoonders daarvoor het heldere *Noorderlicht*, dat er aanmerkelijk sterk is weder geschonken; dit zonderlinge licht schijnt aldaar op die tijden zoo sterk, dat de inwoners er bij kunnen zien te gaan en reizen waar ze willen: het land zelf is er woest en onvruchtbaar; hout valt er genoeg, doch er wordt geheel niet gezaaid; en er groejen ook slechts weinige harde planten: de *Lapländers* leven derhalven alleenlijk van hunne beruchte *Rendieren*, als mede van vischen en de vogeljagt; de gezegde rendieren, die de gedaante van herten hebben, verstreken den inwoners in alles even als de runderen aan andere Europeesche volken; zij spannen dezelve ook voor hunne ijs- of sneeuw-sleden: men verhaalt dat als een reiziger zulk een sledge met een rendier huurt om met hetzelfde hier of daar heen te gaan, de eigenaar derzelve het beest iets in 't oor fluistert, en dat hetzelfde dan niet verder loopt, als tot die plaats, en het niet verder gaan zoude indien men het verder wilde hebben, al sloeg men het ook dood; men wil echter dat dit een vertelling zij, naamlijk het fluisteren in 't oor van het dier, of schoon het overige van de zaak waarheid zij, en ook begrijpelijk is, indien men slechts in aanmerking neemt dat de *Lapländers* voor ieder bijzonder plaats een bijzonder rendier hebben, dat gewoon is niet verder dan tot die bepaalde plaats te lopen.

Ten genoegen van onze Lezers moeten wij het volgende hier nog bijvoegen — De *Lapländers* bewoonen huizen welken slechts eene soort van tenten zijn, die ze zeer gemakkelijk kunnen opbouwen, bestaande uit houtene staken, bij wijze van eene van boven afgekorte piramide in den grond geplant; dezen omvangende met huiden van rendieren of grof linnen: in 't midden van de tent is de vuurhaard, welks rook door het opengelaten gat, boven in de tent, uitgaat; dat zelfde gat verstrekt hen voor venster: rondom in de tent strooijen ze wat rijen, waarover zij gedroogde huiden van rendieren of ook grof linnen spreiden, 't welk hun voor bed en ook voor zitplaats dient, want zij hebben stoelen noch banken; als ze slapen gaan, hangen ze hunne kleden die uit grof linnen of peltwerk bestaan, rondom den wand, voor de tocht: deze woningen, waarin wel twintig menschen te gelijk logeeren, zijn met palen afgeschoten op dat het wild gediende de bewoners geen ontijdige bezoeken geven: zij verplaatsten hunne huizen of tenten zoo dikwijls als hunne rendieren den grond rondom dezelve ledig gegeten hebben; want het Land is groot doch weinig bevolkt.

Men zegt van de *Lapländers*, die zeer klein van gedaante zijn, maar groot van hoofd en mond, dat ze zachtzinnig en goedaartig van aard zijn, en zeer vreedzaam onder elkander leven; doch men verhaalt tevens dat ze lui en wellustig genaamd mogen worden.

P O O L E N.

Dit Rijk dat in zijne lengte van het oosten tot het westen bij de zeven honderd *Engelsche mijlen* bestaat, ligt onder eene zeer gematigde en gezonde luchtstreek; hoewel 't er in het noorden uitnemend koud zij; het weder is er 's winters zoo wel als zomers meer goed en vast dan in andere landen: 's winters, lezen wij desaan gaande na nog meer, om het gezaaide voor den vorst te bewaren, die echter, ten minsten in de zuidelijke delen, daar niet, of niet veel zwaarder dan in *Duitschland*, of in *Nederland* is.

Deze gematigdheid van lucht, en de vruchtbaarheid van den grond zetten het Koninkrijk *Poolen* eene buitengewone vruchtbaarheid bij, vooral in granen, waar van aldaar altoos meer voortraad dan ergens elders gevonden wordt, waardoor de

graanhandel ook een voornaam bestaan der inwooneren is; men rekent dat jaarlijks wel honderd- en twintig duizend lasten koren, uit *Danzig* naar schraalder landen gevoerd worden, welken ten minsten wel drie miljoenen rijksdaalders belopen; en dit, verzekert men, is nog nauwelijks een derde gedeelte van de granen, die het Rijk voortbrengt: lijnzaad wast er ook in groote hoeveelheid, zijnde uit het een en ander te besluiten dat de landbouw een voornaam gedeelte van den arbeid der ingezetenen moet wezen.

Er zijn ook heerlijke velden, en weigonden, die voor eene aanzienlijke menigte van vee gebruikt worden; ja men wil dat er op ééne markt wel 30000 stuks rundvee verkocht wordt, en dat er jaarlijks meer dan tweemaal zoo veel uit den overvloed aan buitenlanders verkocht worden: de *Poolische paarden* teld men mede onder de meestgeachtsten; en daar het Rijk niet van boschen ontbloot is, zijn er ook herten, hazen, wolven, vossen, beeren, elanden, wilde ezels en wilde osen, voorhanden.

Vruchten, kruiden, wortelen en andere warmoeskruiden, heeft men er mede in grooten overvloed; doch de wijngaarden die men er aangelegen heeft, geven genen wijn, schoon de draiven in een droog jaar vrij wel smaken.

De *Poolische rivieren* geven overvloed van smaaklijke visch; „men sloopt er,“ lezen wij elders, „menigmaal vischrijke beken op, en laat het land somtijds „een *Duitsche mijl* in 't rond onderlopen, binnen opgeworpene dijken: als „men dit dus een jaar twee of drie heeft laten staan, rapt men het water af en „vangt de visch daar uit; schoon dezen tot een kleinen prijs verkocht wordt, „gebeurt het echter wel dat men van dezelve nog 30,000 *Poolische guldens* maakt. De beïenteelt is in dit Rijk zekerlijk ongemeen sterk, aangezien dezelve veel honig en wasch oplevert, en er ook veel meel gebrouwen wordt.

Bergen zijn er in *Poolen* ook voorhanden, en deze leveren zilver, lood, ijzer, en koper uit; men heeft er ook marmergroeven van allerlei kleuren, als mede salpeter- vitriool- en andere mijnen: met de zoutmijnen die er zijn wil men echter dat de *Poolen* hun meeste voordeel doen; er wordt er onder anderen één gevonden van drie honderd schreden diep; op den grond zijn duizend door elkander gestrengelde wegen, en verscheidene galderijen en straten, even als in eene stad plaats heeft, en om welken allen te zien men, volgens verzekering van geloofwaardige Reizigers, een geheele week zoude nodig hebben: somtijds zijn er zulke stormwinden in deze onderaardsche hooften, dat men er niet gemakkelijk te gen op kan gaan, en meestijds is 't er zoo koud, dat men 't er niet uithouden kan; deze eene groote mijn levert, verzekert men, jaarlijks, wel voor agtmaal honderd duizend *Poolische guldens* aan zout uit.

Wat de geaardheid der *Poolen* betreft, daarvan vindt men bij de Geographisten breede beschrijvingen: wij zullen de voornaamste punten daarvan hier bij elkander brengen, vermits zulks in ons plan voldoende is.

De uitgestrektheid van grond, maakt dat er een zeer aanmerkelijk verschil tusschen de geaardheden der bewoneren daarvan gevonden wordt: wat dan de *Poolen* in 't algemeen betreft, men wil dat zij alle volken van *Europa* in levendigheid van geest, sterkte van ligchaam, en langheid van leven te boven gaan: zij zijn zoo gehard tegen de ongemakken, dat zij de *Duitschers* zelf voor een verwijd volk houden; zij schromen niet zich in den winter met hunne armen in de sneeuw te legeren, en men verzekert dat, hadde een goede krijgsgast onder hen plaats, zij zouden onverwinnelijk wezen; zij zijn standvastig in wederwaardigheden, en omrent die van een ander zeer koel, stekend het natuurlijk gevolg van hunne gehardheid, want de meêwaardigheid is tog eene tederheid: zelden zegt men, zouden zij eene hand ter hulpe van een ander uittrekken, al ware het ook dat zijn huis voor hunne oogen afbrandde; dezelfde koelheid heerscht bij de *Poolen* ook tusschen de ouders en kinderen, en wel wederkeriglijk; dit gaat zelfs tot zoo verre dat de ouders zeer wel kunnen gedogen dat hunne kinderen bij de *Tartaaren* gevangen, en in harde slavernij blijven, offchoon zij voor klein geld te lossen zoude wezen: zij zijn voorts vol vuurs, en leren zeer gemakkelijk vreemde talen; doch schijnen verder meer geschikt om iets na te doen dan iets nieuws te verzinnen: de *Poolen* zijn verder in den loop der Historiën bekend van vrienden der vrijheid; doch dit heeft voornaamlijk onder den adel plaats, althans vrij minder onder de burgers, en de boeren zijn aan de slavernij geheel overgegeven: men beschrijft de natie over 't algemeen verder als zeer eerbiedig zijnde jegens hunne overheden; openhartig en eerlijk, en meer in staat van te kunnen bedrogen worden dan te kunnen bedriegen: zij zijn haastig maar echter ook gemakkelijk te bevredigen; hofflijk en gastvrij jegens vreemdelingen, die zij menigmaal tot een langer verblijf uitnodigen.

Wegens hunne gestalte vinden wij aangeteekend, dat zij veel eer lang dan kort kunnen genaamd worden, hellende war naar den vette, alle morgen waschen zij hals en aangezicht met koud water; dit doen zij zelfs in het strengste jaargetijde, en zodra zij opstaan; welke gewoonte bij hen zoo algemeen is, dat ook de kinderen van hunne jeugd af aan daaraan onderworpen worden: zij zijn fraai van kleur, en de vrouwen doen alles wat mogelijk is om mager en tenger te blijven.

Dit oordelen wij genoeg te zijn, om eenig denkbeeld van de geaardheid der *Poolen* te verkrijgen, derhalven kunnen wij nu overgaan tot de verdeling des Rijks. Hetzelfde wordt dan gemeenlijk verdeeld in agt groote delen, zijnde naamlijk, Het eigenlijk *Poolen*, 't Groothertogdom van *Lithauen*, *Pool-Pruissen*, *Samogitia* en *Courland*, *Warsovia*, of *Masovia*, *Podlachia* en *Polesia*, *Rood* of klein *Rusland*, *Podolia*, *Volhina* en *Ukrain*.

De meeste dezer delen worden weder in kleiner onderdelen gedeeld; als: 't eigenlijk *POLEN*, in *Groot* en *Klein Polen*; bevarende het eerste zeven Palatinaten, Waiwoodschappen, of Landvoogdijen, en klein *Poolen*, drie. De eerste zeven zijn: *Posnanca*, *Kalisch*, *Siradia*, *Rava*, *Lemscher*, *Brettij* en *Inowlocz*, (welke twee laatste *Kujavia* uitmaken;) de andere drie zijn: *Cracow*, *Sandomir*, en *Lublin*.

LITHAUEN, in agt Palatinaten: naamlijk, *Wilua*, *Breslaw*, *Poloscko*, *Witpisk*, *Troki*, *Menski*, *Meislaw*, *Novogrodek*.

POOLSPRUISSEN, in vier, *Pomerelia*, of klein *Pomeren*, *Hulm*, *Marienbourg*, *Warmia*.

COURLAND, in 't eigenlijk *Courland* ten westen, en *Semigallia* ten oosten.

WARSOVIA, in drie Waiwoodschappen.

PODLACHIA, (eene Provincie) in drie Waiwoodschappen.

ROOD of *KLEIN RUSLAND* (*), in drie Waiwoodschappen.

PODOLIA, in *Oppe*- en *Neder-Podolia*.

VOLHINIA, wordt even dus verdeeld, naamlijk in *Oppe* en *Neder*, zijnde het laatste gemelde de *Ukrain*, boven als een bijzonder deel van *Poolen* opgegeven.

Anderen verdelen *Poolen* eerst in twee algemeene Hoofddelen, als

't Koninkrijk *Poolen* en 't Groothertogdom *Lithauen*. Voorts,

't Koninkrijk *POOLEN*, in *Groot-Poolen*, *Klein-Poolen* en *Rood Rusland*.

't Groot

(*) *Alzo genoemd om het van Groot Rusland of Muscovië te onderscheiden.*

't Groot Hertogdom LITHAÛEN, in 't eigenlijk *Lithauen*, 't *Ruefisch*, *Lithauen*, *en*, *Samogitia*, 't *Poolsch Lijfand*, en 't Hertogdom *Courland*.

Voorts delen dezen *Groot Poolen* weder in 't eigenlijk *Groot Poolen*, *Cujavie*, *Moravie*, en *Poolsch Pruisen* — *Klein Poolen*, als voren, in drie Wajwoodschappen, als *Cracon*, *Sandomer* en *Lublin* — *Klein Rusland* in 't eigenlijk *Rusland*, *Volhinia*, en *Podolia*.

H O N G A R I J E N.

Dit Koninkrijk, 't welk men steld zijnen naam ontleend te hebben van de *Hunnen*, waarom men ook deszelfs naam *Hungarijen*, in plaats van *Hongarijen* gelijk het meestjds genaamd wordt, gespeld vind, wordt van het oosten naar het westen gerekend op 80 *Duitsche mijlen*, en van het noorden naar het zuiden op 75 zulke mijlen.

De luchtgesteldheid is er zeer ongezond, inzonderheid voor de vreemdelingen; het welk men steld veroorzaakt te worden, door de schielijke verandering van weër, waaraan het klimaat aldaar onderworpen is; de dagen zijn er des zomers uitnemend heet, en de nachten, gelijk zulks meermaals het geval is, ongemeen koud: de grond zeer moerasig zijnde, werpt de walgelijkste dampen op, door welke vele vreemdelingen, vooral de *Duitschers*, ten grave gesleept worden.

Door verscheidene rivieren bewaterd wordende, althooch verre van de zee gelegen, levert het overvloedig visch op, in zoo verre zelfs, dat ze er ongemeen goedkoop in prijs is: er worden ook vele heete baden gevonden; er zijn fonteynen van sonderlinge hoedanigheden, onder anderen is er een die, zegt men, een vitrioolwater uitwerpt, het welk na korten tijd, ijzere platen in koper verandert; andere waters zijn er, die voor het gedierde volstrekt doodlijk zijn.

Men heeft er hooge bergen; en ook uitgestrekte vlakke weiden, waarop het gras tot de lengte van ruim drie voeten opschiet, het welk eene gelukkige vee-tekkerij ten gevolge heeft — er wast ook goede wijn.

Wegens den grond van *Hongarijen* vinden wij in 't algemeen aangetekend, dat dezelve voor zeer vruchtbaar gehouden wordt: „Maar,” voegt de Schrijver er bij, „men wil dat er de rogge in drie jaren blank wordt, en in tarwe verandert — alles wast er zonder mesten.”

Men heeft er ook boschen die overvloed van hout opleveren.

De aart der *Hungaren* vinden wij op deze wijze beschreven: De reizigers zeggen ons, dat zij een wakker oorlogszuchtig volk zijn; zelfs hebben hunne vrouwen weergaellooze voorbeelden van oorlogsdapperheid gegeven: sommige schrijven de oorzaak daarvan toe aan hunne spijs en drank, dewijl zij veel knuf look en uien eeten, en wijn en brandewijn drinken: men wil dat zij verstandig en schrandere zijn; zij worden aan den anderen kant van trouweloosheid beschuldigd, en dat zij niet schroomen hunne aangegane verbonden te breken, zodra zij daarmede hun voordeel kunnen doen; dat zij een lui en traag soort van volk zijn, waartoe de groote vruchtbaarheid van hun land aanleiding geeft: het wordt bevestigd dat zij van den wapenhandel meer werks maken dan van den veldbouw en bergwerken, waartoe zij meestal *Duitschers* te werk stellen; hunne traagheid wordt ook gedeeltelijk veroorzaakt, door hunne gewoone overmaat in eeten en drinken, waarover zij door de *Duitschers*, die echter in allen delen zelve de fobersten niet zijn, beschimpd worden; bij deze mengeling van goed en kwaad, noemt men nog als hunne grootste fout, dat zij zeer ligt tot oproerigheid overgaan, schoon anderen zulks toeschrijven aan eene onverdoofbare zucht voor de vrijheid, waarvan zij meermaals uitnemende bewijzen gegeven hebben, gelijk de historie huns Lands aantoon. Lieden van aanzien en adel, laten zekere grootmoedigheid en deftigheid in hunne houding blijken: 't gemeen wordt van wreedheid beschuldigd, 't geen men meent dat hunne gedurige oorlogen ook oorzaak zijn, dat de beoefening van kunsten en wetenschappen bij hen zoo schaars gevonden wordt.

De bevalligheid en schoonheid der *Hungarische vrouwen*, worden bij uitnemendheid geroemd.

Men verdeelt *Hongarijen* in twee delen, naamlijk in

Oppe Hongarijen, en *Neder-Hongarijen*:

Deze beide delen worden weder onderdeeld in zeven, (het eerste in vier, en het andere in drie)

L A N D V O O G D I J E N.

Zijnde *Presburg*, *Bergstet*, *Nieuw-hawfel*, *Kaschau*, *Buda*, *Raab*, *Kanisia*.

Anderen verdelen *Oppe-hongarijen*, in 36 Gespansschappen, dat is Genootschappen, of *Palatinaten*, en *Neder-hongarijen* in dertien; weder anderen tellen maar 32 Gespansschappen in *Oppe-hongarijen*, en nog anderen geven dat getal weder anders op.

Een der hedendaagse Geographisten, betreft onder de verdeling van *Hongarijen* ook de volgende Landschappen, die daar aangrenzende zijn, en door den Keizer beheerscht worden; wij zullen van ieder nog iets zeggen. Het eerste dat ons voorkomt is

T R A N S I L V A N I E N of Z E V E N B E R G E N.

Een Landstreek of Vorstendom het welk door de oude *Saxen* bijzonder versterkt is: het is omtrent veertig uren gaans lang van 't noorden naar het zuiden, en ook zoo veel van 't oosten naar het westen.

De lucht is er uitnemend heet; het land met bergen en boschen omringd; de bronnen die er gevonden worden zijn ongezond, het geen aan de zwavelachtigheid der gronden geweten moet worden — er zijn verscheidene goede rivieren.

Het Land wordt door de volgende natien bewoond, als

Saxen, een volkplanting van de oude *Zevenbergers*; dezen bewonen een Landstreek dat men *Siebenburgen* noemt. *Secklers*, die in het noordoosten bij het *Krapaks* gebergte wonen. *Hungaren*, die aan de grenzen van *Hongarijen* hun verblijf houden. *Polakken* worden er ook velen gevonden. *Grieken*, *Armeniers*, *Bulgaren*, *Walachiërs*, en *Cingalen*, behoren mede onder de bewoners van *Transilvanië* genoemd te worden.

Van alle deze bewoners worden de *Hungaren*, *Secklers* en *Saxen* tot de regeering toegelaten.

Uit deze veelvoudige verscheidenheid van bewoners, kan men ligtelijk besluiten, dat men geene algemeene beschrijving van den aart des volks kan geven.

S L A V O N I E N.

Dit Landstreek, een van 's Keizers frontieren zijnde, wordt gerekend meer dan 200 *Engelsche mijlen* in de lengte te beslaan, en tusschen de 50 en 60 in de breedte — de lucht is er goed, het land merendeels effen, en niet veel met boschen en bergen vervuld; maar uitnemend wel bevochtigd door zijne rivieren, behalven andere stroomen: hier uit is ligtelijk af te nemen, dat het een zeer vruchtbare landstreek moet zijn, hoewel men verzekert dat het niet naar behooren behandeld wordt.

De jawoners zijn echter van eene wakkere gedaante, gezonde gesteltenis en

zeer wel geschikt tot eenen waren arbeid.

In dit Landstreek worden verscheidene voornamen steden gevonden.

C R O A T I A.

Dit Landstreek is eene andere grensplaats van den Keizer en beslaat in de lengte omtrent 80 *Engelsche mijlen*, en even vele zulke mijlen breed.

Het land is van nature vruchtbaar, brengt koorn, olie en wijn voort, daar naamlijk, alwaar het met ijver bebouwd wordt, hoewel het thans niet meer opleverd dan de bewoners voor zich zelve nodig hebben, om dat het niet in zijn geheel aangekweekt wordt.

Het volk heeft eene goede gestalte, en is bijzonder geschikt voor soldaten.

Croatia heeft voorts vijf voornamen steden, als *Kaastad*, *Siseg*, *Kastanovitz*, welke drie aan den Keizer onderworpen zijn; de overige twee, die den *Turk* behoren, zijn *Dubiel* en *Wurtz*.

M O S C O V I E N of R U S L A N D.

Onder dezen naam verstaat men eigenlijk *Europisch Rusland*, een ander gedeelte van *Rusland* in het algemeen, wordt *Aziatisch Rusland* geheten: het *Europisch Rusland* op zich zelf wordt geseld 400 mijlen lang en even zoo breed te zijn; doch als men het *Aziatisch Rusland* er bij rekent, bevat het in de lengte, van het westen naar het oosten meer dan 1800 mijlen, zoo dat er geen Rijk in de geheele wereld is, welks aaneengehechte Provinciën zoo groote uitgebreidheid gronds beslaat.

Door deze zelfde uitgebreidheid is de lucht er ook niet overal hetzelfde: in de noordelijke gewesten, worden de graanvruchten maar nauwelijks rijp, wegens de aanhoudende koude welke aldaar plaats heeft; ook kunnen er geene bomen en tuin-gewassen groeien, zoo min als alle soorten van bomen en heesters; voornamlijk tieren er de *Pijn*- en *Denne*-bomen, en eenige soorten van heesters, die harde besen dragen. Tam vee wordt aldaar niet gevonden, maar in tegendeel eene groote menigte van allerlei wild gedierde, die heerlijke peltierij en opleveren: ook valt er overvloed van veelere gevogelte, en in de rivieren eene menigte van visch.

In de middenste landstrecken is de lucht getemperd, en de grond brengt er ook allerlei granen en andere gewassen voort; even vruchtbaar is dat gedeelte van het *Russische Rijk* in boom- en tuin-vruchten, als mede in allerlei tam vee; de boschen, die aldaar gevonden worden, zijn vol wild, en de rivieren brengen veel visch voort. De zuidelijke landstrecken liggen onder eene zeer warme lucht, die echter niet verhindert dat de grond er niet mede vruchtbaar zoude wezen; er zijn ook schoone weiden, of schoon er tevens vele onbewoonde plaatsen of woestijnen gevonden worden; er valt ook wijn, doch men wil dat dezelve door de salpeterigheid van den grond niet zeer gezond zij: over 't algemeen wil men, dat de *Russen* een gedeelte van den aarekloot bewonen, welk alles oplevert het geen de mensch tot zijn gebruik en onderhoud nodig heeft, zoodanig naamlijk, dat het geen de eene Provincie niet voordbrengt, in de andere gevonden wordt; het geen ten gevolge heeft dat de levensmiddelen, inzonderheid het vleesch er vrij middenmatig van prijs is — Bergen worden mede in dit werelddeel gevonden, waardoor men ook ertzen onder de Landproducten telt, voornamlijk, zilver, goud, en voortreffelijk koper; men vindt er ook edele gesteenten; zout wordt er mede gewonnen, en het ontbrekt er niet aan gezondheids-bronnen.

Wat den aart der bewoners van dit Rijk betreft, men komt daarin overéén dat zij van nature sterk en welgemaakt zijn, doch eenigzins ruw en onbeschaafd, hoewel zulks alleenlijk van de mindere klasse der bewoners kan gezegd worden: de algemeene onbeschaafdheid is ook zeer verminderd door de ijverige en recht vaderlijke pogingen welke de groote *CZAAR PETER DE EERSTE* desaan-gaande gedaan heeft; hunne onbeschaafdheid bestaat nu voornamlijk in eene robuuste levenswijze, en men noemt ten bewijze daarvan voornamlijk hunne onverwinnelijke trek naar brandewijn en andere sterke dranken, waardoor de dronkenstap eene van hunne hoofdondengden genoemd mag worden.

De *Russen* houden veel van zich te baden en te reinigen, hetwelk onder hen zoo gewoon is, dat men, ten dien einde, in de meeste huizen een bad vind, en die geen eigen bad heeft, gaat in de openbare baden, welken er niet schaars aangetroffen worden — hunne woningen zijn niet zeer aangenaam zamengefeld; in de gemeene huizen is in ieder vertrek een groote stook- of bak-oven, die boven plat is, en van binnen gestookt wordt, dienende niet alleenlijk tot verwarming van het vertrek, maar tot het koken en verder gereedmaken van spijzen.

Voor den tijd *CZAAR PETER DEN EERSTEN*, met recht bijgenaamd de *Groote*, was de Geleerdheid in *Rusland*, op een zeer lagen trap; maar die doorluchtige vader zijns volks, en bijzondere verbeteraar zijns Rijks, spaarde moeite noch kosten om de onwetendheid onder zijne kinderen uitteroepen, en er de liefde tot kunsten en wetenschappen te doen plaats hebben; ten dien einde stichtte hij meer dan één hogeschool, en maakte ter bereiking van zijn oogmerk andere nuttige inrigtingen; ook ontbood hij voornamen Geleerden uit *Duitschland*, *Frankrijk*, *Engeland* en *Holland*, ja vergenoegde zich daarmede niet, maar ging zelf op reis om ondervinding te bekomen: te *Amsterdam* heeft hij op een scheepstimmer-werf in perfoon medegewerkt, zonder anders geheten te willen zijn dan *Pieterbaas*: het gevolg van deze handelwijze is geweest, dat de *Russen*, welken vóór dien tijd, bijna van niets anders wisten, dan van landbouwerij, veeokkerij, de vischerij en de jacht, nu allerlei kunsten en handwerken beoefenen: hunne negotie is thans zeer uitgebreid, vooral leveren zij *Europa* velerhande soorten van peltierij.

Onder onze beschrijving van het *Poolsche Rijk* hebben wij reeds gezien in hoe-verre de benaming van *Rusland*, op dat Rijk betrekking heeft; het eigenlijk *Rusland* in 't algemeen, ook tot onderscheiding *Groot-Rusland* genoemd, waarvan wij thans moeten spreken, wordt, gelijk in den aanvang van dit artikel reeds bleek, verdeeld, in *Europisch Rusland* en in *Aziatisch Rusland*: wij moeten derhalven eerst spreken van

E U R O P I S C H R U S L A N D.

Sommige verdelen hetzelfde in *Noord-rusland*, *Zuid-rusland*, en de op *Zweeden* veroverde Landstrecken.

Anderen verdelen het met de gemelde veroverde Landen in de volgende:

G O U V E R N E M E N T E N.

Lijfand, *Novogorod*, *Nis-Novogorod*, *Ingermanland*, *Archangel*, *Smolensko*, *Wijburg*, *Moscouw*, *Kiow*, *Belgorod*, *Woronesch*.

Ieder van deze Gouvernemenen worden weder in verscheidene Stadhouderschap-pen verdeeld, als:

Lijfand, in 't *Rigafche*, en 't *Revelsche Stadhouderschap*.

INGERMANLAND, dat men ook het *Peterburgsche Stadhouderschap* noemt, en waarin *Petersburg*, de Hof- en Hoofd-stad van geheel het *Russische Rijk* ligt, wordt gemeenlijk in vier quartier verdeeld.

WIJBURG, bestaat uit een gedeelte van Finland en Cariliën (zie onder Zweeden.) NOVGOROD, in de Provinciën Novogorod, Pleskow, Welikoluki, Izwor en Belosero. ARCHANGEL, in de Provinciën Archangel, Usting, Wologda en Galitsch. MOSCOW, een der beste en meest bebouwde Stadhoudereschappen van geheel Rusland, verdeelt men in de Provinciën Moscow, Uglitsch, Jaroslow, Kostroma, Jurjew-polskoi, Pereslaw-suleskoi, Wolodimir, Pereslaw-rjesjanskoi, Kulaja, en Tula.

NISI-NOVGOROD, in Nisi novogorod, Arsamas, en Alatur, mede Provinciën. SMOLENSKO, heeft voor dezen tot Poolen behoort; het heeft gene Provinciën. KIOU, wordt verdeeld in deze quartieren, als het Kiouw-sche neschinsche, (voor maals Severien) Tshernikowsche, Staradubtsche, Pereslawtsche, Prilukische, Lubnische, Mirgorodtsche, Gadijsche, Pultawafche.

BELGOROD, in de Provinciën Belgorod, Sewsk, Orel, en in vijf zogenaamde Slobodische Regimenten.

WORONESCH, in de Provinciën Woronesch, Felez, Schatsch Tanbow en Bachmuz.

Aleer wij tot eene opgave van Aziatisch Rusland overgaan, zullen wij hier nog aantekenen, dat er te Petersburg voornoemd, meer dan 6000 huizen waar nog vele paleizen geteld worden; er zijn 25 Russische kerken; voorts hebben er nog onderscheidene natiën de hunnen, want de Russen gedogen eenevrije oefening van Godsdienst; het getal der vreemde schepen 't welk aldaar jaarlijks in de haven komt, wordt geteld op omtrent zes honderd; het getal der ingezetenen rekend men op 60,000 behalven de kinderen en reizigers welke 8, of 10,000 uitmaken: van deze stad tot Moscow, heeft PETER DE EERSTE een weg laten maken van 143 uren lang; op ieder mijl staat een paal, en de boschen zijn aan wederzijden tot op honderd schreden uitgerooid: de weg is in 45 pleisterplaatzen afgedaald, op ieder van welken altoos 20 paarden voor de reizigers gereed staan.

De laatstgenoemde Stad Moscow de oude hoofdstad des Rijks is nog veel aan merklijker dan Petersburg; wij vinden wegens deze aangerekend dat zij 572 mijlen in haren omtrek heeft; binnen hare muren staan 1600 kerken waarvan vele één gulde torens hebben; onder de klokken welken in deze torens weegt; dit ijfelijk die 18½ Rhijnlandfche voeten hoog is, en 500,000 ponden weegt; dit ijfelijk gevaarte is eens van boven neer gevallen, en daardoor zeer beschadigd.

In geheel Rusland telt men 619 mans- en 223 vrouwen-kloosters, hier onder stelt men echter niet die in de veroverde landen op Zweeden gevonden worden: men telt in Rusland meer dan 16000 kerken (*), behalven die der kloosters: de Russische kerk, bezit vele goederen, tot welke, volgens eene lijst in 't jaar 1746 op Keizerlijk bevel gemaakt, 899546 huislieden van de manlij-ke sexe behoren.

ASIATISCH RUSLAND.

Dit gedeelte van Rusland het welk zoo als deszelfs naam aanwijst in een ander werelddeel ligt, is groter dan het Europeesch gedeelte, boven verhandeld: het bevat een stuk van het Aziatisch Groot Tartarijen.

Het wordt verdeeld in de volgende:

STADHOUDERSCHAPPEN.

* Astracansche, * Orenburgsche, * Casansche, * Siberische. Sommige van deze Stadhouderichappen hebben weder hunne onderdelen, vooral * Siberische, *t welk verdeeld wordt in de Provinciën Tubolsk, Janitsk, Irkutsk.

Dit Stadhouderichap houdt men groot te wezen van het westen tegen het oosten, omtrent 800 mijlen, en 300 mijlen van het zuiden naar het noorden — de lucht is er zeer koud, zelfs ook in de zuidelijke plaatsen kouder dan in de Europeesche van gelijke poolhoogte; doch de inwoners weten zich tegen die koude op allerlei wijzen te beschermen; want behalven de peltierijen, die hier zeer overvloedig zijn, en waarmede zij zich kleden, bedienen zij zich zelfs ten dien einde van het ijs, waarvan zij groote stukken uithakken, die ze voor de vensteropeningen zetten, en dan rondom met water begieten, 't welk vast en toegevrozen zijnde, zodanig dicht is, dat de koude er onmogelijk kan doordringen; terwijl het licht door deze soorten van ijsvensters ook niet geheel betimmerd wordt.

Hoe streng nu de winters in Siberiën zijn, zijn de zomers echter zoo aangenaam en heet, dat zij, offchoon kort zijnde genoegzaam krachten hebben om de vruchten die er vallen te doen rijpen; het zuidelijke gedeelte van dit Stadhouderichap is echter bij voorkeur, in vergelijking van de noordelijke streken, vruchtbaar in veld- en tuin-gewassen, zoo dat er een groote overvloed van graan, en eene groote menigte van hoornvee, paarden en geiten gefokt worden.

Vele boschen worden in dit gedeelte van het Russische Rijk gevonden, waar door er ook geen gebrek aan allerlei soort van wild is; onder de gemelde boschen zijn er van Pijn- of Cedar-bomen, die nooten voortbrengen, welken zeer zoet en aangenaam van smaak zijn, en waaruit de inwoners eene zoete olij weten te persen.

Er is ook overvloed van wild gevogelte, en de vele rivieren en meiren die er gevonden worden leveren overvloed van visch op.

Verscheidene ketens van bergen lopen door Siberiën, waarvan het gevolg is, dat er veel koper- en ijzer-erts, en ook zilver-erts gevonden wordt; koper

(*) Dit getal stemt niet overeen met het geen wij lezen in de Oberrheinische mannigfaltigheiten; Zweiter Jahrgang, Erstes Vierteljahr, Seite 191; alwaar dat getal 13729 belooft, en uit welke opgave ook nog eene andere verdeling van Rusland blijkt, die echter over het geheele Rijk gaat, naamlijk zoo wel over Aziatisch als Europeisch Rusland: wij zullen het bedoelde hier voor onzen lezer vertalen; dus luidt hetzelfde:

Aantekening van het getal der Hoofdkerken door geheel Rusland.

Kerken.	Kerken.
1) In het Novogorod'sche Gouvernement, 1005.	2) 't Moscovische, 1085.
3) 't Petersburg'sche, 155.	4) 't Casanische, 983.
5) 't Pleskowsche, 231.	6) 't Krutitskische, 723.
7) 't Rjansk'sche, 908.	8) het Twerfche, 642.
9) 't Schmolenski'sche, 477.	10) 't Nischnigoderodskische, 805.
11) 't Smolensk'sche, 619.	12) 't Kolomenskische, 870.
13) 't Wirtsk'sche, 399.	14) 't Woronesk'sche, 741.
15) 't Pereslawsk'sche, 613.	16) 't Kortromsk'sche, 727.
17) 't Wolodimir'sche, 690.	18) het Tambavsk'sche, 859.
19) 't Olsnesk'sche, 400.	20) 't Sevsk'sche, 780.
5500.	8229.
	5500.

zamen 13729

Het aantal van menschen, voegt de Schrijver er bij, in Petersburg, wordt op 250,000 gerekend. onder welk getal echter de talrijke bezetting niet mede gerekend is.

Wat de hoeveelheid der inwoners van het gantche Russische Rijk betreft, men rekent dat de honderd vijf- en zeventigste inwoner gekozen wordende, zulks eene armee van 50,000 man zoude uitbrengen; en naar deze proportie is de staande armee in dat Rijk berekend; indien men nu het getal der vrouwen even groot stelt te zijn, bekomt men voor de bewoners van 't geheele Rijk, een tal van 17,500,000.

Onder dit getal zijn echter weder niet betrokken de Tartaren, die tribut betalen, als mede nog anderen; ook niet de veroverde Provinciën van Lijfland, Ehstland, Ingermanland, noch het Russisch gedeelte van Finland

wordt er mede gevonden, en verscheidene soorten van edele gescheenten.

„ Aan de oevers van de Obi, Jensei, Lena, en Irtyz. „ lezen wij, „ WOLF „ den de zogenaamde Mammonsbeenderen, of Hoornen uit de aarde gegraven, „ die naar groote olifantstanden gelijken; „ 't blijft echter eene duistere zaak, „ hoedanig deze hoornen of tanden aldaar gekomen zijn.

De Ingezeten en zijn van drieërlei hoofdsoorten, naamlijk de oude Siberiërs de Tartaren en de Russen: de beide eerstgenoemde hebben de Heidensche Godsdienst, schoon ook eenige Mahomedanen onder hen zijn; de Russen hebben zich sedert jaren herwaards in groote menigte onder hen neêrgezet.

„ De Siberiërs, „ lezen wij, „ zijn lui van aart, en zeer aan den drank en „ ontucht overgegeven, hetwelk uit de Goedkoopheid der levensmiddelen in de „ meeste plaatsen van hun land voorkomt. „ Siberiën is gewoonlijk de plaats, „ verwaards de Russische ballingen gezonden worden, als mede die welken niet om euvelheden met een bannissement straft, en dit getal is doorgaans niet gering, hoewel ze allen aldaar niet even streng behandeld worden; men vindt schrijvers of reizigers die voorgeven, dat de ballingen wekelijks een zeker getal Sa-beldieren moeten vangen en leveren; doch die van een aanzienlijken staat zijn, worden er in huizen opgesloten en bewaakt, anderen genieten er eene zekere bepaalde vrijheid, leven er als inwoners, en mogen er zelfs eenigen koophandel drijven; doch weder andere moeten er aan de vestingwerken, op de vaartwegen of in de bergen arbeiden.

De Siberische koophandel is zeer aanzienlijk, want men verzekert dat er bijna geene Stad in Rusland is, van waar niet kooplieden naar en door Siberiën van de eene plaats tot de andere, en op de groote jaarmarkten reizen, buitenlandse waren inkopen en ruilen, op welke reizen zij dikwijls drie of vier jaren toebrengen, en in dien tijd, zoo zij ervaren en gelukkig zijn, wel drie capitalen kunnen winnen.

EUROPISCH TURKIJEN en GRIEKENLAND.

Dit, naar onze verdeling, laatste gedeelte van Europa, is een deel van het Turkisch Rijk welks andere deel in Asia ligt.

De grootte van dit Europeisch deel, wordt gesteld te zijn van het zuiden ten noorden gemeten 180 mijlen, en van het westen ten oosten 150 mijlen.

De lucht in Turkijen is niet ongezonder, offchoon de pest er veeltijds regceert; inzonderheid in de hoofdstad Constantinopelen; men stelt het als eene zekere waarheid, dat de Turken door hunne morsige levenswijze zelve oorzaak van deze gruuzame geesfel zijn; ook meent men dat het pestigf dikwijls uit Lijgaten tot hun overgebragt wordt.

De Turkische grond houdt men voor zeer vruchtbaar, en bekwaam tot het aan te kweken van veld- en tuin-vruchten, gelijk er dan ook eene menigte van allerlei granen, moeskruiden, en andere nuttige gewassen gebouwd, en allerlei vee gefokt wordt; offchoon men verzekert dat de grond het dubbel en meêrvoud daarvan zoude kunnen opbrengen, ware het niet dat de Turken niet zoo groten afkeer van den arbeid hadden: gemeenlijk laten zij het bebouwen van hunne velden aan de Christenen over.

Na een enkel woord wegens den aart der Turken gezegd te hebben, moeten wij deaangaande de volgende trekken hier nog inlaschen: „ De Turken zijn „ groot en sterk van ligchaam, deftig van wezen, en kunnen allerlei ongemakken uitstaan, zonder grootten hinder daarvan te gevoelen; maar zij zijn, (behalven hunne luiheid, bovengemeld) onwetend, onbeleefd, geveinsd en trots, „ wreed en wellustig; „ wat hunne wreedheid betreft, deaangaande wil men echter dat dezelve niet in zoo hogen graad is, als men hun wel nageeft, ten minsten hedendaags niet; men verzekert zelfs datze zeer barmhartig omtrent hunne naasten zijn, en ten bewijze daarvan brengt men bij, dat er op ieder dorp eene openbare herberg is, bij hen, Hane, of Carevanferij genoemd, die van weldadige lieden gesticht is, en waarin een reiziger, van wat gezindheid of natie hij ook zij, zich drie dagen, zonder iets te betalen, ophouden kan; hij vindt er niet alleen allerlei gerief, maar in sommige Carevanferijs wordt hem zelfs de kost voor niet gegeven: ook doen de Turken, uit een beginsel van waare menschlievendheid, bronnen langs de wegen maken: hunne slaven behandelen ze in 't begin wel wat streng, en zoeken ze tot hun geloof overtehalen; echter niet door zeer geweldige middelen; maar wanneer dezelve in hun geloof standvastig blijven, en hunne pligten van dienstbaarheid wel waarnemen, worden ze niet kwalijk niet alleen, maar zelfs veel beter behandeld, dan sommige Christenen hunne dienstboden doen; de Turkische slaven, die zich de goedkeuring van hunne meesters hebben weten te verwerven, genieten veel vrijheid, voornaamlijk wanneer zij een ambacht kennen, of kunst oefenen, of van die gunstelingen der Natuur zijn, welken zich tot alles kunnen bekwaamen; men wil zelfs dat er voorbeelden zijn van Christen-slaven die ontslag hadden kunnen bekomen, doch de slavernij, zogenoemd, vóór dat ontslag verkozen: dit is in 't algemeen bij de Turken als bij alle andere Natiën waar, dat er kwade zoo wel als goede menschen onder gevonden worden: de gewoonte van slaven te houden, versprekt in geen deel ten getuige van hunne wreedheid, want dat gebruik heeft van eeuwen herwaards onder de Oosterfche volken plaats gehad.

In eten en drinken zijn de Turken zeer gematigd; zij eten onder anderen zeer veel rijst, en collij is hun gewoone drank, als mede sorbet, zijnde een mengzel van honig, specerijen, en sap van vruchten toebeleid, dien ze in de plaats van wijja drinken: intusschen hebben zij bij deze matigheid een gruuzame slechte gewoonte, naamlijk van veel opium te kaauwen, de kracht van welken hen het hoofd berooid en dronken maakt, bijna even geweldig als de sterke dranken doen, zoo dat het aan de Turken schijnt, of de zucht tot dronkenschap allen menschen gemeen is; zij die dezelve niet mogen involgen door het gebruik van geestrijke dranken of wijnen, gebruiken er de opium toe: vreemde zucht! hee edelste geschenk van God, het denkvermogen, dat, wel geoefend en gebruikt, zoo vele aangenaamheden door geheel het leven kan verspreiden, dus zinneeloos te benevelen; zich van alle deszelfs zoete vruchten moedwillens te berooven; en niet eens altoos door zoete smaaklijke wijnen, in welk geval men den smaak nog als verleider zoude kunnen beschouwen, neen, maar niet zelden ook door bittere onsmakelijke dranken! — zulk eene handelwijze van den mensch omtrent zich zelve, staat gelijk met iemand die zich beide beenen kwerfte, om voor een tijd van het aangenaam en nuttig gebruik van dezelve verstoken te wezen.

De Turken zijn intusschen in verscheidene kunsten en wetenschappen zeer ervaren, en het ontbreekt hun niet aan goede manufacturen; inzonderheid verstaat zij het leêrbereiden, gouden- zilveren- en zijden- stoffen geweven; voorts is onder fraaje tapijten, gouden- zilveren- en zijden- stoffen geweven; voorts is onder hen eenen uitgebreiden koophandel; en eenen schandelijken tak van dezen is het kopen en verkopen van menschen; dat, wat uitgeleerde mannen gedurende eenige van de laatstverloperne jaren ook mogen gezegd hebben, echter onder de Christenen nog groote voorstanders vindt, uit geen ander-grondbeginzel dan dat

van geldzucht. De wreedheden die in dezen schandelijkten tak van handel door de slaafhaalders gepleegd worden zijn de menschheid onteerende. Doch 't is thans onze taak niet over dit punt, hoe gewigtig ook, verder te spreken.

Om een denkbeeld van *Europaasch Turkijen* te geven, moeten wij eerst optellen, de vaste Landen daarvan welke in *Europa* liggen: dezen zijn dan de volgende:

L A N D S C H A P P E N.

Romanie, Bulgarië, Servië, Bosnie, Albanie, met Epirus, () Macedonië, Thesalia, of Janna, Levadie, Morea.*

Dezen worden weder in onderscheidene delen verdeeld, welke benamingen men echter niet algemeen genoeg gebruikt, om ze hier aanteteken, daar wij de overige plaats van ons bestek ook nog tot iets gewigtigers nodig hebben.

In *Romanie* leggen verscheidene hooge gebergten; en eenige aanzienlijke rivieren, in het zelve ligt ook *Constantinopel*, de hoofdstad en zetel des geheelen *Turksche Rijk*s, zijnde, mer de voorsteden, vier in getal, eene der grootste en volrijkste van de geheele wereld: zij is ook zeer bekwaam gelegen tot den koophandel.

Bulgarië is mede zeer bergachtig doch tusschen dezelve zijn de dalen en vlakten zeer vruchtbaar: de arenden zijn aldaar zeer gewoon, en waarop de *Turken* gemeenlijk ook groote jagt maken; zij gebruiken sommige vedren van deze vogelen tot hunne pijlen.

Bosnië, was weleer een bijzonder Koninkrijk, dat ook *Roma* genaamd wordt. *Macedonië*, is mede zeer vruchtbaar, voornaamlijk in koren, wijn en vlas; en over 't algemeen, in alles wat tot 's menschen onderhoud vereischt wordt.

In *Macedonië* legt de stad *Salonichi*, eertijds *Thesalonica* genoemd, zijnde groot en rijk, en die stad aan wier eerste *Christenen* de Apostel *PAULUS* zijne twee brieven schreef.

In dit zelfde gedeelte van *Griekenland* legt ook die reeks van bergen, bekend onder den naam van *Athos*, nu *Monte Santo* geheten: intusschen draagt een, die ongemeen hoog is, ja voor de hoogste van geheel de wereld gehouden wordt, in 't bijzonder den naam van *Athos*; op deelen zijn twee en twintig kloosters van *Grieksche Monniken*, als mede vele grotten en onderaardsche holen. daar zich kluisenaars in onthouden, en van welke dit gebergte ook waarschijnlijk den boven opgegeven naam van *Monte Santo*, of *heilige berg* gekregen heeft: deze Monniken zijn echter niet, als elders, luie moordenaars van den dierbaren tijd; geenzins, men verzekert dat zij bij hunnen Godsdienst ook allerlei handwerken oefenen, ja *olijf- en wijn-bergen* bebouwen: men schat het getal der Geestlijken, welke dit gebergte bewonen, op niet minder dan 6000.

In *Levadie* legt de stad, oudtijds *Delphos*, nu *Casiri* genoemd, en zeer vermaard wegens den tempel en het orakel van *Apollo*; thans is het echter een gering plaatsjen.

Athenen, het wereldberoemde *Athenen*! is mede eene stad van dit Landschap; 't was oudtijds den zetel der geleerdheid, thans niet meer, daar de Godin der geleerdheid haar Rijk nu over geheel *Europa* uitgebreid heeft; men vindt te *Athenen* echter nog vele oudheden en overblijfsels van haren vorigen luister.

Bij de opgegevene Landschappen moeten wij nu voegen de volgende *Turksche E I L A N D E N*.

Deze zijn vooreerst die vele welke men zamengenomen, *Archipel* noemt; zijnde zeer schoon en vruchtbaar: dit zijn hunne namen:

Samodraci, Sciatho, Andros, Zia, Delos, Siphanto, Paros, Cheirs, Embro, Pigi, Macronisi, Jaura, Sali, Argenteure, Naria, Calojero, Thasus, Icus, Coriouri, Tine, Syra, Prepeanthus, Amorgus, Nio, Stalome, Serio, Agina, Mycone, Thermia, Milo, Racina, Sikino, Pelugisi, Negroponte, Parus, Tragonisi, Serpho, Antiparos, Skinafo, Pelicanaro.

Deze *Archipel* heette eertijds *Egeïsche zee*, en maakt eene afcheiding tusschen *Europa* en *Asia*.

Onder de *Turksche Eilanden*, volgen nu die in de *Middellandsche zee* gelegen zijn, bedragende tien in getal, naamlijk de volgende:

Candia, Scharpaniho, Gozzo, Staamala, Gaiduvonisia, Namphio, Christina, Santorin, Scandia, Cergio.

Het Eiland *Candia* is aanmerkelijk wegens deszelfs grootte; het beslaat 70 mijlen in de lange, en 10 in de breedte; heeft vele onvruchtbare gebergten, en een gezonde lucht; er wonen vele *Turken*, en voor het overige *Jooden* en *Armeniers*: „Meer dan HONDERD steden,” lezen wij, „zijn op dit Eiland ver-”, woest, onder de Regeering van Keizer VALENTIAAN DEN EERSTEN.”

De eilanden in de *Jonische zee*, mede tot *Europeesch Turkijen* behoorende zijn slechts twee in getal, naamlijk

Sapienze, en Strivani

Nu behoort als het laatst gedeelte van *Europeesch Turkijen*, nog genaamd te worden.

WALACHIEN, MOLDAVIEN, en DALMATIEN,

Mede behoorende onder de bescherming van de *Ottomanische porte*.

Walachijen is van het westen naar het oosten 45, en van het zuiden naar het noorden 40 mijlen groot: 't heeft vele aanzienlijke rivieren, en is vruchtbaar in wijnen en granen: de Inwoners zijn de *Oostersche Grieksche Christelijke religie* toegedaan, en houden de kerkgebruiken der *Rusfen*.

Walachijen bevat verscheidene steden en vlekken, waarvan de Hoofdstad *Tergovista* de voornaamste is, zijnde een goede koopstad en tamelijk sterk; doch de andere steden van *Walachijen* zijn van een groot belang.

Moldavie heeft mede verscheidene Steden.

Dalmatië behoort ook gedeeltelijk onder *Europeesch Turkijen*.

Zie daar een beknopte schets van geheel *Europa*, breed genoeg ter vergezelling van het volgende uitmuntende stel naauwkeurige kaarten.

Wij kunnen nu zeer geschikt hier op laten volgen, een zelfde beknopte schets van

A Z I A.

Wegens de luchtgesteldheid van dit werelddeel kan in 't algemeen niets met zekerheid gezegd worden: hebben wij in onze beknopte schets van *Europa* gezien, dat de lucht in dat alleziens gematigd werelddeel zeer verschillende kan wezen, in *Asia* heeft zulks nog veel meer plaats; in de noorder delen van hetzelfde is 't ongemeen ruw en koud, zodanig zelfs, dat er vele woestijnen zijn, daarentegen is het in 't zuiden van *Asia* weder verbaazend heet: intusschen geeft het 't vruchtbaar *Europa* weinig toe in rijkheid van voortbrengzelen, zoo wel van koren, weiden, allerlei vruchten als vee; 't overtreft het laatstgemelde werelddeel zelfs ver in 't leveren van metalen, edele gesteenten en perlen; vooral munt het boven alle andere werelddelen uit in het voortbrengen van specerijen, thee, coffij, zijden, caroenen, welriekend hout, als anderzins; ook in voortbrengzelen van kunst, als keurlijke chitsen, porceleinen, en vele andere kostbaarheden.

Is *Asia* desaanstaande uitmuntend, niet minder is het wegens het ongemeene (*) Dit met de volgende Landchappen maken eigenlijk het oude en vermaarde Griekenland uit.

gedierte, 't welk daarin gevonden wordt, als kameelen, elephanten, ook fraaie vogels, als papegaaien, paradijsvogels en anderen.

Men verdeelt dit groote werelddeel gemeenlijk in de volgende zes delen, als: 1) Het *Turksche gebied*, 2) Het *Persiaansche gebied*, 3) *Oostindië*, 4) *China*, 5) *Groot Tartarijen*, bevattende *Muscovisch, Chinees*, en onafhankelijk *Tartarijen*, 6) *Aziatische Eilanden*.

Groote zeeën en aanmerkelijke rivieren worden mede in *Asia* gevonden, gelijk het ook vele groote gebergten heeft: onder een en ander ontmoet men vele van welken in de H. Bladen gesproken wordt; want in dit werelddeel zijn alle de geschiedenissen, in die bladen voorkomende, gebeurd.

Wat de aart en zeden der *Aziatische volken* betreft, deze zijn in alle delen onderscheiden van die der *Europeënen*; doch onderling ook zeer verscheiden, naar de land- en luchtstreekten welken zij bewonen: wij vinden er deze korte schetsen van geboekt: „De *Turken* worden gezegd, droefgeestig, graviteits, en „traag, maar streng in de religie te zijn: de *Persiaanen* lighthartig, vermaaklijk, „en ongestadig: de *Arabieren* bijgelovig en roofzuchtig: de *Tartaaren* dom en „diefachtig: de *Chineezen* geestig en scherpzinnig, enz. het is in *Asia* het ge- „bruik dat niemand een groot Heer kan komen spreken, zonder hem een ge- „schenk aan te bieden: de *Mohomedanen* hebben volgens hunnen Alcoran de „vrijheid om zoo vele wijven te neemen, als ze onderhouden kunnen; doch „waarvan ze meest altoos ééne voor de voornaamste achten; en ze houden de- „zelven meest in hunne vertrekken opgesloten, die ze de *Haram* noemen; wor- „dende gediend door gesmedene oppassers, dat tevens hunne bewaarders en be- „spieders zijn:” wij mogen met den Schrijver dien wij volgen, hier bijvoegen: „Dit zal genoeg gezegd wezen van *Asia* in 't algemeen; want als we alle din- „gen wilden aanmerken, en zulks in het breede, zouden wij buiten ons bestek „gaan.” Wat de bekwaamheid der *Aziatische volken* betreft, daarvan heeft men reeds een denkbeeld kunnen opmaken uit het weinige dat wij boven van hunne kunstgewrochten gezegd hebben.

Dit weinige vooraf hebbende laten gaan, moeten wij volgens onze orde, in de schets van *Europa* gevolgd, weder iets zeggen van ieder deel van *Asia* in 't bijzonder: derhalven staat ons thans eerst te spreken van

HET TURKSCH GEBIED.

Het geen wij boven, van *Europeisch Turkijen* spreekende, wegens den aard der *Turken* gezegd hebben, is voor ons plan voldoende, alleenlijk moeten wij er nog bijvoegen, 't geen wij thans in het doorbladeren van de beschrijvingen van *Asia*, desaanstaande nog aangetekend vinden; het luid als volgt:

„De leer van het noodlot en der voorchikking heeft hier zulk een invloed, „dat niemand in een pestijld, die onder hen zeer gemeen is, zijn huis verlaat; „zij zenden ook geen slaaf weg, die daarvan besmet is, maar pasfen den zieken „op, als of het geene besmettelijke ziekte ware: dit vertrouwen geeft hun ook „moed in het veld, zoo men zegt, also zij geloven, dat de tijd van elks ster- „ven vaststaat, en dat geene omstandigheden ze verhaasten, of voorkomen kun- „nen; maar het zij met dit hun geloof zoo als het wilde in den eersten opslag; „de *Christenen* zijn te dikwijls ooggetuigen van derzelver vlugt in den aanvang „van eenen slag geweest, en dat zij het geweld van hunne wapenen ontvolden „zijn, om te geloven, dat dit gevoelen altijd de overhand heeft: zij worden „meest geprezen om de groote eerbied, welke zij voor al wat heilig is hebben, „om hunne naauwkeurige onderhouding van de uren des gebeds, en de Gods- „dienstigheid, waarmede zij ze opofferen.”

Het *Aziatisch Turkijen* wordt eerst verdeeld in *Oosterschen* en *Westersch Turkijen*, welke beide hoofdelijk weder onderdeeld worden in de volgende

P R O V I N C I E N.

Irak Arabi of *Chaldea*, *Diarbek* of *Mesopotamia*, Een deel van *Kurdistaan*, of *Asijria*, *Turkomania*, of het groot *Armenia* der Ouden, Een deel van *Georgia* of *Mingrelia*. Een deel van het Steenig *Arabia*, en *Woest-Arabia*, *Palestina* en *Syria*, *Natoliën* of klein *Asia*.

Van sommigen dezer delen moeten wij nog hunne onderdelen, van anderen iets merkwaardigs aantekenen, derhalven voegen wij het volgende hier nog bij. *IRAK ARABI*, is de Provincie waarin weleer het beruchte *Babel* stond.

DIARBEK: in deze Provincie heeft *Ninivé* gelegen.

MINGRELIA, wordt verdeeld in 't eigenlijk *Mingrelia*, *Imeretta*, of *Iberia*, en *Guriël*.

NATOLIËN, wordt verdeeld in het eigenlijk *Natoliën*, *Amasia*, *Aladulia*, en

Karmania, wordende ieder van deze delen verder weder in bijzondere Land- schappen onderscheiden.

Bij deze *Aziatische* delen van het *Turksche Rijk*, moeten nu nog gevoegd worden de volgende:

E I L A N D E N.

Samos, Ikaria, Patmos, nu Palmosa, Lora, Kos, Stampalia, Karpas- hus, nu Scarpanto, Rhodus, Cijprus, Tenedos, Lesbos, Chinos, of Scio.

Van deze allen kunnen in de uitgebreide beschrijvingen van *Asia* vele merk- waardige bijzonderheden nagelagen worden.

HET PERSIAANSCH GEBIED.

De groote van het *Persische Rijk* wordt gesteld van het noorden naar het zuiden lang te zijn twaalf honderd *Engelsche mijlen*, en de breedte houd men voor niet veel minder te wezen.

Door deze groote uitgestrektheid van grond is weder de luchtgesteldheid op onderscheidene plaatsen van het Rijk mede onderscheiden; men geeft de beschrij- ving daarvan in dezer voege:

„In het midden van het Koninkrijk begint hunnen winter in slaganaand, en „duurt tot lentemaand, met strenge vorst en sneeuw, die zeer overvloedig op „hunne bergen, maar op de vlakten zeer weinig valt: van de maand Maart tot „Mei, is de wind gemeenlijk hoog, en na dezen tijd tot September, hebben zij „eene bedaarde heldere lucht, zonder wolken, schoon het er bij dag zeer heet „zij, maken echter de koele luchtjes die gestadig 's morgens en 's avonds zoo „wel als bij nacht wagen, den zomer zeer dragelijk, inzonderheid dewijl de „nachten bijna tien uren lang zijn; de lucht is zoo zuiver en de sterren schij- „nen zoo helder, dat de een den ander bij hun licht vrij wel kan kennen, en „het volk reist er meer bij nacht dan bij dag,” enz. er is geen gezonder Land dan hier in 't midden van *Persien*; de bewooners daarvan zij bijna aan geene ziekte onderhevig.

In de zuidelijke delen is het integendeel zeer ongezond, in de lente en het na- jaar; de zuidewinden zijn er wel koel maar zeer vochtig; de zuidwestlijke droog, brandig en heet, en de oostelijken zijn weinig beter; de noordelijken gevoelt men er zelden, om de hooge bergen welken aan dien kant liggen, in de noorderde- len is het in den zomer droog en warm; maar in den winter stormig en men heeft er meer dan zes maanden vorst.

'T is aanmerkelijk dat er geen Land in de wereld is, zoo groot als *Persien*, en dat van zoo weinig vaarbare rivieren doorneden is: men verzekert dat er in 't hartje van het Land geen een rivier is, bevaarbaar door een schuit die maar iets hoegenaamd kan laden; en men kan op verscheidene plaatsen dagen aan één reizen, zonder eenig water te ontmoeten; men is er derhalven zeer zuinig met het water waarvoor de regeering ook bijzondere zorg draagt.

Geen tiende gedeelte van *Persien*, verzekerd men, wordt bebouwd: op sommige plaatsen is de grond zwaar zand, op andere stijve witachtige klei, doch wel bewerkt, is hij vruchtbaar te maken, waarin de *Persien* echter traag zijn; er zijn zelfs verscheidene vlakten die weleer bebouwd doch nu nutloos liggen, bij gebrek van water, dat men er weleer doorleidde: indien men oude schrijvers gelooven mag was er voorheen geen vruchtbaarder land op de geheele aarde dan *Persien* — rijst, tarw en garst zijn thans bijna de eenige granen die er groeien. Hunne warmoestuinen, zijn vrij wel voorzien van de meeste wortelen en saladen, welken in *Europa* gevonden worden; zij hebben verscheidene soorten van druiven, waarvan eenigen zoo groot van bes zijn, dat elke druif een mond vol is. De dadels houdt men voor eene der aangenaamste vruchten van het Land — er groeien voorts allerlei boomvruchten. Dat de moerbeziën er in eene overgrootte hoeveelheid gevonden moeten worden, is afte leiden uit hunnen zijdentee; de boom die galnooten draagt, anderen die gom, mastik en wierook geven, zijn in *Persien* zeer gemeen; anderen geven onderscheidene soorten van gommen; de kerfboom is voorts door geheel *Persien* zeer gemeenzaam.

Onder hunne dieren munten uit, de kemels, paarden, ezels, osfen en buffels; zeker gedeelte des lands is vol slangen, padden, scorpioenen en ander venijnig ongedierte. Het gevogelte in *Persien* is bijna gelijksoortig met dat het welk in *Europa* gevonden wordt: arenden, havikken, valken, en dergelijken zijn er meer dan ergens elders.

De bergstoffen welken er gevonden worden, bestaan meest in ijzer, staal, koper, en een weinig lood, geen goud noch zilver — zwavel en salpeter worden er mede gevonden. Men heeft er ook wit, zwart en rood marmer: uit deze korste schets van de *Persische* voortbrengzelen is te besluiten dat dit gedeelte van *Asia* zich over de mildadigheid der Natuur al mede niet te beklagen heeft.

Wat der *Persien* aart betreft, zij worden gemeenlijk gehouden voor lieden van zeer brave hoedanigheden; zij zijn bijzonder beleefd; hunne hoofdzwaakheid is de zucht tot eene prachtige levenswijze, en een groot getal van bedienden; deze zucht maakt hen ook schraapachtig, hoewel niet gierig, want zij vergaderen alleenlijk om te verteeren: zij zijn beminnaars der dichtkunde, als mede van ridderlijke oefeningen; zij beoefenen ook allerlei handwerken, onder anderen zijn zij bijzonder afgericht op het weeven van keurlijke zijden en andere stoffen; zij drijven ook sterken koophandel.

Wat de verdeling van *Persien* betreft, de Landbeschrijvers zijn het desaan gaande niet eens: sommige verdelen het in de volgende twaalf

L A N D S C H A P P E N.

Chorasjan, Makenan, Chusistan, Sablutan, Kerman, Kurdistjan, Segistan, Farstan, Erak agem, Cilan, Adenheizen, Scherran,

Anderen maken er met zekeren Koning ABAS; vijf delen van naamlijk dezen: *Faars*, het zuidelijk gedeelte, en eigenlijk genoemd *Persie*, 't welk in twintig Landvoogdijen verdeeld wordt. *Chorasjan*, of *Chorasmijn*, het oostelijke deel, dat in veertig Landvoogdijen verdeeld wordt. *Aaserbajedsjan*, het zuidelijke deel, en wordt verdeeld in vijf en veertig Landvoogdijen. *Gilaan*, het noordelijke deel, waaronder een en twintig Landfchappen behooren. *Media*, waarin menige Landfchappen gelegen zijn.

Wij zullen bij het geen wij wegens *Persien* gezegd hebben, nog een trekken uit de volksgebruiken aldaar hier bijvoegen; en verkiezen daartoe het geen wij wegens hunne huwelijken aangetekend vinden. — Daar de vrouwen lezen wij desaan gaande, bij de *Persien* nooit gezien worden, moet een jongeling zich vergenoegen met eene beschrijving van de minnares die hem aangeboden wordt; naar de wetten mag hij 't getal zijner vrouwen tot vier vermeerderen, schoon zij er gemeenlijk maar ééne wettig nemen, zekerlijk uit staatkundige inzichten; met dat al leven de *Persien* onredelijk omtrent hunne vrouwen, want dezen hebben dikwijls het verdriet van hare plaats in 't bed aan eene flavin, of zelfs gemeene ligtekooi te moeten overlaten, en daarna een befmetten man te moeten ontvangen.

In de kinderjaren worden zij door hunne ouders reeds uitgehuwelijkt; den tijd van trouwen daar zijnde, dat is na beide partijen hunne toetsing gegeven hebben, en de voorwaarden door wederzijdse vrienden gemaakt zijn, wordt daarvan door de Burgerlijke Overheid eene aantekening gedaan, zonder dat de ondertrouwen zelve aldaar verschijnen: daags voor dat de bruidegom zijne bruid 't huis haalt, zendt hij haar een kleed, opschik, en juweelen, naar haren staat, en hij gaat den volgende avond, ten kostelijksten uitgedost, te paard, verzeld van zijne vrienden, muziek en dansers; zijne bruid die hem ten halven wege, op een kemel reeds te gemoet rijdt, is zodanig bekluisd en bedekt, dat haar gelaat niet gezien kan worden; zij wordt van hare vrienden, slaven, klederen en pakkaaden gevolgd: tot elkanderen genaderd zijnde, rijden zij zamen na des bruidegoms woning, onder een ongemeen gejuich van alle de aanwezenden, die voor het jonge paar ook hunne zegenwenschen uitgalmen.

Ter bestemde plaats gekomen zijnde, wordt de bruid naar het vertrek, voor haar gereed gemaakt, geleid, en welhaast volgt de bruidegom haar; 't welk de eerste maal is dat zij elkander van aangezicht tot aangezicht zien: intusschen slijt het gezelschap den overigen avond, en somtijds verscheidene dagen achter één, met banketteeren en vrolijkheden aan 't huis van den bruidegom; doch de mans en vrouwen ieder in afzonderlijke vertrekken.

Met hunne zogenaamde bijwiven, maken zij ook voor de Overheid een verdrag, of voor hun leven, of voor een zekeren tijd ter bijslaping; en wanneer een man van zulk eene vrouw aftapt, moet zij veertig dagen een afgezonderd leven leiden, om te zien of zij ook zwanger is; want in dat geval moet de man haar houden tot zij gebaard heeft, blijvende haar kind zoo ook alle anderen die hij bij haar verwekt mogt hebben, ten zijnen laste; alle deze kinderen worden ook voor wettig erkend, en erven van hunnen vader, naar gelang van ieders ouderdom, dat is, de oudste krijgt het grootste deel, of het kind van de wettige vrouw of van een bijwif: die echter geschiedt alleenlijk als de man zonder uiterste wil gemaakt te hebben sterft, want bij uiterste wil mag hij zijne goederen naar goedvinden onder zijne gezamentlijke kinderen verdelen: sterft hij zonder testament, en is hij volgens huwelijksaffect niet verplicht iets van zijne goederen aan eene bijzondere vrouw te laten, dan krijgt de oudste zoon alware hij ook het kind van een bijwif, twee derde gedeelten van zijne goederen, en het overige word onder de andere kinderen verdeeld. Zoo zonderling als de *Persien* in hun huwelijk zijn, zijn zij ook in andere gebruiken, die wel verdienen elders nage-

slagen te worden.

O O S T - I N D I E N.

Dit gedeelte van den aardbodem wordt alzo genoemd, om het van een ander gedeelte 't welk men den naam van *West-Indiën* geeft te onderscheiden.

Het wordt gerekend van het zuiden naar het noorden te beslaan een uitgestrektheid van 1980 mijlen lengte, en van het westen naar het oosten 1500 mijlen breedte; zijnde een der grootste gedeelten van *Asia*.

Her noordelijkste gedeelte van *Indiën* is gematigd; maar in het zuiden is men aan uitermate hette onderhevig: de winden hebben aldaar hunne beurten, en keeren op gezette tijden weër naar hunne hoeken, gelijk in de meeste Landen tusschen de keerkringen op gezette tijden geschied, onder deze winden zijn er die men heeten noemd, en welken zoo lang kunnen waien dat men bijna smooert. — Omtrent vier maanden lang is 't er regentijd: de plasregens welken er alsdatt vallen, zijn zoo zwaar dat het vlakke land in een paar dagen overstromd wordt; over 't algemeen is 't er gezond wonen; waar van het lang leven der *Indiënen* getuigt, hoewel hunne sobere levenswijze niet weinig daaraan toebrengt: wel is waar dat de *Europeërs*, daar komende, meest al een ongezond leven leiden, dan zulks halen zij meestal zich zelven op den hals, terwijl de groote verandering van voedsel en drank er mede veel toedoet.

Wat de voortbrengzelen betreft, dezen zijn rijk; diamanten levert het genoeg op om er de gantsche wereld van te voorzien; doch men laat slechts op eenige bepaalde plaatsen graven, om dat product van zoo groote waarde niet te algemeen te maken; wegens zekere Mijne, *Currure* genaamd, verhaalt men dat zekere *Portugees*, in de verwachting van een diamant te zullen vinden aldaar liet graven, hebbende alles wat hij had, zelfs de meeste van zijne klederen, verkocht om den gravers te betalen, die van tijd tot tijd arbeiden zonder eenige vrucht: toen de werkers de laatste dag voor zijne rekening arbeidden, had hij eene beker met vergif gereed gezet, om in den aanstaanden nacht den laatste dronk te doen; doch de werklieden bragten hem des avonds een aanzienlijken steen: ter gedachtenis daarvan liet hij op de plaats een teken oprichten, waar op een versien te lezen was, dat men in onze taal dus vertaald heeft,

Verkoop uw wyf, en kind, en goed, uw gantsche haar

Spaar ook uw klederen niet; ja maak u tot een slaaf,

Zie geld te krijgen, ga dan na Currure spoeden,

Den Mijne doorwoeten, zij zal 't u in 't eind vergoeden.

Behalven de kostbare diamanten levert de grond van *Indiën* nog velerlei producten op; in *Bengalen* en de noordelijke gedeelten, heeft men zoo goede tarw en garst als ergens in de wereld; rijst wast er in eenen grooten overvloed en de inboelingen eeten er ook bijna niet anders: dewijl zij een overvloed van koezen, buffels en geiten hebben, maken zij goede boter en kaas; olijfbomen zijn er veel; ook tijgers, en vele venijnige ongedierten; bloemen vallen er niet veel; doch boomen in overvloed, waaronder ook al de kokos, limesjes, limoen, en oranje-boomen: de moestuinen zijn er rijk in voortbrengzelen: voeg hier bij de peperplant, de gember, de kardomom, safran, kurkuma, opium, indigo, catoen, en geheele plantagiën van suikerriet; met één woord de *Oost-Indiën* leveren zeer veel op; zoo veel dat *Europa* het zich zekerlijk zal beklagen, daar haaren vaart op dat werelddeel door eene overschoonbare verroekeloazing welhaast geheel te niet zal gelopen wezen.

Wat betreft de geaartheit des volks, men moet desaan gaande onderscheid maken tusschen de *Mooren*, *Mogollers*, en *Heidenen* of oorspronkelijke *Indiërs*: de *Mooren* zijn een mengsel van *Tartiers*, *Persien*, *Arabieren* en bijna allerlei *Mahomedanen*: de *Heidenen* zijn er door den omgang der *Europeaanen* vrij beschaafd, doende door hun gedrag anderen zoo weinig leed als eenig volk op den aardbodem: zij zijn niet zeer kloekmoedig, uitgenomen in de ure des doods, als wanneer zij zich toonen groote helden te zijn: hun vernuft zegt men is zoo groot dat zij alle patroonen die men hun brengt, op het eerste gezicht kunnen namaken: het porcelein, en de citfen, neteldoeken, enz, die zij leveren bewijzen genoeg dat zij hunne handen vernuftig weten te gebruiken — zij eeten niet dan des morgens en 's avonds, brengende het midden van den dag, als wanneer het zeer heet is, meestal met slapen door.

Zeker reiziger zijne togt na *Indiën* verhalende zegt: „Toen ik bij een rijkert „Zwart ten eeten genodigd was, werd ik in een zaal of buitenverblijf gebragt, „die een bank van aarde, omtrent van drie voeten breed, en bijna zoo hoog „rondsom het vertrek had: wanneer het gezelschap, kruisbeens op deze bank „ter neder zat, bragt een dienaar bladen, zoo groot als koolsbladen, en legde „voor elk van het gezelschap één, in de plaats van een tafelbord; hij bragte „daarna een groot koperen bekken met gekookte rijst, en legde een vierde „pints of drie, op elks bord of blad: een ander bragt een groote schotel met „sterk vleesch, met het vleesch waarvan het gemaakt was, in kleine stuk- „jens gefneden daarin: hij deelde aan elk mensch een deel van de soep uit, om „met de rijst te mengen, en omtrent een bordvol vleesch, dat zeer smaaklijk „was, en aan de zijde van ieders schotel lag.“ Zij dronken onder hunnen maaltijd klaar water; het gemeen drinkt echter, als zij heet en moede zijn, liever melk met knoflook: als zij rijst zonder soep eeten, kneeden zij van dezelve telkens een kluit zoo groot als een ei, die zij dus gevormd in hunnen mond steken. Maar het wordt tijd dat wij tot de verdeling der *Indiën* overgaan; want ook zou men van 's volks aart en gewoonte een geheel boekdeel kunnen vol schrijven, ter oorzaak van de verschillende soorten van volken welke aldaar gevonden worden, gelijk wij boven reeds aangetekend hebben.

Indiën wordt dan gemeenlijk verdeeld in de drie volgende hoofddelen, als Het Rijk van den *Mogol*. De westelijke uithoek van de *Ganges*, De oostelijke uithoek van dezelfde rivier.

Dit is de gemaklijkste verdeling van dit zeer groot gedeelte gronds, dat verder in een overgroot aantal van onderdelen weder verdeeld is.

In het Rijk van den grooten *Mogol* bij voorbeeld, dat men ook met den naam van *India* benoemt, worden door sommige genoemd negentien groote Provincien; wij tellen twaalf zuidelijke, en vijf en twintig noordelijke, naamlijk de volgende: zijnde

Bisnagar, of *Karnate*, *Golkonda*, *Orisa*, *Bengalen*, (*) *Malabar*, *Vijapur*, *Dekan*, *Guzaratte*, of *Kambaya*, *Kandich*, *Berar*, *Chitor*, *Malva*, *Kabul*, *Haikan*, of *Ballochi*, *Multan*, *Buckor*, *Tatta*, of *Suida*, *Jasjelmeer*, *Soret*, 't Land der *Hindouns*, *Jenupar*, of *Jengapour*, *Penkab*, of *Lahor*, *Deilij*, *Agra* (+), of *Indostan*, *Bando*, of *Asmer*, *Gualoor*, *Naryar*, *Kala*.

(*) Die geenens der tot dus verre genoemde Landfchappen, welke aan de oostzijde liggen, worden de Kust van *Koromandel* genoemd, en de vier eerstverreugende, die ten westen liggen, de *Malabaarische* Kust.

(+) De Stad van dien naam in deze Provincie gelegen, is de hoofdstad van het *Mogolische* Rijk, en de zetel des Keizers.

Kalmeer, Bankisch, of Karkares, Naugrakut, en Siba, Jemba, en Bekar. Gor, Kauduana, en Patan, Sambal en Mevat, Halaba, Rotas, Patna, Jeshu- at, dat men houdt voor een gedeelte van Bengalen.

De westlijke uithoek van de Ganges, begriipt voornaamlijk de drie Landschap- pen boven genoemd, naamlijk *Bisnager*, *Golkonda*, en *Visapour*, die ook den tijtel van Koningrijken dragen.

De oostlijke kust van meergemelde rivier, bevat de Koningrijken, *Ava*, *Pe- gu*, en *Arracan*, *Tonquin*, *Conchinchina*, *Siam*, *Combodia* en *Malacca*.

Van alle deze delen zouden vele bijzonderheden aantekenen zijn, die wij echter allen met stilzwijgen moeten voorbijgaan, uit aanmerking van 't bestek, dat wij ons voorgefeld hebben. Wij gaan dan over tot het Keizerrijk

C H I N A.

Dit mede aanzienlijk gedeelte van *Asia*, is van eene uitgebreide grootte — hetzelfde is zodanig gelegen, dat de noordelijke Landschappen er gemeenlijk een vrij strengen winter, van omtrent vier maanden hebben; dan in de zuidelijke Land- schappen ziet men noch vorst, noch sneeuw, de hette is er echter zoo groot niet, of men kan dezelve verduren, evenwel niet dan met behulp van onderaard- sche hooien, en verkoelende schaduwen; als de *Chineezen* van die hulpmiddelen gebruik maken, heerscht overal eene diepe stilte, en eene algemeene rust van alle bezigheden, even als of het middernacht ware: 't is te *China* als in alle an- dere heete gewesten; de ochtend en avond maken er den dag uit, en de middag zowel als de middernacht, is tot de rust geschikt.

Wat de natuurlijke voordbrengselen des lands betreft: de grond bestaat uit ber- gen en dalen, en beiden worden door hen bebouwd: er groeit tarwe, gerst, eaz., maar voornaamlijk rijst: voorts hebben zij vele vruchten die ook in *Europa* be- kend zijn, als appelen, peeren, perliken, abricosen, vijgen, druiven, (voor- al de muskadel,) okernooten en kastanien: zij hebben ook granaatappelen, me- loenen, oranjeappelen, chinasappelen en olijven: men getuigt, dat de *Chinee- zen* overvloed hebben van kruiden, wortelen, erweten, boonen, en vele ande- ren soorten van peulvruchten; dat de thee een voornaam product van dit land is, is genoeg bekend: voorts brengt het gengber, suikerriet, caneel, kruimnagelen en dergelijke specerijen voort: de rottingen komen uit *China*; er zijn geheele bossen van moerbezieboomen, waardoor de zijdeteeit er ongemeen voordelig is; zij hebben ook een plant *Co* genaamd, die zij als vlas behandelen, en er fijn ne- teldoek van weeven.

Voorts hebben zij vele olifanten, harten, hazen, en andere dieren, als me- de velerlei visch.

Wat aangaat de *Chineezen* zelve; tot dat de *Europeaanen* onder hen kwa- men, beschouwden zij zich als boven alle andere menschen verheven; en schoon in dien trots vrij wat vernederd, geloven zij echter nog dat zij iets groots onder het mensdom uitmaken — zij zijn cerziek, en schroomen niet de gevaar- lijke ondernemingen te doen. Maar vooral zijn zij geborene dieven en bedrie- gers, zoo onbeschaamd zelfs, dat zij hunne bedrogelingen in 't openbaar beke- ken — hunne vrouwen zijn bijzondere liefhebbers van kleine voetjens, om wel- ken te verkrijgen, de meisjes, zoo dra zij ter wereld komen, de voetenstijf be- kneld worden, opdat dezelve niet uitzetten. — De *Chineezen* zijn bekwaame stoffeweever; hunne porcelainen zijn door de geheele wereld vermaard; papier; vooral vloeipapier, maken zij zeer veel, en hunne inkt is mede alomme bekend.

Het Rijk van *China* wordt voegelijk verdeeld in de volgende zestien

P R O V I N C I E N.

Leatium, of *Laotung*, *Peking*, of *Pekin*, *Xanfi*, *Xenfi*, *Honan*, *Nankin*, *Xanum*, *Chekiam*, *Kiam*, *Huquam*, *Suchuen*, *Queichu*, *Yunan*, *Quamfi*, *Quantum*, *Fokien*.

Volgens sommigen behooren de Koningrijken *Corea*, *Tonquin* en *Siam*, (zie in de voorgaande kolom) cijnnsbaar aan *China*.

In de gemelde zestien Provinciën worden gezegd te zijn 155 voornamste ste- den, 1312 van minderen rang, 2357 beschante steden, en 10, 128, 789 huizen. NIETWOL verzekerd, dat er, volgens het hoofdregisterboek, het welk nauw- keurig gehouden wordt, meer zijn dan agt- en vijftig millioenen volks in het Koningrijk *China*; en zulks is zeer gemakkelijk te weten, wanneer men in aan- merking neemt, dat ieder hoofd van het huisgezin, onder zware straf, gehou- den is aan zijn deur te hangen een klein bordje, gevende een bijzonder bericht van alle de leden zijns gezins: voorts is er over ieder tiental huizen, een be- amte, die de waarheid van dit bericht onderzoekt, en zulks weder een hooge- re Overheid opgeeft.

Een der merkwaardigheden van *China*, is zekere groote muur, welk dat Ko- ningrijk van *Tartarijen* afscheid; deze muur is volgens de geloofwaardigste be- richten, met alle zijne bogten vijftien honderd mijlen; hij is meest van gebak- ken steen, en zodanig vast aangelegd, dat hij, schoon reeds meer dan agtien honderd jaren gestaan hebbende, nog zeer weinig vervallen is, sommige berich- ten verhalen, dat hij vele voeten dik is en uitnemend hoog; maar anderen ge- tuigen, dat hij maar vier vademen of omtrent dertig voeten hoog zij, en dik ge- noeg voor agt man om er in een gelid op te kunnen rijden. — Vele rivieren lopen door bogen onder door den muur heen: er zijn vier poorten in denzelven: een daarvan wordt dus beschreven: „omrent vijf honderd vademen van denzel- ven was een dal, aan weerskanten met eene vastigheid van gehouwen steen „voorzien, en van de eene tot de andere, een muur van drie vademen hoog, „dwars door het dal getrokken, den ingang van den grooten muur was van een „wachttore van agt vademen hoog voorzien, van gebouwen steenen, over „welst, hebbende sterke deuren met ijzer beslag” — deze muur is op de hoog- ste bergen zoo hoog, als in de laagste dalen: hij is op verscheidene plaatsen ge- sterkt met burgen: voor dezen werd hij door een millioen soldaten bewaakt; maar thans worden de wachten alleen gelegd op zulke plaatsen die gemakkelijkst aangedaan kunnen worden.

G R O O T T A R T A R I J E N.

„Wij komen nu,“ mogen wij met zeker Schrijver zeggen, „tot de woon- „plaatsen van een volk, dat wijd verspreid onder verscheidene namen weleer een „schrik der grootste Oostersche Rijken geweest is, en geheel *Asia*, overstroemd „hebbende, tot in *Europa* is doorgedrongen, alwaar het zelfs zijnen schrik „omgevoerd en zijne nakomelingen gelaten: tegenwoordig is het in verscheidene „heerschappijen verdeeld, of aan meer dan één Vorst cijnnsbaar:“ naamlijk aan *China*, en *Muscovien*, gelijk wij reeds gezien hebben, (zie onder ons artij- kel *Rusland*)

Geheel *Tartarijen* wordt verdeeld in *Muscovisch* of *Russisch*, in *Chineesch*, en *Onafhanglijk Tartarijen*.

Van het *Muscovisch* reeds gesproken hebbende, ter plaatze boven genoemd, staat ons thans alleenlijk van de beide overige delen iets te zeggen, en welke beide delen onder den naam van *Groot-Tartarijen* begrepen moeten worden.

Niettoenstaande deze verdeling, wordt dit gedeelte der wereld echter gemak- lijkt beschreven naar deszelfs bewoners, naamlijk:

Moungalen, Kalmukken en Usbekkers.

De *Moungalen*, zijn die *Tartaren*, welken aan *China* onderworpen zijn: die van hun welke in het westlijke woenen, onthouden zich in tenten, en verhuu- zen van plaats tot plaats, naar 't gemak van hunne kudden; dezen en de jagt zijn hun eenigst onderhoud: de *Oostersche Tartaren* bewonen steden, doch die steden komen in geen vergelijking bij die van *China*; verscheidene zijn bijna puinhopen en sommigen geheel verlaten.

Tartarijen is voorts vol onvruchtbare woestijnen: 't is waar, sommigen heb- ben tarw, en andere granen; maar de *Tartaren* maken intuschen hun meeste werk van vleesch, en voornaamlijk van wild; het Land heeft voorts overvloed van goede paarden; en de paardfokkerij wordt er niet alleen sterk aangemoedigd, ten gebruike van de jagt en den oorlog, maar ook worden die grove trekbees- ten onder de *Tartaren* gegeten; zij zijn er zelfs groote liefhebbers van; gelijk zij de paardenmelk ook zeer beminnen.

Het kruid *Ginseng*, waarvoor de *Chineezen* zulke hooge achting hebben, en dat zij verscheidene uitteekende namen geven, als die van 't *geestige kruid*, de *nieuwe geest der aarde*, en de *plant die de onstervelijkheid verleent*, om dat zij er verscheidene heilzame genceskrachten aan toefschrijven: wordt veel gevonden op de bergen van *Tartarijen*, in zeer digte bosschen, en ook aan de boorden der be- ken, op de rotten, aan den voet der boomen, en onder alle soorten van krui- den, zoo dat het althans niet zeldzaam kan genoemd worden.

Wegens Kunsten en Wetenschappen zijn de *Tartaren* niet berucht; men leest ook niet veel van hunne wetten: „De wet hunner Vorsten,“ vinden wij aan- getekend, „schijnt de eenige richtsnoer hunner gehoorzaamheid te wezen: ook „hebben zij noch boeken, noch geschriften onder hen, die eenige onderrich- „ting van hunnen oorsprong geven: hunne Godsdienst is volkomen *Heidensch*: „hunne Afgod, of *Lama* is een levendig mensch, na wiens dood zijne pries- „ters eenen anderen, hem zoo veel mogelijk gelijkende, in zijne plaats zetten, „en den naam van den *eeuwigen Vader* geven.”

De *Moungalen*, in 't bijzonder, hebben geweten noch maten, bemoeien zich met geen koophandel, maar ruilen met de *Russen* en *Chineezen*, voor bees- ten, 't geen zij van doen hebben.

K A L M U K K E N.

Dezen met de *Usbekkers*, (van welken wij nader moeten spreken,) maken het *Onafhanglijk Tartarijen* uit: dat, het geen wij hier tuschen beiden nog kunnen aantekenen, ook verdeeld wordt in het westlijke en oostlijke deel, bevattende het oostlijke deel *Thiber*, met de Landen der *Kalmukische* en *Tartars*, en het westlijke deel bevat de Landen *Circassien* en *Daghestan*; beide gemelde delen worden door de *Caspische zee* van elkander gescheiden.

Het land der *Kalmukken* is in de beste luchtstreek der wereld gelegen, be- slaande eene uitgebreidheid van 500 Duitsehe mijlen lengte, en 300 zulke mij- len breedte: dit volk staat onder geen buitenlandschen Oppervorst, maar is aan verscheidene horden of stammen verdeeld.

Zij hebben hooge bergen met rijke goud- en zilvermijnen; doch de bewoners doen er hun voordeel niet mede; verkiezende liever gemaklijker van hun vee te leven: er worden voorts ook edele gesteenten gevonden.

De paarden der *Kalmukken* zijn zeer goed en moedig, het rundvee is groot, zoo ook de schapen die tevens zeer vet zijn, en een dikken staart hebben, wel- ken dikwijls eenige ponden weegt: hunne kemels zijn er ongemeen sterk en heb- ben twee bulten.

De *Kalmukken* zelve zijn kort en dik, niet aangenaam van houding, en van een olifkleur: de Heer *MOTRAIJE* zegt van hun, dat zij plat en vierkant van aangezicht zijn; kleine oogen hebben, die hun diep in 't hoofd zitten, en zul- ke platte neuzen, dat iemand, die hen wat van verre zag, zoude meenen, dat zij er geen hadden: „De baard,“ zegt men, „groeit hun eil en dun, zoo „dat men er gemakkelijk de hairen van zoude kunnen tellen, die hen menigmaal „tot op het midden van den wang groejen, en zoo hard en lang zijn, dat men „ze bijna voor paardehair zoude aanzien:“ zij hebben groote ooren zonder zoom; hun hoofdhair is grof en hard; zij hebben een kleinen mond, witte klei- ne tanden en fraaje beenen.

De *Kalmukische* vrouwen zijn bijna van dezelfde gedaante, maar wat fijnder; zij zijn fraai van lijf en wel gemaakt.

Ofschoon, gelijk gezegd is, de beste luchtstreek bewoonende, maken zij geen werk van den landbouw, maar zwerven in groote horden verdeeld, van de ene plaats naar de andere; ieder dezer horden bevat ten minsten een tal van agt of tien duizend menschen, die groote kudden van vee voor zich uitdrijven; zij be- ginnen hunne zwervingen gemeenlijk in Maart als het gras uitspruit, en daar zij gemaklijke dagreizen nemen, laten zij gemeenlijk weinig gras op de plaats alwaar zij vertoeft hebben; bij het aflopen des jaars keren zij weder in hun eigenlijk vast verblijf, alwaar zij eene soort van hutten hebben, weinigen blijven in de- ze hunne woningen het geheele jaar door

U S B E K K E R S.

Deze bewonen *Turkestan*, *Charasmi* en *Groot Buchariën*, een grond van bij- na 150 Duitsehe mijlen in 't vierkant.

Deze volken leven van den koophandel, zijnde de handel van alle hunne Land- schappen in hunne hand: voornaamlijk echter bestaan zij meest van vee- en ak- ker-bouw, en wonen even als de *Kalmukken* in tenten, zich nederlaande waar goede weiden zijn: velen van hen leven ook van den roof: doch in de verschil- lende Landschappen welken zij bewonen heerfchen ook bijzondere volksgebrui- ken; sommigen drijven hunne rooverijen zelfs zoo verre, dat zij alle vreemdelin- gen welken hun in handen vallen, uitschudden en tot slaven maken: allen beho- ren onder *onafhanglijk Tartarijen*, vermits zij gene Opperhoofden hebben dan uit hun eigen volk.

A Z I A T I S C H E E I L A N D E N.

Deze worden gemeenlijk onder de volgende hoofdverdelingen gebragt: naamlijk *Japansche*, *Larones*, of *Dieve eilanden*, *Philippijnsche*, *Molukische*, *Sun- dafche*, *Maldivische*, *Cielon*.

Sommigen van deze algemeene benamingen, begriipen verscheidene gedeelten: wij zullen dezelve hier opgeven, en voorts kortlijk het een en ander desaan- gaande aantekenen.

J A P A N S C H E E I L A N D E N.

Drie verdelingen hebben hier weder eerst plaats; naamlijk, *Japan*, of *Nipon*, *Saikokf*, of *Kiusju* (*) *Sikokf* (†) of *Tonsa*.

Dezen bevatten weder de volgende onderdelen: onder

(*) Dit zegt, het Land van negenen; naar zijne onderhoorige Landschappen.

(†) 't Land van vieren.

JAPAN of NIPON is begrepen, *Tookaido*; zijnde weder verdeeld in vijftien mindere delen of Landfchappen, *Toofando*, dit bevat agt gewesten; *Toku Roku-do*, bevattende zeven Landfchappen; *Sanjodo*, dit bevat mede agt Landfchappen. *Kiusju*, bevat volgens het geen wij (in nota,) reeds gezegd hebben negen Landfchappen; gelijk

Sikokk, of *Tonsa*, vier Landfchappen bevat.

Onder dit gedeelte van *Japan*, moet ook begrepen worden, het naburige eiland *Awadji*, en de grootte provincie *Kinokunt*; de *Japoneezen* bezitten ook nog de eilanden *Iki* of *Usju*, en *Tsusuma*: onder het zelfde gebied staan ook de eilanden van *Riuku* of *Liquejo*, *Tsifijn*, *Jefo*, *Ginsima*, *Kinsima* en *Fatfiffo*: alle deze Landfchappen, enz. maken de *Japaneefche Eilanden* tot agt-en-zestig delen, waarin zij ook gemeenlijk verdeeld worden.

Deze zamenftelling van eilanden, onder den algemeenen naam van *Japan* bekend is een *Oostersche Keizerrijk*, hebbende rondom de *Oostlijke Oceaan*; 't is ten minsten tweehonderd duitche mijlen lang.

De grond daarvan is in 't algemeen door bergen, heuvels, en rotten, van allerlei foort, zeer oneven en ongelijk; want naauwliks is er eene Provincie die daardoor, of niet omringd, of hen midden in zich heeft; bergachtigst is 't midden des eilands: er is onder anderen een berg die drie dagreizen hoog is. In vercheiden delen van het Rijk heeft men ook brandende bergen; men wil dat onder dezen een is die vercheiden eeuwen gebrand heeft.

Niettegenftaande nu deze berg- en rots-achtigheid van den *Japaneefchen grond*, is het echter de onvermoeide naarfteigheid der bewoners gelukt denzelven zoo vruchtbaar te maken, dat hun niets ontbreekt; waartoe niet weinig helpt dat zij allerlei kruiden tot fpijzen weten te gebruiken. De onbebouwde plaatsen leveren hen lekkernijen op.

Alle de gemelde bergen veroorzaken ook veel koude, warme en altoos vlietende bronnen, beeken en rivieren, waardoor het geheele Rijk overal doorfneeden is, er zijn ook vercheiden binnenlandfche meiren, en draaikolken.

Japan, verzekerd men voorts, is zoo zeer aan aardbevingen onderworpen, dat men dezelve aldaar zoo weinig vreest als de *Europeaanen* de donderbui.

Wat de geaartheid der *Japaneezen* betreft, gelijk er veel verschil in hunne geaardheid is: in 't algemeen wordt van hun gezegd dat ze verftandig, voorzichtig, redelijk, liefhebbers van manieren, befchaafd in hun doen, en beleefd in hun omgang zijn: zij zijn nieuwsgierig naar 't geen buiten hun land gefchiedt; genegen tot wetenfchappen; naarfte, waarvan, gelijk gezegd is, de vruchtbaarheid van hun bergachtig land ten bewijze verftrekt; voorts worden zij befchreven te zijn handig en vaardig in hun bedrijf; zij zijn zuinig in 't gebruiken van hunne goederen; tegen allerlei ongemakken gehard, kunnen zij vercheiden nachten zonder fapen doorbrengen; zij zijn zindelijk in hunne huizen; meer andere deugden hebben zij, die echter door vercheiden zwakheden bezwakt worden: zij zijn zeer bij- en-ongelooovig: weten van fpooken, nachtgezichten en dier, nergens anders dan in hunne arme herfenen te vinden; van befmettingen zonder aanraken; van gelukkige en ongelukkige dagen en uren; van 't geneezen, door de preveltaar der Priesters; zij hebben veel op met de hemeltekenen, waaronder zij geboren worden; zij beelden zich in dat een gebouw op menschen-lichamen gebouwd onwrikbaar is, en dit gelooven zij zelfs zoo vast dat fommingen hunne lichamen den Keizer ten dien einde aangeboden hebben; voorts zijn zij trots en op eerbewijzingen gefeld; worden gaarne geprezen, en kunnen de grootsheid van anderen, inzonderheid van de kooplieden niet verdragen: hunne wraakzucht is niet dan met den dood van hunne vijanden te bevredigen: zij hebben weinig vrees voor den dood; zijn onverwinnelijk van gemoed; de zelfmoord ontzien zij niet wanneer zij in de handen hunner vijanden vallen; in dezen gevallen fnyden zij zich zelfs den buik op, om zeker te zijn van te zullen fterven.

Geil zijn zij in den hoogften graad; het gebruik van hoeren staat er ieder vrij, ja zelfs wordt er de sodomie openbaar gepleegd: de Heer *SALMON*, genigt van de *Japaneezen*, dat zij eene volfagene magt over hunne kinderen hebben, tot zoo ver, dat zij dezelve nog voor de geboorte bederven, en de geboren naar verkiezing van kant kunnen helpen of in 't leven houden, of te vondeling leggen, of hen ten dienste van het Land overgeven, in welk geval zij ook door hetzelfde opgevoed worden.

„Die arm zijn,” lezen wij, „verkoopen hunne dochters, zelve aan hoerwaarden, tot een oneerlijk leven, voor eenige jaren: naar gelang der jaren, en der fchoonheid van de voorwerpen, bedingen zij den prijs:” deze hoerwaarden doen de jongere ftagoffers der wellust door die ouder zijn leren dansen, zingen, fpeelen, en allerlei manieren die bekwaam zijn om te bekoren: deze fchandelijke dienftbaarheid doorgeleefd hebbende, kunnen zij echter nog tot een goed huwelijk geraken; zoo weinig betekent het onder de *Japaneezen* voor hoer verkocht te zijn geworden — wat veranderd het zogenaamde kwaad niet, naar gelang van de zeden eens volks! — intusfchen is het fchenden van eene maagd, onder dat zelfde volk, welk een contrast! menigmaal door de onteerde zoo hoog opgenomen, dat zij zich daarom van het leven beroofd hebben.

LARRONES, of DIEVE-EILANDEN.
Deze eilanden zijn eerst ontdekt door zekerden *FERDINAND MAGELLANES* of *MAGELLANES*, in zijne reistogt welken hij voorhad rondom de wereld te doen, en welke reis zijne fchepen, na hij in eene fchermifeling met de inborelingen had, omgekomen was, ook volbragt hebben: bij die eerste ontdekking hebben deze eilanden dien verachtelijken naam van *Dieve-eilanden* gekregen; mogelijk wel uit eene opwelling van nijd door de fchepelingen van *MAGELLANES*, over zijn ontijdig omkomen.

Deze eilanden zijn veel in geral, de voornaamften daartan zijn de volgende: *Guam*, of *Iguana*, *Sarpanta*, *Buenyista*, *Saespata*, *Anatan*, *Sarigan*, *Guanagan*, *Almagan*, *Pagon*, *Griga*, (*) *Tina*, *Manga*, *Urrak*, *Patas*, *Disconocida*, *Malabrigo*.

De bewoners van de *Larrones* zijn wel gemaakt, fterk van ligchaem, en grof van Leden; hunne kleur is wat geelachtig, hun haar zwart en lang, hunne ogen klein; zij hebben dikke lippen, witte tanden, en een langachtig wezen; hunne houding is ftuursch: zij lopen bijna naakt, en leiden een armlijik leven: de luchtftreek waaronder zij wonen is vrij gezond.

Eenige van deze eilanden geven rijst, pijnappels, meloenen, oranjeappelen, limesjen, kokernoten, en eene foort van vrucht welk niet ongepast, den naam van broodvrucht bekomen heeft, zijnde eene foort van appelen, welks vleesch zoo wit en zacht als brood is.

De bewoners der *Dieve-eilanden* munten uit in het maken van booten en ander klein vaartuig.

(*) Een brandende berg.

PHILIPPIJNSCHE EILANDEN.

De voornaamften van dezen zijn:

Luconia, of *Manila*, *Tandava*, of *Samor*; *Masfate*, *Miudoro*, *Luban*, *Panagua*, *Panaij*, *Leijet*, *Bohal*, *Sibu*, *Zebu*, of *Sogbu*, *Negros*, *St. Johan*, *Xollo*, *Musdanoo*.

Deze eilanden brengen voort, goud, zilver, enz., wasch, tabak, veelsoort bomen, rijst, meloenen en andere vruchten, katoen, gommen: koejen, buffels, harten en ander wild; flangen, fivet-katten, vliegende katten, en ander gedier: er is overvloed van paauwen, korhoenen; andere vogelen, zijnermaade overvloedig, als ook vele foorten van visch, — er groeit ook eene foort van rotting, en velerlei kruiden.

De lucht der *Philippijnsche Eilanden*, is heet en vochtig, doch de hitte is er zoo groot niet als in eenige noordelijker landen, het welk aan fomminge oorzaken toegescreven wordt, onder anderen aan de zware regens die er vallen.

Deze Eilanden zijn ook onderworpen aan aardbevingen.

Men getuigt dat er in de *Philippijnsche Eilanden*, wel vier- of vijf-derhande foorten van volken gevonden worden; er zijn er onder die geel van kleur zijn, en hunne lichamen met vlekken befchielden: over het algemeen zijn zij van eene middenbare lengte en wel gemaakt; fommingen zijn zwart, anderen blank, eenigen van hun dragen lang, anderen kort haar.

Men vindt onder hen veel flaven; want hunne wetten brengen mede dat zij, die hunne fchulden niet kunnen betalen, verplicht zijn flaven te worden, tot die fchuld afgedaan is: 't is er ook niets ongewoons dat de ouders hunne kinderen tot flaven verkoopen.

MOLUKSCHE EILANDEN.

Dezen zijn oneindig veel in geral, de Koningen van *Tidor*, *Ternate* en *Batjan*, voeren er heerschap over.

Alle deze eilanden zijn doorgaans berg- klip- rots-achtig; offchoon in meer en minderen graad: weinigen uitgezonderd, hebben zij vercheiden beekjens en rivieren, van de bergen nedervlietende, waarvan velen niet vaarbaar zijn.

Men heeft er ook vercheiden brandende bergen.

„Dat de meeste van deze eilanden,” getuigt men van hun; „deelfgetotert van een vruchtbaeren grond zijn, vertoonende altijd groenende, vruchtdragende en andere bomen, planten en gewasfen, waarmede de Natuur, hun geen ftiemoeder, zij zoo dicht bezet en bezaaid heeft, of doen begroejen, daterde reizigers ons dikwijls eene verrukkelijke befchrijving van maken: hunne bergen, roffen, velden, en stranden worden ons veeltijds met groene vermaaklijke gezichten in eene aangename vercheidenheid afgemaald, men verhaalt ons dat er op eenige plaatsen van wege het dicht van mosch begroeide geboorte, geen doorkomen aan is, welken daardoor zoo lommerijk zijn, dat de dampen niet kunende optrekken, bij nacht daaronder een vrij koudeluchte maken: 't geen hier, *Makasfar* uitgezonderd, de grond verleent, is de inbooring aan deszelfs deugdelijkheid meer dan aan hunne kunst of arbeid verfteld: de arbeid is van hunne gading niet: deze eilanden zijn de eenigfte plaatsen op den gantschen aardbodem, welken de nogel- en noote-bomen voortbrengen:” (op fomminge van dezelve zijn zij door de *Ost-indische Compagnie* uitgerooid;) men heeft er groote bosfchen van kokosnoten-bomen, welken den inboreling brood, melk en olij verfchaffen: bij gebrek aan ijzer, nodigt tot den landbouw, vindt men er naauwliks rijst of koorn; ook zijn de inwoners te lui om den landbouw te beoefenen: zij winnen meer dan vooreigens nooddrift van de vruchten die het land van zelf geeft: zij hebben het geluk dat fommingen van hunne eilanden overvloedig zijn in wild, en visch.

De *Molukkeers* zijn, gelijk wij boven reeds te kennen gaven, doorgaans lui, blode, en grootsch; fchelmfch, bedriegelijk, geveinsd, en verraderlijk, oproerig, logen- en laster-achtig; vleitend en ftafsch als zij wat goeds van iemand hoopen; maar wispelturig zodra zij van verwachting veranderen, en zoo zij bevatting van eenig gevreesd of ondergaan leed hebben, onverzoenlijk wreed, ja, moorddadig, nemen zij als dan hun flag waar om zich te wreken: in 't ftuk van den Godsdienst zijn zij zeer ligvaardig.

Hunne vrouwen zijn vriendlijk van fpraak, verftaan zich wonder wel op de kunst van de manlijke dritfen optewekken; hoererij is ook daar geen zonde: ligtelijk echter geven de vrouwen, zodra zij gewaar worden dat zij medevrijsters hebben, de mannen iets in waardoor zij tot de voortdreefing onbekwaam worden; men zegt evenwel dat zij hun daarvan ook weder kunnen genezen.

Wat hunne levenswijze betreft, veel zou daarvan gezegd kunnen worden, dat wij met ftilzwijgen moeten voorbij gaan; onder anderen zijn zij gewoon bij de geboorte van een kind een kokosboom te planten, om bij deszelfs leden de jaren des kinds te tellen: zij vieren dien tijd ook met groote vrolijkheid, gelijk zij het vrijfter worden van hunne dochters ook met vrolijke maaltijden vereeren; ieder brengt op hunne feesten wat toe, en doet zich van zoo vele dienaren als zijn staat vernag vergezellen; ieder krijgt op de maaltijden zijn deel, en van 't overschot neemt ook ieder zijn portie na huis.

Laten wij hier nog bijvoegen 't geen zeker fchrijver van hunne talenten zegt: dus luidt het. „De luiheid der inlanderen en kleinheid van hunnen nooddrift, hebben gemaakt, dat ons van hunne kunsten niets merkwaardigs is voorgekomen.”

De Heer *SALMON* zegt; „Het is aanmerklijk dat de volken van eenige der eilanden, (maar vooral van *Alforen*,) voormaals onder de menfcheneters geteld werden; fchoon deze gedachte mogelijk niet gegrond zij, dan op het wreede onthaal van eenige Christenen, welken in hunne handen vallende, van hun levendig gebraden, of op andere wijzen om hals mogten gebragt zijn: de verftandigfte reisbefchrijvers welke deze Landen bezocht hebben berichten dat die wreede handelwijze uit den moedwil en 't harde gedrag, waarmede de *Portugeezen* inzonderheid de inborelingen bejegenden, is voortgekomen: ik heb nooit een *Europeer* gevonden, die daarvan daan gekomen, ooggetuige van die woeste gewoonte van zijn geflacht te eeten geweest was.”

Van de vele *Molukfche Eilanden* zullen wij alleenlijk de volgende, als de voornaamften, opnoemen.

Ternate, *Tidor*, *Motijr*, *Makjan*, *Batjan*, *Gilolo*, of *Dilolo*, *Makasfer*, of *Celebes*, *Amboina*, *Ceram*, *Alforen*, *Boero*, *Banda*, *Neira*, 't hooge land van *Banda*, *Goenong Api*, *Poelo Atj*, *Poelo Rhun*, *Rofingien*, *Timor*, enz.

SUNDASCHE EILANDEN.

De voornaamfte van dezen zijn,

Borneo, *Sumatra*, *Java*, *Keij*, *Aroefche eilanden*, *Timor*, *Lombatte*, *Solor*, *Serbite*, *Floris*, of *Ende*, *Sumbawa*, *Bali*, *Nikenar*, en *Andoman*-eilanden, enz.

De aart des volks, over het algemeen, dat deze eilanden bewoont, verfchilt niet veel van de overige *Indiers*, reeds door ons befchreven, De *Javanen* zijn

de meest merkwaardigsten onder hen; deze worden gezegd te zijn, matig van langte, welgemaakt, doch gedrongen van leden, breed van wezen, hoog en uitpuilend van kaken, plat van neus, rond van oogen, en zeer dik van oogleden: hun hair glimt gelijk dat der andere *Indiënen* van zwartheid.

Schoon zij gaarne den naam hadden, van de geschikteste onder alle de *Indiërs* te zijn, wordt hun echter nagegeven dat zij lui en dierfachtig zijn: de moedigsten van hun, gaan als zij oorlog hebben op 't stroopen uit: voorts zijn zij moorddadig, trotsch, en onverzoenlijk, waarom het in den oorlog al door hunne handen sneeft, wat niet ontvlugten kan, schoon zij anders voor de vuistgrootte bloedaarts zijn: zij yechten somtijds ook zoo dol als zij ligt lopen; zij zijn berucht voor trouwloos, en dat eene geringe het zij ware of valsche belediging hun een moord kan doen begaan; daarna amsloen ingeslokt hebbende, doen zij als dolle schepsels alles ombrengen, hoe onnozel de voorwerpen van hunne woede ook mogen wezen: menigmaal ontveinen zij ook meesterlijk hun leed tot zij gelegenheid krijgen om zich door staal of venijn te wreken: zij zijn voorts of ongemeen trotsch of ongemeen slaafsch: 't is een boos volk, en men ziet er sommigen van door de wredeste straffen, zonder een traan te laten of woord te spreken, omkomen — zie daar genoeg om deze zonderlinge menschen te leren kennen.

Intuschen bewonen zij eenen ongemeenen vruchtbaren grond, waarvan ieder reiziger even breed opgeeft: twee mijlen zeewaards in zijn de geuten der bomen reeds te rieken: men vindt er kokosnoten, orange-limoen- en citroen-bomen, pompoenen, water-meloenen, mangas, mengostens, durions, jakas, bananassen, gulden-appelen, ananasen, pompelmoes, piesfangs: de kruiden die het oplevert zijn menigerlei: erwten, boonen, kool, kers, petercelij, salade, aspergies, wasfen er in overvloed; rijs, suiker, kurkema, indigo, kardemom, nardis, enz. zijn *Javafche Producten*, wijngaarden zijn echter alleenlijk omtrent *Batavia*; de cacao en koffij wil er ongemeen wel groeien, tamarinde wastermede.

De *Javafche boschen* krielen voorts van gedierten, vooral zijn er vele apen, men vindt er ook de zoo beruchte als wonderbare *Ourang-outang*, of 't bosch-mensch; men heeft er verflindende land- en zee-gedrochten, onder anderen de tijger; de rhenceros heeft er zijn vaderland: slangen, schorpioenen, crocodillen, enz. zijn er mede vele: men heeft in de boschen ook de vliegende eik-boortjens; paauwen, kranen, hagedissen, kameleons, enz. zijn ook *Javafche dieren* — de wateren leveren vele vistische op.

Van de wetenschappen der *Javaanen* vindt men niet veel bijzonders aangestemd: de weinige kennis die zij van de medicijnen hebben noemt men alleenlijk eene werking van 't geval: intuschen bloeien onder de *Hollanders* op *Batavia* allerlei kunsten en handwerken.

MALDAVISCH EILANDEN.

Dezen worden aldus genaamd naar het Eiland *Mala*, het voornaamste van allen, en waarop de Koning zijn verblijf houdt: het getal dezer Eilanden is zeer groot, en tevens zoo twijfelachtig dat de eene er duizend en de andere er twee duizend telt: doch dewijl sommigen van dezelve alleenlijk kleine rotsen zijn, of stukken land, die maar pas boven water uitsteeken en nauwelijks den naam van eiland verdienen, worden waarschijnlijk deze van eenige reizigers daar niet onder geteld, 't welk mogelijk oorzaak van de zoo zeer ongelijke opgave van hun getal kan wezen: alle deze Eilanden zijn meest met rotzen en zandbanken omringd, en derhalven niet met schepen te naderen, niet anders dan op twee of drie plaatsen: zij zijn gemeenlijk laag en vlak; en waarschijnlijk van *Arabers* bevolkt: zij zijn allen onder de regeering van éénen vorst: de waters welken tuschen verscheiden dezer Eilanden doorlopen, zijn waadbaar, en geen steenworp wijd: velen zijn onvruchtbaar en onbewoond, en op geen van allen groeit rijst of koorn: de kakosbomen zijn het voornaamste van hunne voortbrengselen; deze dienen de bewoners tot eeten en drinken, touwwerk, tot het bouwen van huane huizen, en andere veelvuldige gebruiken: men vergaderd aldaar de kleine horentjens welke men morentanden of *Korties* noemt, en door gantsch *India* als geld voor koopwaren van kleine waarde gangbaar zijn: de bewoners hebben ook overvloed van vleesch, die hen mede tot een hoofdartikel van hunnen tafel verstrekt: wat hun vleesch betreft, daarvan zijn zij even schraal voorzien als van hun koorn — men vindt somtijds eenige *ambregrijs*, over 't algemeen echter brengen de *Maldavische eilanden* niets voort, dat de *Europeers* tot nog toe heeft kunnen bemoeiden om zich aldaar met der woon nedertellaa.

C E I L O N.

Dit aanzienlijke Eiland schat men lang te zijn omtrent 250 *Engelsche mijlen*, en omtrent 200 zulke mijlen breed; het is een der beste wingewesten in de *Indië*, zijnde het eenigste land het welk de oprechte kaneel voort brengt.

Het bestaat uit vlak land, uitgenomen een weinig laag gebergte, dat vol boschen is en wild en woest ligt.

Men getuigt van de bewoners van *Ceylon*, dat zij goedertieren zijn omtrent vreemdelingen; doch zoo jalours omtrent hunne vrouwen en dochters, dat een vreemdeling dezelve nauwelijks kan aanzien, veel min aanraken, zonder een man des doods te zijn: hunne gestalte is klein, doch gedrongen, en welgeschapen; zij zijn snel in het lopen en hunne kleur is bruin: de vrouwen, zoo wel als de mans gaan van boven naakt; hebbende de eersten een grof lijnwaat, van de midden tot de knieën om het lijf gewonden, dat van achteren tuschen de beenen doorgehaald is: hunne spijs bestaat in hartevleesch, honig, aardakers en fruit: zij hebben weinig van nooden en daardoor drijven zij niet veel handel: verongelijk zijnde, gaan zij voor de deuren van hunne overheden zitten, onder eene boom, terwijl zij eene groene tak in de hand houden, tot dat hun gevraagd wordt wat zij te klagen hebben; geschiedt dit in geen zeven dagen, dan steekt de klager de verdorde tak in de aarde, en wrekt zich zelven, of verlaat zijn geslacht.

Ceylon levert verscheidene soorten van vruchten op, onder andere ontbrekt het geene pijnappels, meloenen, pompoenen, orangeappelen van verscheidene soorten, citroenen, limoenen, enz. wortelen en kruiden zijn er mede in eene ruime hoeveelheid; zij hebben fraje bloemen zoo van reuk als geur: er groeien ook vele bomen, als de tallipot, reffula, de kaneelboom, en anderen: osfen, busfels, geiten, varkens, haren, olifanten, beeren, tijgers, jakhalzen, paarden, ezels, schapen, leeuwen, wolven, apen, zijn er in groote hoeveelheid voorhanden; er is ook geen gebrek aan gevogelte en vischen; mijnwerken zijn er niet, geene anderen dan die ijzer voortbrengen.

Op het Eiland *Ceylon* heeft men het Keizer- of Koning-rijk van *Kandij*, en de volgende binnenlandfche gewesten; als:

Nourecalava, dat nog vijf andere landstreeken bevat. *Hot Kourly*, dat in zeven zogenaamde Graafschappen verdeeld is. *Moutalij*, hetwelk drie kleinere landstreeken bevat. *Tamaguod*, *Bintana*, *Vellas*, *Panao*. *Ouyah*, bevattende die rechtsgebieden.

Walaponaioij, *Goddaponaioij*. *Poncipot*, *Hevoijhattalij*, *Kottemul*, *Horsapot*, *Tattauvar*, *Tunponaioij*, *Oudipollat*, *Dolushang*, *Hotterakourlij*, in

het welk vier kleinere landstreeken liggen.

Tunkourlij.

Onder de *Aziatische eilanden* betrekken sommigen ook *Rhodus*, *Cyprus*, die echter, offchoon eilanden zijnde, van anderen in hunne breedere beschrijvingen van dit werelddeel, onder *Aziatisch Turkijen* verhandeld worden, also zij van hetzelfde afhankelijk zijn: wij hebben ze mede daaronder gesteld.

A F R I C A.

Dit werelddeel waarvan wij nu kortlijk iets moeten zeggen, wordt geschat groot te zijn, 1025 mijlen breed, en 1125 mijlen lang.

De lucht is er zeer heet, het welk ten gevolge heeft dat het ook minder dan eenig der andere werelddelen bewoond wordt; te meer daar het hier en daar vele en zeer groote woestijnen heeft, waarin niemand wegens het zand en gebrek aan water kan wonen.

Daar het bewoond wordt is 't met dat alles zeer vruchtbaar, brengende allerlei granen en andere gewassen voort: in *Barbarijen* onder anderen, zegt men dat de landen zoo vruchtbaar zijn, datze bijna geheel niet bearbeid behoeven te worden; het tamme vee is aldaar ook zeer vruchtbaar, inzonderheid de schapen; woest gedierte valt er overvloedig, voornamlijk elephanten, leeuwen, tijgers, phanters, rhencerosen, apen, draken, struisvogels en vele andere; in de rivieren zijn ook crocodillen, een vreeslijk gedierte dat alles wat leven heeft verflind: metalen zijn bovenal de producten van dit werelddeel; en wel inzonderheid goud, dat door de *Europeaanen* in menigte van daar gehaald wordt: uit deze rijkheid van metalen volgt dat er ook vele bergen in *Africa* moeten wezen: rivieren zijn er minder maar die men er ontmoet zijn zeer groot.

Wat de bewoners van dit werelddeel betreft: de *Mahomedaanen* welke er zijn, zijn slaafsch en tirannisch; de overige *Heidensche volken* zijn wild van aart, en weten weinig van wetten en orde, schoon ze echter hunne opperhoofden of *Koningen* hebben: „Van hunnen wilden aart,” lezen wij, „kan men ligtlijk oordelen, daaruit, dat de zwarten, welken er gevonden worden, zich niet ontfien hunne wijven en kinderen aan de *Europeaanen* te verkopen: gelijk dan op de *Kust der Zwarten* of *Negers*, omtrent *Caap Verde*, eenen grooten menschenhandel met Zwarten gedreven wordt, die de *Spanjaarts*, *Portugeezen*, en anderen aldaar voor slaven kunnen opkopen, en naar *America* en elders voeren, tot allerlei arbeid: men zegt zelfs, dat er in de woestijnen menschen zijn, zoo woest datze als beesten leven; zonder Koning, zonder geloof, en zonder wetten, ja dat er ook zijn die menschenvleesch eeten.

In de heetste gewesten gaan de *Africaanen* meest naakt, alleenlijk de schaamdelen met eenig dekfel verbergende; van kunsten en wetenschappen weten ze geheel niet, te weten de wildste *Africaanen*, ten zij wat ze alleen tot hunne hoogste noodzaaklijkheid uit geringe dingen weten te maken, als boog en pijlen, geringe hutten, touwen, canos uit bomen enz. weshalven ze ook zoo gretig zijn naar de geringste dingen, die bij ons schier geene waarde hebben, als spelden, naalden, doosjens, mesjens, schaartjens, en honderd andere dergelijke zaken meer, waarmede de *Europeaanen* hun voordeel weten te doen, om daartegen goud, zilver, ijvoor, paarden, edele gesteenten, enz. in te ruilen; maar 't schijnt echter dat die menschen federt eene eeuw, na dat ze verkeerling met de *Europeaanen* gehad hebben, allengskens kundiger worden, en hunne waren nu op meer prijs houden dan eerst.

De Geographisten zijn 't wegens de verdeling van *Africa* niet ééns, gelijk zij zulks omtrent andere werelddelen dikwijls niet zijn; de oude *Romeinen* deelden het in de volgende twaalf delen:

- 1) *Mauritania*, *Tingitana*, 2) *Mauritania Caesariensis*, 3) *Numidia*, 4) *Africa*, in 't bijzonder, 5) *Africa Cijrenatica*, 6) *Africa Marmorica*, 7) *Libia*, 8) *Egiptus superior*, 9) *Egiptus inferior*, 10) *Libia interior*, 11) *Aethiopia infra Egipto*, 12) *Ethiopia interior*.

Lateren verdeelen het dus:

- 1) *Barbarijen*, 2) *Biledulgerid*, 3) de woestijn *Zara*, 4) *Nigritiën*, 5) *Guitanea*, 6) *Egipten*, 7) *Nubiën*, 8) *Abissiniën*, 9) *Congo*, 10) *Casserland*, 11) *Zangubar*, 12) *Monomotapa*, 13) *De eilanden rondom Africa*.

Weder anderen verdelen het nog anders; doch wij zullen ons bij de laatstgemelde verdeling bepalen en dezelve volgen: derhalven moeten wij dan eerst spreken van

B A R B A R I J E N.

Deze landstreek wordt bepaald lang te zijn 780 en breed 90 *Duitsche mijlen*. Er wast eene ongemeene lekkere druif, offchoon de bewoners dezelve niet tot wijn uitpersen, maar kookken, en het sap eenen anderen naam geven.

Gezegde bewoners zijn *Mooren* en *Arabieren*; de eerstgemelden bewonen de steden, en de *Arabieren* de gebergten; deze generen zich meest met rooven: in *Barbarijen* legt men zich voornamlijk toe op het maken van goud, op de toverij en het gochelspel; de minsten van hun leren handwerken.

Wat hunne gewoonte betreft, zij eeten op den grond, zonder mes, vork of lepel, alleenlijk met de vingers, die zij met smaak aflikken, of aan het hair hunner slaven afvegen — al hun vermaak bestaat in eeten, drinken en gochelen — de veelwijverij is bij die van *Barbarijen* ook in gebruik: bij den dag, zegt men, mag een man eene bijzit beslapen, maar bij nacht geene andere dan één zijner echtelijke wijven.

De dooden geven zij eenen teerpenning mede, en metfelen de graven toe, op dat ze, zeggen zij, ten jongsten dage, de beenderen niet lang zouden behoeven te zoeken.

Barbarijen wordt voorts verdeeld in de volgende zes

R I J K E N.

Barcan, *Tripoli*, *Tunis*, *Algiers*, *Fex*, *Marokko*.

Sommigen van dezen hebben weder hunne onderdelen; zoo wordt *ALGIERS*, verdeeld in vijf stukken, zijnde naamlijk, de Republiek van dien naam; *Tefensin*, een Koningrijk; *Tenez*, mede een Koningrijk, dat echter zeer klein is; *Bugia*, ook een klein Koningrijk; *Constantine* een Koningrijk.

FEZ, verdeelt men in de volgende Landfchappen; als: *Fex*, *Temesna*, *Agara*, *Habata*, *Eyris*, *Gareta*, en *Chaus*.

MAROKKO, wordt verdeeld in het Koningrijk van dien naam; *Sus*, een Landfchap; *Taflette*, een Koningrijk; *Dara*, een Landfchap: de drie laatstgemelde liggen wel in *Biledulgerid*, maar behooren aan den Keizer van *Marokko*; het gemelde Koningrijk van dien naam heeft weder deze zes Landfchappen, *Marocco*, *Ducale*, *Hea*, *Haskore*, *Tedle*, en *Gerule*.

Er zou van alle deze onderdelen nog vele merkwaardigheden aanteteken en zijn; niemand, bij voorbeeld, zal weigeren als zodanig te erkennen, wanneer hij leest dat de Stad *Fex* in het Rijk en Landfchap van dien naam, en tevens de schoonste en volkrijkste Stad van geheel *Barbarijen*, 86 poorten, 200 straten, en 700 kerken heeft: buiten de ringmuren zijn er 32 voorsteden, en eenige duiz-

den, dan weder door hunne vijanden binnen engere palen gedreven worden.

C O N G O.

De lengte van dit Landſchap wordt geſteld op 249 en de breedte op omtrent 150 *Duiſche mijlen*: „Als 't een heldere lucht is,” zegt de Heer HUBNER, is „de hette op deze plaats onverdraaglijk, maar door de winden, door de wol- „ken, en door de ſtroomen wordt de lucht gematigd.”

„Landwaards,” vervolgt dezelfde Schrijver, „heeft men veel zand, en „grootte wilderniſen, waarin zich allerlei verſcheurende dieren ophouden, in- „zonderheid olifanten, luipaarden, tijgers, apen en verſchrikkelijke ſlangen; „maar aan den zeekant is het aardrijk vruchtbaar, en draagt niet alleen allerhan- „de ſoorten van koorn waaruit brood gebakken wordt, maar ook citroenen, „oranje-appelen en inzonderheid ſchoone palmbloemen waaruit zij wijn en olij „perſen: onder het tamme vee hebben de ſchapen den voorrang, die in één „jaar wel viermaal jongen krijgen.

„Men vindt hier en daar wat zilver en koper; maar de goud- en ijzer-mijnen „hebben niet veel om 't lijf: daar is eene ſoort van raare ſchelpen, die men op „het ſtrand vindt, hiermede betalen de inwoners elkander, als of het daalder „of ducaten waren.

„De meeste inwoners zijn zwarte *Heidenen*, die zon, maan, en ſterren, ja „heel afgrijzelijke ſlangen en veldduivels aanbidden; maar daar zijn ook vele „*Mahomedanen* en *Christenen* in 't land.”

Congo wordt verdeeld in de volgende drie.

K O N I N G R I J K E N.

Loango, *Congo*, en *Angola*. In deze Rijken zijn verſcheide goede ſteden.

Wegens den Koning van *Loango* leest men, dat hij niet minder dan 7000 vrou- „wen heeft, want hij erft altijd de minnaresſen van zijne voorzaten.

Hij moet op een zeker uur eeten, en als dat geſchiedt, lopen alle zijne be- „dienden weg, want die den Koning zien eeten, zijn kinderen des doods, al wa- „ren het gedierten.

Als hij zich zat gegeten heeft, gaat hij in zijn drinkvertrek, en *zuip*, vier „uuren achter een, tot dat het vocht niet meer door zijnen keel wil: dit drinken „mag weder van geen mensch gezien worden; uitgenomen twee ſchenkers, en „dezen moeten zich nog eerst de oogen laten blinden: na 's Konings zwelgerij „geeft hij zijne vrouwen eene viſite, enz.

Achter de kust van Congo, ontmoet men nog *Mono-Emugi*, en eenige vol- „ken welken nu tot deze dan tot geene Koningrijken behooren, als de *Jages* of „*Giages*, die eene vervloekte natie genoemd worden — de *Malemba*, de *An- „ſicani*, enz.

C A F F E R L A N D.

Dit Land is over 't algemeen zeer ongelijk; men vindt er wel bebouwde land- „ſtreken, daar alles groeit wat men begeert; maar tevens grootte woestijnen, vol „wilde dieren — *Cafferland* wordt verdeeld in

„*Westlijke deel*, „*Zuidelijke deel*, en „*Oostelijke deel*.

In het zuidelijke gedeelte ontmoet men de beroemde *Kaap de goede hoop*, en „de even beruchte hoewel niet beroemde *Hottentotten*; van welk volk de Heer „SCHOUTE ons in de beſchrijving zijner reize door *Oostindien* het volgende be- „richt geeft:

„De zogenoemde *Hottentotten* zijn van eene kleine geſtalte, en zien er zeer „lelijk en haveloos uit: hun hair is zwart en als wol in malkander gekronkeld, „het welk voornaamlijk veroorzaakt word, doordien zij het nooit kammen noch „reinigen, ſchoon het ook uit de natuur zoo is. Zij zijn ook zeer diefachtig, „ſtelende al wat zij krijgen kunnen. Zij zijn zoo vaardig in het lopen, dat men „een goed paard moet hebben, om ze te agterhalen. De oſſen, ſchapen, enz. „die zij van hunne naburen uit de *Sardania*-baai, en uit de zuidelijkeſte gewes- „ten van *Monomotapa* weten te halen, brengen zij den onzen in de Tafel-baai „te koop, dezelve tegen een weinig koper, tin, kralen, tabak, en andere „ſnuisterijen verhandelende. Wij hadden hier ook dagelijks overvloed en goed „koop ſchapen en rundveeſch. Aan goede groente, fruiten, als ook aan viſch „hadden wij geen gebrek. — Deze wilde menſchen kwamen op de komst on- „zer vloot met geheele benden van mannen, vrouwen en kinderen uit de om- „liggende kwartieren naar de Tafelbaai, en legerden zich omtrent het kasteel „onder den blauwen hemel. Schoon het nu in den zomer was, liepen zij eg- „ter nog met hunne ſtinkende beestenvellen om het lijf; zommigen hadden ook „darmen van beesten, in plaats van hals- of armbanden, om de armen en om „den hals geſlingerd, bengaliſche hoorntjens, die men *coulis* noemt, in het hair „een koperen plaatje aan den hals, en koperen, tinnen of ijzeren ringen om de „armen; en dezen ſchenen wel de voornaamſten onder hen te zijn. — Hun- „ne huid ſmeren zij met het vet der geſlagte beesten, welker ingewand bijhen „met ſmaak gegeten word, zonder zich de moeite te geven van het te koken, „gelijk ook de doode viſch, die aan ſtrand komt drijven, zelfs de ſchillen der „waterlimoenen en andere vruchten, die wij wegwerpen, lazen zij wel zorgvul- „dig weêr op. Dikwijls zagen wij, hoe zij de pens, darmen enz. der oſſen of „ſchapen, die bij ons geſlagt werden, na dezelve ſlegts ten ruwſten van de vuil- „ligheid gezuiverd te hebben, om den hals hongen; en onder de hand daar van aten.

„Den landbouw oefenen zij niet, zij hebben ook geen vaartuigen, en bou- „wen geen woningen, maar leven niet anders dan de wilde dieren, van hetgeen „het aardrijk hun van zelve oplevert, van wilde wortelen, kruiden, vrugten „en dergelijken. Des nagts kruipen zij bij troppen in de holen, kuilen, of in „de ruigte dicht bij malkanderen. Verſcheide malen hebben wij ze op die wijs „hier of daar in kuilen, gelijk de verken, bij en genoegzaam op elkanderen „vinden liggen, om dus elkander te verwarmen.

„De eenigſte tekenen van godsdienst, die wij onder deze lieden beſpeurden, „waren, dat zomtijds eene geheele vergadering van mannen, vrouwen en kin- „deren in eene ſpelonk, of andere akelige plaats te zamen kwam, alwaar zij „dan eenige tijd met zingen en dansen, onder een geſtadig handgeklap, en zeld- „zame grillen, doorbragten, ſtaande zommigen nu en dan de oogen hemelwaard, „vervolgens met een rooden ſteen elkander eenige ſtreepen in het aangezicht ge- „vende; waarna de vergadering dan weer ſcheidde, en elk zijnen weg ging. — „Onder de vrouwſperſoonen waren er zommigen, die een, twee, of meer le- „den van den kleinſten vinger miſten: men zeide mij, dat men hieraan zien „kon, hoe vele mans zulk eene gehad had; wordende haar telkens als zij her- „trouwen een lid van den kleinſten vinger afgeſneden. — Zo wel de mans als „de vrouwſperſoonen zijn zeer verſlingerd op den tabak; want dagelijks kwa- „men zij, tot vervelens toe, daarom bedelen. Op ijzer, tin, kralen en glazen- „ringen zijn zij ook zeer gezet. — Wanneer zij, gelijk wel gebeurd, door de „marſſoſen beledigd worden, weten zij zich wel aan dezelve te wreken, door „hen dapper met ſteenen te werpen; gelijk er verſcheidenen, terwijl wij daar „waren, in zulk eenen ſtrijd gekweſt werden, zoo, dat één zijn leven daar

„bij verloor. De wilden zulks vernomen hebbende, hadden allen de vlugt land- „waards in genomen; doch weinige dagen daarna kwamen zij met geheele trop- „pen weêr terug, zonder eenige vrees meer te betonen.”

Z A N G U B A R.

Deze kust ligt nevens het bovengemelde Koningrijk *Mono-Emugi*; is 270 „mijlen lang, doch niet meer dan 100 breed: de lucht, verzekert men, is er zeer „ongezond, waarom het land ook niet ſterk bevolkt is, 't is echter vrij vrucht- „baar, offchoon de hette er onverdragelijk zoude wezen, indien er gene koele „winden waaiden.

Zangubar wordt verdeeld in de volgende zeven.

K O N I N G R I J K E N.

Mongal, *Angoche*, of *Angos*, *Mofambique*, *Quiloa*, *Mombaza*, *Melinde*, „*Cheliere*.

M O N O M O T A P A.

Deze kust welke wel dertig kleinere Koningrijken onder zich begrijpt, wordt „daarom, meestal een Keizerrijk genoemd: de lengte en breedte wordt bepaald „ieder op 200 *Duiſche mijlen*.

Wegens den aart des lands lezen wij, dat het over 't algemeen vet en goed is; „en dat het ſuikerriet er overal groeit, even als het zoogenaamd onkruid in Eu- „ropa en elders.

„Olifanten,” zegt HUBNER meergemeld, „zijn er zoo veel in 't land, dat „er alle jaren vier duizend kunnen gevangen worden; weshalven de handel in „elphenbeen er zeer bloeiend is.

„Maar het beste,” vervolgt dezelfde ſchrijver, „is 't goud, dat nergens in „de wereld in grooter menigte gevonden wordt; want de bergen ſteken niet al- „leen vol goudmijnen, maar de rivieren rollen ook vele en grootte goudkorrels „met zich;” deſſe ſchrijver getuigt dat velen *Monomotapa* voor *Salomon's* „*Ophir* houden.

Wat de Inwoners betreft, dezen zijn zwartbruine-lieden; met het bovenlijf „gaan zij bloot, maar van onderen dragen zij een kleed, eene ſoort van rok, tot „op de voeten: de meisjes gaan geheel naakt; de ſpijs van dit volk is gierst, „rijst, melk, koeken, en gerookt vleesch; men verzekert dat zij zoo raſch en „vlug ter been zijn, dat zij om ſtrijd, tegen een paard kunnen lopen.

Veel wordt er wegens de Keizers gezegd van dit Rijk, het welk echter door „de voorhanden zijnde Reisbeſchrijvers niet in alle delen bevestigd wordt; wij „verkiezen ten vermaak van onzen Lezer iets deſaangaande overnemen, zonder „over de echtheid of onechtheid daarvan eenige aanmerkingen er bijtevoegen: „dus luid het:

„De Keizer regeert met de grootſte Souvereiniteit, en die gehoor bij hem „wil hebben, moet zulks op de knieën ontvangen, uitgenomen zijn lievelin- „gen, die verlof hebben om ſtaande met hem te ſpreken.

„Als hij niest, niest de hele ſtad, en als hij drinkt roept de hele ſtad dat „het hem wel mag bekomen. Zijn drank is een ſoort van meê, uit honing, mus- „kus en amber beſtaande. Daar wordt daaglijks over 500 kronen bedraagt.

„Hij heeft 1000 ſchoone Vrouwſperſoonen tot zijn vermaak, en die hem den „eerſten zoon baart, is zoo veel als Koningin, dewijl haar zoon de Erſprins is.

„De onderdanen hoeven geen ſchatting te betalen, maar die bij den Keizer „wat te verzoeken heeft, moet hem een geſchenk brengen, en zekere onder- „danen moeten hem van 50 dagen 7 dagen vroondienſten bewijzen.

„Hij houdt beſtendig een ſterk leger op de been, daaronder zijn 20000 lo- „pers, dewijl de paarden in 't land niet overvloedig zijn.

„Zijn lijfwacht beſtaat uit 12000 ſterke en moedige vrouwſperſoonen, en 200 „grootte honden. Deze vrouwen zijn beter soldaten dan mans, want zij behou- „den de overwinning, of laten zich op de plaats doodſlaan. Zij branden in haar „jeugd haar linker borst af, en wonen zonder mans in een bijzonder land. Maar „op zekere tijden worden zij tochtig als het vee; brengen zij dogters ter we- „reld, zoo behouden zij dezelve bij zich; maar zijn het jongetjes zoo moeten „de mans voor hunne opvoeding zorgen.

„Zijn Vaſallen moeten benevens hunne onderdanen een heilig vuur onderhou- „den: maar alle jaar komt er een Keizerlijk gezant, die het uitbluſt, en een „nieuw ontſteekt; dit is even zoveel, als of zij den Keizer van nieuws af aan „gehuldigd hadden; zulke vaſallen moeten ook eenige van hunne Prinſen aan „'t Hof laten opvoeden, op dat de Keizer van hun trouw te beter moge ver- „zekerd zijn.

„Zij hebben een God, en ook een Godin, die zij op de Heidenſche wijs „aanbidden. Daar zijn ook veel Mahomedaanen, ingelijks veel Christenen on- „der hen, Anne 1570 liet zich een Koning met zijn moeder van de Jezuit con- „SALVO DE SILVA dopen, maar de toveraars en Afgoden-Priesters maakten hem „zoo zwart bij den Keizer, dat deze hem liet verwoeren, waardoor het Chris- „tendom in dit Land een grooten krak gekregen heeft.”

Andere verdelingen van *Africa*, hebben, gelijk wij boven zagen, ook nog „*Ajan*, en *Abich* of *Abex*, welken echter door anderen niet genoemd worden, „om dat zij geene vaste grenzen hebben: wij gaan ze dan ook met ſtilzwijgen voor- „bij, om nog iets te zeggen van de:

EILANDEN RONDOM AFRICA.

Dezen worden verdeeld, als volgt: naamlijk in de *Canariſche* die van de *Groe- „ne kaap*, die onder *Guinea*, die van *Madagascar*, de *Mascarennſche*.

Anderen verdelen dezelve in *Westlijke* en *Oostlijke*

Deze worden weder verdeeld als volgt: de

WESTLIJKE, in de *Acores eilanden*, *Madera*, de *Canariſche*, die van *Cab- „verde*, of de *Groene Kaap*, en die van *Guinea*.

De OOSTLIJKE, in *Madagascar*, *Bourbon*, *Commora*, *Socotora*.

Deze laatste verdeling, als de nieuwſte zijnde zullen wij blijven volgen: De „*ACORES EILANDEN* liggen vrij ver van *Africa* af, en tuiſſchen dat werelddeel „en *America*, waarom zij door ſommigen ook onder de beſchrijving van *America* „gebragt worden — zij dragen den naam van *Acores* of *Azores*, dat is *Haviks- „eilanden*, om de grootte menigte dier vogelen welken men aldaar aantreft: zij „worden ook *Vlaamsche eilanden* genoemd, (*Insule Flandricæ*), om dat zij door „de Nederlanders ontdekt zijn, hoewel zij thans den Koning van *Portugal* beho- „ren; zij zijn negen in getal, naamlijk de volgende.

Corvo, *Faijal*, *Flores*, *St. Georgio*, *Gratioſa*, *Maria*, *Miguel*, *Pico*, *Terſera*. „Wij vinden aangeſtekend dat deze eilanden, zeer door ſterke winden en aard- „bevingen geteisterd worden, — het voornaamſte van allen is *Terſera*, hebben- „de zestien mijlen omtrek — op *Pico* was weleer een vuurſpuwende berg, die „echter in 1683 reeds uitgebrand is.

MADERA, is een eiland van groot aanbelang, liggende bij de kusten van *Bar- „barien*; men zegd dat het dikwijls zodanig van nevels omringd is, dat de ſchip- „pers

pers 't niet kunnen vinden, offchoon ze er reeds zeer nabij zijn.

Wegens de historie des lands wordt gezegd: „In 't begin vonden de *Portugeezen* niet anders dan boomen op hetzelve; waarom zij het den naam van *Madera*, (betekenende een bosch,) gaven; maar zij legden vuur in dat hout en lieten het zeven jaren na elkander uitbranden; hierop hebben zij het land on- vergelykelyk bearbeid; zoo dat het, wegens zijne vruchtbaarheid, de *Konin- gin der Eilanden* genoemd worde — suiker en wijn groejen er in groote me- nigte, en de druifstrosen zijn dikwijls twee voeten lang” — de inwoners zijn bijna alle geboren *Portugeezen*.

De *CANARISCHE EILANDEN*, liggen ten zuiden van het Eiland *Madera*, en ten westen van de *Barbarische kusten*.

De lucht die men er inademt is zeer zoel en hetaardrijk ongemeen vruchtbaar: men wil zelfs tot zoo ver dat zij daarvan voorheen den naam van *Gelukzalige Ei- landen* droegen: men ziet er, zegt men, meer dan 180 airen op één' koor halm, en één schepel brengt dikwijls 130 schepels voort.

De boschen zijn er vol wild en gevogelte, waaronder ook de canariëvogelen behoren; suikerriet groeit er veel, en waaruit de zogenaamde canariësuiker ge- maakt wordt: zij zijn elf in getal, (*), naamlijk dezen:

Aleganza, Canaria, Ferro, Forteventura, Gamere, Gratiola, Lancelot, Palma, Rocca, Souvages, Teneriffa

De voornaamste van dezen zijn *Canaria, Ferro, en Teneriffa*.

Op het laatstgemelde Eiland, vindt men den beruchten berg *Pico*, de hoogste van de geheele wereld, waarvan men deze beschrijving geeft; „zijne hoogte is 20274 voet, dat derdehalve *Duitsche mijl* uitmaakt: men kan er wegens de menigvuldige omwegen nauwelijks in drie dagen opkomen, en dan heeft men negen *Duitsche mijlen* geklommen; van de punt af kan men alle *Canarische Eilanden* zien liggen, en de berg ziet men reeds in zee, wanneer men er zelfs nog zestig mijlen van daar is; hij is in het midden altijd met wolken, en van boven met sneeuw bedekt: boven is de top plat; daar is een poel, een boog- scheut breed, die vol zwavel is en onophoudelijk damp: men meent dat dit eiland eens ten eenemaale in vuur heeft gestaan, en dat deze berg van de uit- geworpen zwavel en steenen ontstaan is; eerst kan men rijden, maar nader- hand moet men kloueren en kruipen; en wel moet zulks bepaaldijk omtrent de maand Junij geschieden, of men kan 't er niet uithouden van de koude: de klippen rondom den berg zien er ten dele als koper-, ten dele als zilver-erts uit: in 1704 werd men op dit Eiland eene aardbeving van drie honderd schud- dingen gewaar, waarna de berg weder vuur uitwierp.”

De *CAAP VERDISCHE EILANDEN*, zijn tien in getal, naamlijk de volgende:

St. Antonius, Boavista, Brava, Fuogo, St. Jago, St. Lucia, Moja, St. Nicolo, Della Sale, St. Vincent.

Op dezelve groeit rijst, suikerriet, en boomwol; er zijn ook vele schilpad- den en geten; insgelijks veel zout.

Deze Kaap draagt den naam van *Groene kaap*, om dat de zee aldaar met groen wier bedekt is.

Alle deze eilanden behoren aan de *Portugeezen*: het voornaamste van dezel- ven is *St. Jago*.

De *GUINEESCHE EILANDEN*, welken, naar onze voorgemelde verdeling, nu in orde volgen, behoren mede aan *Portugal*; men houdt dat de lucht er voor de *Europeaanen* doodlijk is: zij zijn zeven in getal naamlijk, *Annebon, Ascension, Ferdinando Pao, St. Matthei, Del Principe, St. Thomas, St. Helena*.

De voornaamste dezer eilanden, zijn *Del Principe, St. Thomas, en St. Helena*. Wat de vruchtbaarheid derzelven in 't algemeen betreft, deze is van nature niet groot, maar de arbeidzaamheid der bezitters heeft ze door het daarheen voe- ren van vruchten en dieren, welken er vrij wél voortgeleed zijn, nog al eenig- zins aanmerkelijk gemaakt.

MADAGASCAR, ligt ten oosten van *Zanguebar*, en is het grootste van alle be- kende Eilanden, men houdt het 230 *Duitsche mijlen* lang, en omtrent 70 zulke mijlen breed te zijn: het word in 54 Landschappen onderscheiden: 't heeft om verschillende redenen ook den naam van *St. Laurentius*, en van *Dauphiné* ge- dragen; doch bij den naam van *Madagascar*, (betekenende *Eiland der Maan*), is het in 't algemeen bekend; wij zullen hier de volgende beschrijving daarvan voor onze Lezers overnemen; dus luidt zij letterlijk:

„De lucht in 't Land is zuiver en gezond, en hetaardrijk zou alles voortbre- gen, indien het nog beter bebouwd wierd: daar zijn inzonderheid nog veel overvloedige boschen op dit eiland, die men zou kunnen uitroejen, en daar akkers van maken: rijst, erwten en boonen, groejen er in menigte, maar het koorn wil niet recht voortkomen, dewijl het niet wél geboord word.

„Aan dieren is er ook geen gebrek: de zee is zoo vol visch dat men ze met gemak vangen kan, en de vogels vliegen u in de hand: het tamme vee heeft overal de schoonste weiden: men vindt er ook sprinkhanen, die goed om te eeten zijn: de schilpadden zijn er zoo groot, dat 12 man onder een schulp kunnen staan: men vindt er schoone papegaje, en veel salamanders, die in 't vuur leven: maar daar zijn ook schadelijke dieren, als slangen, olifanten en krokodillen: maar den grooten vogel *Roe*, die met een olifant kan gaan strij- ken, gelijk *PAULUS VENETUS* geschreven heeft, heeft noch niemand gevonden. „Andere schoone gewassen en gaven der Natuur zijn suiker, zijde, boom- wol, oranje-appelen, citroenen, meloenen, saffraan, gember en tabak, ook ijzer-mijnen en rivieren die goudzand rollen, insgelijks ebben- en zandelhout: maar het goud en zilver is veel slechter dan het Europeesche.

„De Inwoners zijn velerlei: in de boschen wonen veel wilde lieden, die heel naakt gaan, en gruwelijke baarden hebben: de huizen in de dorpen nemen zij op den rug, en dragen ze daar zij ze hebben willen: de voorname lieden hebben kleeren, maar het gemeene volk niet: evenwel gaan de vrouwen nog meest bedekt. „Zij eeten des morgens en des avonds, eenigen ook den helen dag: hun spi- zen zijn rijst, boonen, erwten, vleesch, visch en vogels: hun gewoone drank is warm water, maar op groote feestdagen drinken zij Meê van honig en suiker. „Zij arbeiden niet graag, maar zij hebben goede smeden, goede linnewavers, en goede zeilemakers; doch dansen en springen is hun vermaak, en als zij co- mediën en gogchelspelen mogen zien, zijn zij in den hoogsten graad vergenoegd. „In den omgang zijn zij bedrieglijk, logenachtig, wraakgierig, twistzuch- tig, en achten hun leven zeer gering: dit alles houden zij voor deugden. „Ieder mag zoo veel vrouwen nemen als hij wil, kan ook zeer licht geschei- den worden, maar de bruid moeten zij de ouders afkopen: als de mans in den oorlog zijn, leven de vrouwen zeer kuisch, dewijl zij meenen dat zij an- ders niet weêr zouden komen, maar indien zij hem graag kwijt willen zijn,

(*) Anderen tellen er twaalf, door dat zij *Madera* er mede onder betrekken.
(†) *Prinse-eiland*, aldus genaamd om dat de Kroonprins van Portugal er de inkomsten van trekt.

„overtreden zij haare gelofte: als een voornaam man van zijns gelijken bezocht wordt, biedt hij hem een schoone *Dame* tot tijdverdrif aan, en die moet hij niet vermaden: en diergelijc wild wordt ook wel den Europeaan eershalven voorgezet.

„Zij zijn zeer aan de verkiezing van dagen vast: die een huis bouwt, brengt wel 4 jaren daarmee door; want alles moet op gelukkige dagen geschieden: de helft van de dagen zijn kwaad, de Priesters kunnen daarin het gemeene volk wijs maken wat zij willen: de heele maand *April*, en op ieder maand de agfte dag, wordt voor ongelukkig gehouden.

„Deze bijgelovigheid is den nieuwgeborene kinderen zeer schadelijk: want 't zij zij zelven een inval krijgen, of dat de Priesters in hen argwaan verwek- ken, dat het kind in geen goed teken geboren is, en met er tijd veel onheil veroorzaken kan, zoo slaan zij het zonder enige formaliteit dood, of dragen het in een bosch, daar het van de wilde dieren gegeten wordt: men heeft na- gerekend dat er eertijds in een jaar 100,000 nieuwgeborene kinderen op deze wijze naar de andere wereld gezonden zijn.

BOURBON, COMMORA en SOCOTORA, zijn de overige *Africache Eilanden* waar- van wij nog een enkel woord moeren spreken; zij liggen rondsom *Madagascar* voornoemd, doch zijn slechts de voornaamsten van die omliggende eilanden; want tot dezelven tellen men nog *St. Maurice, Diego Ruijs, Baxos de la Judea, Zin- zebâr, de Admirante-eilanden*, en die van *des Sept Freres*, of *Zeven gebroeders*: alle deze eilanden worden ook betrokken onder den naam van *Mascaregnas*, en welke naam mede afzonderlijk gegeven wordt aan het eiland *Bourbon*; *Mascareg- nas*, heet het naar zijnen ontdekker, welke dus genoemd was, en *Bourbon*, on- der welken naam het nu algemeen bekend is, naar de *Franschen* die er in 1654 eene volkplanting heen zonden, en deszelfs vruchtbaarheid moet dezen ongetwij- feld zeer voldaan hebben; want om die vruchtbaarheid, hebben zij 't ook den naam van *Eden* gegeven; welke vruchtbaarheid echter voornaamlijk in de colo- nie der *Franschen* plaats heeft; ongemeen hoog wordt daar van opgegeven, on- der anderen niet minder dan dat men, in het water gaande, zch door middel van een' stok moet behoeden om door de vischen omver gesmeten te worden: „Het gehele jaar door,” lezen wij, „is het eiland vol van de schoonste vruch- ten en die zijn zoo gezond, dat een ziek mensch ten eersten genezen is, als hij maar op dit eiland komt;” dit echter schijnt ons toe, vrij wat naar groot- spraak overtehehlen.

Het eiland *Diego Ruijs* is ongemeen rijk in schildpadden; de land'schildpadden wegen er in 't gemeen 400, en die in de zee gevangen worden dikwijls wel 500 ponden.

Van het eiland *Socotora* halen de *Portugeezen* hanne wierook, en de beste aloë.

Hier mede weder onze korte beschrijving van *Africa*, en met dezelve van de geheele oude wereld besluitende, staat ons nog een klein reisje naar de nieuwe wereld te doen; naamlijk naar

A M E R I C A.

Wij gaven er elders deze beschrijving van:

„De ontdekker daarvan is, zonder twijfel, *CHRISTOFORUS COLUMBUS*, die 1506 gestorven is; zijn eigenlijke naam was *KOLON* of *COLOM*, en hij was ge- bore te *Cogoreto*, dat een kleine plaats in het gebied van de Republiek *Genoa* is; zijn vader was een vischer, maar zijne voorzaten waren edellieden geweest. „Deze *COLUMBUS* begon te overpeinzen, waar tog zoo vele westen winden van daan mogten komen, en besloot daaruit, dat er ten westen, noodzakelijk nog een groot land liggen moest, dewijl toch alle winden uit een land huanne oorsprong hadden; derhalven voer hij naar 't westen, maar kon niet verder komen dan het eiland *Madera*, daar hij zich een geruimen tijd ophield; eens deed hij een togjen naar den kant van de *Azorische eilanden*, van waar twee lichamen kwamen aandrijven, die er heel anders uitzagen dan andere men- schen; ook eenige planken van onbekend hout, waardoor hij in zijne mening bekrachtigd werd, dat er ten westen nog meer lieden moesten wonen.”

„Te *Madera* kwam een Spanjaard, *ALPHONSUS SANCHEZ* genaamd, en uit *An- dalusiën* van geboorte, bij hem, na dat hij door een' storm naar dit eiland was gejaagd: deze had *America* met zijne oogen gezien, maar had het land nog niet kunnen betreden: deze Spanjaard deed *COLUMBUS* alles goeds in zijn huis tot zijn dood toe, en daarvoor maakte hij hem zijn dagregister en zeekaarten, waardoor hij nog meer lichts kreeg.”

„Behalven dit, zegt men, dat *COLUMBUS* ook de dochter van een *Portugeesch* schipper, *PERISTELLA* genaamd, getrouwd, en van dezen zijnen schoonvader vercheidene reisbeschrijvingen geërfd heeft, waaruit hij veel naricht heeft kunnen krijgen.”

„Nu ontbrak er niet meer dan een goed capitaal, waarvoor eenige schepen konden uitergerust worden; hier om verzocht hij de *Genuezen*, de *Florentijn- nen*, en ook de *Portugeezen*; maar dewijl er eenige bedriegerijen waren ge- pasfeerd, en toen ten tijde ieder schipper een nieuwe wereld wilde zoeken, werd hij overal afgewezen.”

„Zoo ging het ook zijn' broeder *BARTHOLOMEUS COLUMBUS*, die den rijken Koning van *Engeland*, *HENDRIK VII*, hun voorlag ook ontdek, maar van gelijken een blauwen scheen gelopen had.”

„Eindelijk lei de Gemalin van Koning *FERDINAND* den *Katholijken*, *ELISABETH*, en een rijk Secretaris te *Madrid*, een capitaal van 16000 Dukaten samen, waarvoor drie matige schepen uitergerust werden, en waarmee hij van *Palos*, in *Andalusiën*, 1492, afgezeild is.”

„Na dat nu deze scheepvaart 30 dagen geduurd had, en zijn volk niets voor zich zag, als water en lucht, gaven zij niet onduidelijk te verstaan, dat zij hem, als een bedrieger, in zee wilden smijten, indien de gezochte nieuwe we- relt niet binnen drie dagen ten voorfchijn kwam.”

„Ondertusschen dat also de eerlijke *COLUMBUS* zijn' dood voor oogen zag, begon een bootsgezel in de mast te roepen: *Ik zie vuur!* 't welk een teken was, dat er menschen dicht bij moesten wonen, hier op vielen alle zijn reis- gezellen voor hem op de knieën, en baden om genade.”

„De man die *America* 't eerst gezien had, heette *ESCOBEDO*; deeze beeldde zich zoo veel daar mede in, dat hij er van den Koning van *Spanje* een groote be- looning voor eischte, en toen hij zich in zijne hoop bedrogen vond, werd hij zoo wanhoopig, dat hij naar *Africa* ging, en bij de *Mooren* het *Christenge- loof* verzaakte.”

Dit vuur was op het eiland *Guanahania*, dat nu *St. Salvator* heet: *COLUMBUS* trad aldaar aan land, viel op zijne knieën en dankte *GOD*: vervolgens is hij nog een en andermaal derwaards gestevend; doch heeft geene volkomene onderwer- ping aan den Koning van *Spanje* kunnen bewerken, waarom deze, naderhand, het besluit nam om de inwoners uiteroejen, en men heeft ook nagerekend, dat hij, van tijd tot tijd, twintig millioenen, op eene jammerlijke wijze heeft doen

om hals brengen.

Dit werelddeel, welks inwoners de *Antipoden* zijn van hun die de oude wereld bewonen, is van eene zoo groote uitgestrektheid, dat men van deszelfs luchtsgefteldheid niets algemeen kan bepalen: het middenfte gedeelte ligt onder de verzengde luchtftreek, daar het opperfte eind tegen de noord- en het onderfte tegen de zuid-pool ligt, waaruit de verschillendheid der climaten optemaken is: en ook is daaruit bij natuurlijke gevolgtrekking, te besluiten, dat de inwoners zeer verschillende van aart en gewoonten moeten wezen: onderusfchen is de vruchtbaarheid des lands zeer groot; er zijn vele goud-, en zilver-mijnen, en de groote fchatten welken dit werelddeel bevat, hebben de *Europeaanen* uitgelokt, om zich, voor het grootfte gedeelte, van hetzelfde meester te maken, en den inboreling te noodzaken, voor hunne overweldigers die fchatten opiedelven, op welken de vreedzame landszoon alleen recht had.

America wordt bepaald, ten noorden, door de *Noordpools-landen*, ten oosten door de *Noord-zee*, ten zuiden door de *Sraat van Magellana*, en ten westen door de *Zuid-zee*.

Men stelt dat *America*, bijna tweemaal zoo groot als *Europa* is: van 't zuiden naar het noorden, bepaald men eene lengte van omtrent 1800 *Duitfche mijlen*; de onbekende landen niet medegerekend: recht in 't midden dringen de *Zuidzee* en *Noordzee*, zodanig in 't land, dat er niet meer dan 12 of 15 mijlen gronds overig is; maar ten noorden is de grootfte breedte 1300, en ten zuiden bedraagt dezelve meer dan 800 *Duitfche mijlen*.

Men verdeelt *America* in 't algemeen, in *Noord-America*, en *Zuid-America*.

Noord-America wordt weder op verschillende wijze verdeeld: doch gemeenlijk in, *Nieuw-Spanje*, *Florida*, *Nieuw-Mexico*, *Canada* of *Nieuw Frankrijk*.

Waarbij wij thans kunnen voegen,

DE DERTIEN VEREENIGDE VRIJE STAATEN VAN AMERICA

Dezen liggen in *Canada*, doch kunnen nu als een bijzonder gedeelte aange-merkt worden: zij zijn,

Nieuwe Hampfhire, *Pensylvaniën*, *Musachusset-baij*, *Delawor*, *Rhode-eiland*, *Martijland*, *Connecticut*, *Virginien*, *Nieuw-York*, *Noord-Carolina*, *Nieuw-Jersey*, *Zuid-Carolina*, *Georgien*.

Het vrijverklaren van deze *Americafche Staaten*, is een gewigtige ftuk in de gefchiedenis van onzen tijd, en zou eene breedvoerige befchrijving vereifchen, ware het dat ons voornemen zulks toeliet, thans moeten wij het voor een ander

overlaten; doch met tegenzin; ieder rechtaartig *Nederlandsch Schrijver*, moet vermaak fcheppen in het vereeuwigen van zulke gebeurtenissen, waardoor het Rijk der vrijheid uitgebreid is geworden.

Zuid America verdeeld men, in, *Terra Firma*, 't *Land der Amazoenen*, *Peru*, *Paraguaij*, *Chili*, *Braziliën*, *Magellanica*.

Voorts behoren tot *America* in 't algemeen, nog eenige menigte van Eilanden, een gedeelte van dewelken in den *Golf van Mexico* liggen, en bekend zijn bij den naam van *West Indiën*.

Frankrijk heeft in *America* rijke volkplantingen, die de bezittingen des Konings, op eene aanzienlijke wijze vermeerderen, en jaarlijks meer dan honderd en twintig millioenen aan producten voordbrengen.

POOLS LANDEN.

De vier werelddelen dus kortelijk afgehandeld hebbende, moeten wij nog een enkel woord fpreken van de zogenaamde onbekende, maar beter genoemd *min-bekende landen*, ook den naam dragende van *Poolslanden*, om datze aan de Poolen gelegen zijn: zij zijn zeer onvolmaaktlijk bekend, en alleenlijk langs hunne kusten.

Naar de beide poolen waaronder zij gelegen zijn; worden ze verdeeld in

Noordpoolslanden, en *Zuidpoolslanden*. De voornaamst bekende

NOORDPOOLS LANDEN.

Zijn, *Groenland*, *Spitsbergen*, *Nova-Sembla*, *Jesfo*. *Groenland*, heeft dezen naam bij zijne ontdekking gekregen, alzo men niet anders dan groen zag, zijnde de oever met gras en mosch bewafsen — *ERIK*, zoon van *TORWALD*, een *Noordsch edelman*, ontvlugte om het doen van een manflag, *Ysland*, (werwaards zijn vader om het zelfde bedrijf mede de vlugt genomen had,) en ontdekte op deze zijne vlugt *Groenland*, alwaar hij eene stad bouwde, enz: het is een koud, ruw, onvruchtbaar en nevelig Land; de inwoners zijn klein van gefalte en woest van manieren: men weet dat de walvifchen nabij hetzelfde hun verblijf hebben — meer groote zee- en landgedierten onthouden zich in en nabij de noordpoolslanden.

ZUIDPOOLS LANDEN.

Van dezen worden slechts genoemd *Nieuw Guinea*, *Nieuw Holland*, 't *Onbekende Zuidland*, *Het Vuurland*, *Nieuw-Zeeland*.

Sommigen van deze Poolslanden, en ook van die welken onder den Noord-pool liggen, worden wel weder in onderdelen verdeeld, doch wij meenen met het bovengezegde daarvan aan ons plan voldaan te hebben.

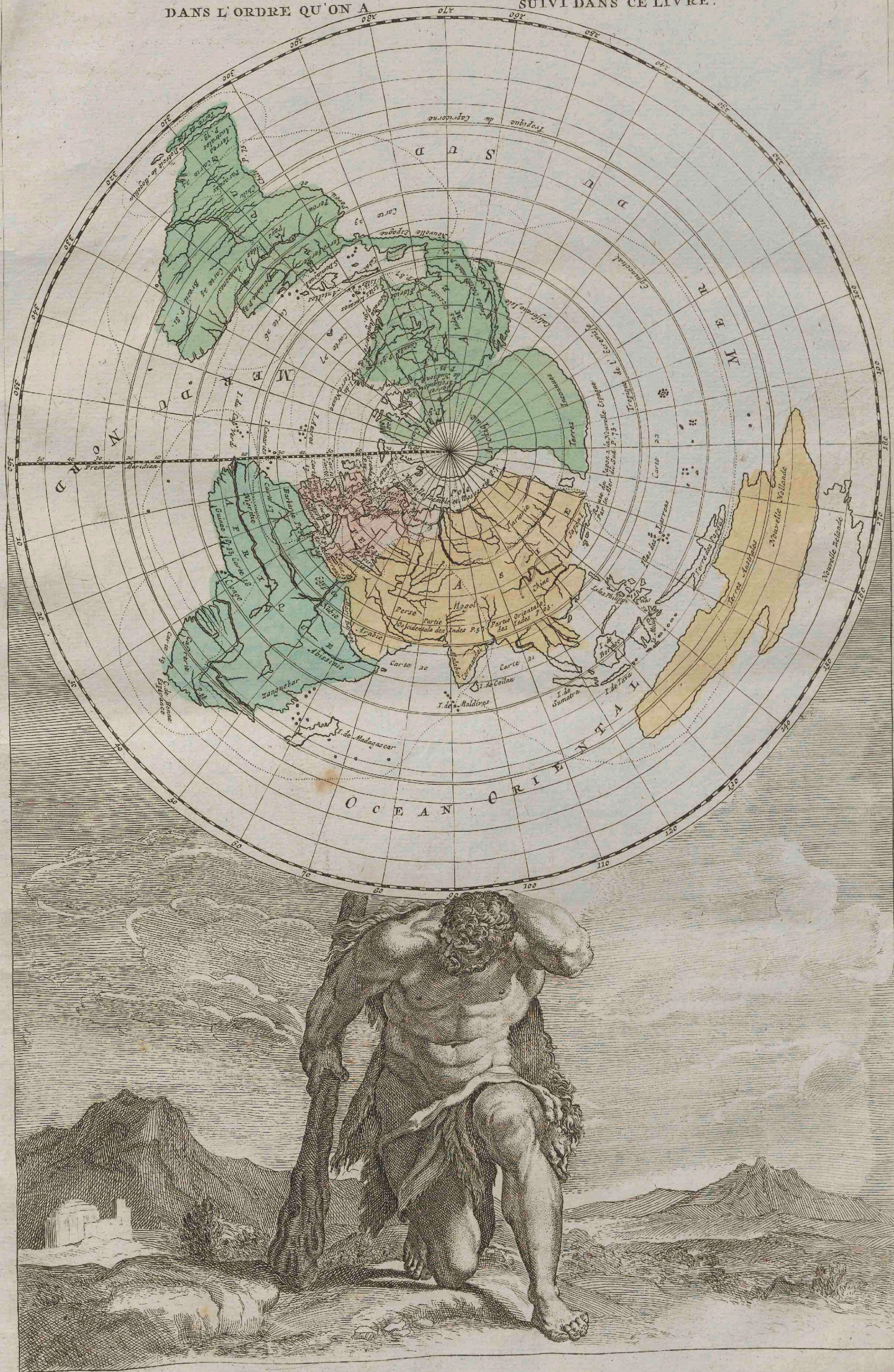
BERICHT VOOR DEN BINDER.

De Kaarten moeten in deeze orde op elkander volgen.

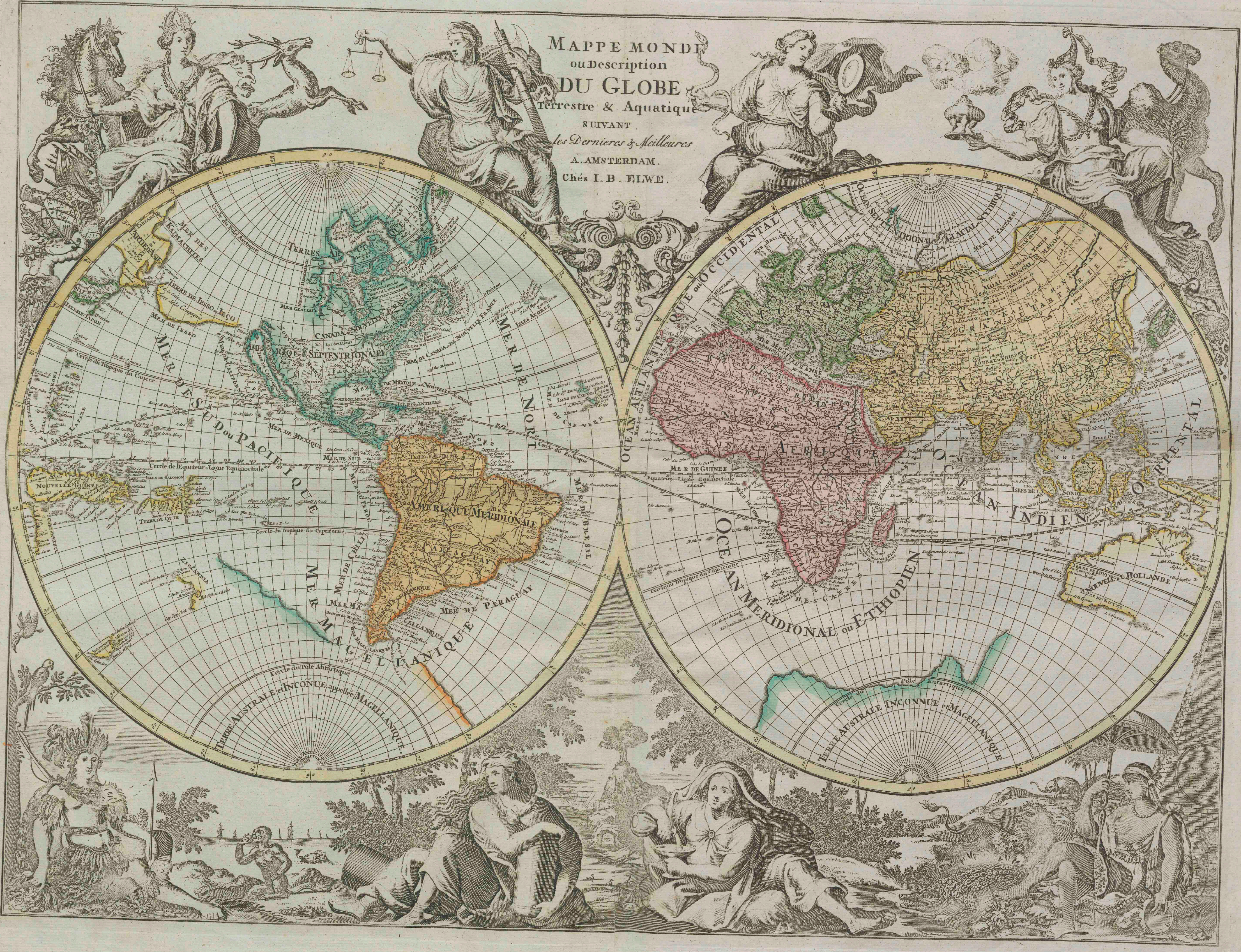
- 1.) De Tijdsplaat.
- 2.) De Planisphere.
- 3.) Sterrekaart.
- 4.) Mappe-Monde.
- 5.) Kaart van Europa.
- 6.) Historische en Geographische tafel van Europa.
- 7.) Kaart van Spanje en Portugal.
- 8.) — — Frankrijk.
- 9.) — — Grootbritanniën.
- 10.) — — Italiën.
- 11.) — — Napels.
- 12.) — der zeventien Nederlandfche Provinciën.
- 13.) *Carte Nouvelle des Pais Bas.*
- 14.) Kaart van de zeven Vereenigde Provinciën.
- 15.) — — Zwitferland.
- 16.) — — Duitschland.
- 17.) — — Pruiffen.
- 18.) } *Cartes des trois Regnes du Nord.*
- 19.) }
- 20.) Kaart van Poolen.

- 21.) Kaart van Hongarijen.
- 22.) *Carte de Moscovie.*
- 23.) *Partie Meridionale de Moscovie.*
- 24.) Kaart van Taurie.
- 25.) — — Azia.
- 26.) — — het Turksche Rijk.
- 27.) *Carte De la Perfe.*
- 28.) Kaart van het beloofde Land.
- 29.) *Carte d' Ostinde.*
- 30.) — — d' Ostinde Meridionale.
- 31.) — — d' Ostinde Orientale.
- 32.) — — d' Ostinde Septentrionale.
- 33.) Kaart van Africa.
- 34.) *Carte de l' Afrique Meridionale.*
- 35.) Kaart van Barbarijen, enz.
- 36.) — — Egipten, enz.
- 37.) *Carte de l' Amerique Septentrionale.*
- 38.) — — l' Amerique Meridionale.
- 39.) Kaart van de Golf van Mexico.
- 40.) De Stedewijzer.

PLANISPHERE
REPRESENTANT TOUT L'ETENDUE DU MONDE.
DANS L'ORDRE QU'ON A SUIVI DANS CE LIVRE.

MAPPE MONDE
ou Description
DU GLOBE
Terrestre & Aquatique
SUIVANT
les Dernieres & Meilleures
A. AMSTERDAM.
Chés I. B. ELWE.

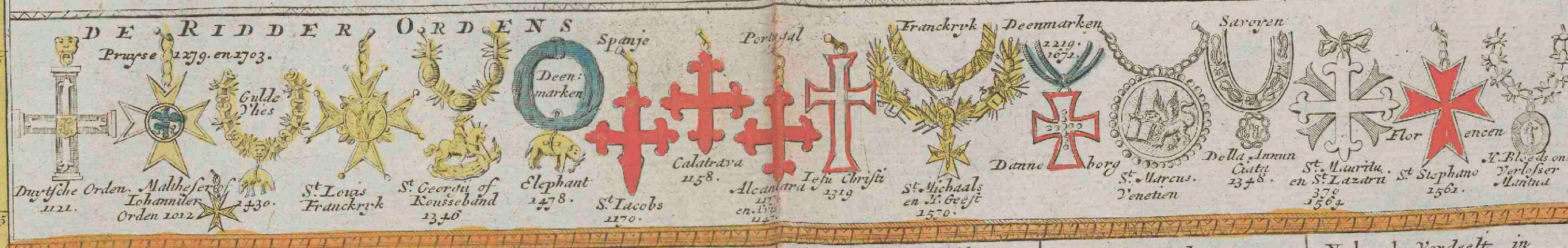
EUROPE, COMPOSÉE PAR G. DE L'ISLE, ET CORRIGÉE SELON LE PLUS NOUVELLE OBSERVATIONS.
a AMSTERDAM. Chés IAN B^E ELWE.

De Graden der lengte of Meridiaan Linien onder en boven.
Generale verdelingen van Europa
Heeft ten Westen de Atlantische of Grooten Oceaan.
ten Noorden de Noordische of 1ste Zee.
ten Oosten de Oostelijke of 2de Zee.
is inde Lengte 100. graden of 2000. Mylen.
de Breete van de Noord Kaap tot het Eyland Candia
40. graden of 800. Mylen.

In dese Geographische orde gestelt
1. Groot Bretagne 2. Spanje 3. Frankryk 4. Italië 5. Duys-
land 6. Hongarië 7. Zwitserland 8. de Nederlanden 9. Deens-
merken 10. Sweden 11. Moscovien 12. Polen 13. Pruisjen.
14. Griekenland of Turckische rijk in Europa, daar in sijn
3. Keijzer rijk.
15. Republieken 300. Sovereijne Prinzen.

als Spanje R. Madrid.
Portugal Lissabon.
Frankryk Versailles.
Engeland London.
Denemarken Copenhagen.
Sweden Stockholm.
Polen Warsouw.
Hongarië Presbourg.
Pruisjen Berlyn.
Venetië Venetië.
Sveitsland Bern.
Genuee Genuee.
Turckien Constantinopel.
Russische Moscovie.
16. Republieken 300. Sovereijne Prinzen.

HISTORISCHE EN GEOGRAPHISCHE TAFEL OM TE LEREN EEN KORT BEGRIP vande Landen en Staaten in Europa, haar grootheyt Besitting en alles dat tot onderricht der Liefhebbers vande Land beschryvinge dienen kan. TE AMSTERDAM By I. B. ELWE 1792.

DE RIDDER ORDENS
1. Groot Bretagne heeft 7. Konink rijk Noordhumberland. 2. Acaemien (Oxford 872).
2. Acaemien (Oxford 872). 3. Acaemien (Oxford 872).
3. Acaemien (Oxford 872). 4. Acaemien (Oxford 872).
4. Acaemien (Oxford 872). 5. Acaemien (Oxford 872).
5. Acaemien (Oxford 872). 6. Acaemien (Oxford 872).
6. Acaemien (Oxford 872). 7. Acaemien (Oxford 872).

KONINKRIJK SPANJE
1. Groot Bretagne heeft 7. Konink rijk Noordhumberland. 2. Acaemien (Oxford 872).
2. Acaemien (Oxford 872). 3. Acaemien (Oxford 872).
3. Acaemien (Oxford 872). 4. Acaemien (Oxford 872).
4. Acaemien (Oxford 872). 5. Acaemien (Oxford 872).
5. Acaemien (Oxford 872). 6. Acaemien (Oxford 872).
6. Acaemien (Oxford 872). 7. Acaemien (Oxford 872).

KONINKRIJK PORTUGAL
1. Groot Bretagne heeft 7. Konink rijk Noordhumberland. 2. Acaemien (Oxford 872).
2. Acaemien (Oxford 872). 3. Acaemien (Oxford 872).
3. Acaemien (Oxford 872). 4. Acaemien (Oxford 872).
4. Acaemien (Oxford 872). 5. Acaemien (Oxford 872).
5. Acaemien (Oxford 872). 6. Acaemien (Oxford 872).
6. Acaemien (Oxford 872). 7. Acaemien (Oxford 872).

KONINKRIJK ITALIË
1. Groot Bretagne heeft 7. Konink rijk Noordhumberland. 2. Acaemien (Oxford 872).
2. Acaemien (Oxford 872). 3. Acaemien (Oxford 872).
3. Acaemien (Oxford 872). 4. Acaemien (Oxford 872).
4. Acaemien (Oxford 872). 5. Acaemien (Oxford 872).
5. Acaemien (Oxford 872). 6. Acaemien (Oxford 872).
6. Acaemien (Oxford 872). 7. Acaemien (Oxford 872).

KONINKRIJK FRANKRYK
1. Groot Bretagne heeft 7. Konink rijk Noordhumberland. 2. Acaemien (Oxford 872).
2. Acaemien (Oxford 872). 3. Acaemien (Oxford 872).
3. Acaemien (Oxford 872). 4. Acaemien (Oxford 872).
4. Acaemien (Oxford 872). 5. Acaemien (Oxford 872).
5. Acaemien (Oxford 872). 6. Acaemien (Oxford 872).
6. Acaemien (Oxford 872). 7. Acaemien (Oxford 872).

DEENSKEN
1. Groot Bretagne heeft 7. Konink rijk Noordhumberland. 2. Acaemien (Oxford 872).
2. Acaemien (Oxford 872). 3. Acaemien (Oxford 872).
3. Acaemien (Oxford 872). 4. Acaemien (Oxford 872).
4. Acaemien (Oxford 872). 5. Acaemien (Oxford 872).
5. Acaemien (Oxford 872). 6. Acaemien (Oxford 872).
6. Acaemien (Oxford 872). 7. Acaemien (Oxford 872).

SWEDEN
1. Groot Bretagne heeft 7. Konink rijk Noordhumberland. 2. Acaemien (Oxford 872).
2. Acaemien (Oxford 872). 3. Acaemien (Oxford 872).
3. Acaemien (Oxford 872). 4. Acaemien (Oxford 872).
4. Acaemien (Oxford 872). 5. Acaemien (Oxford 872).
5. Acaemien (Oxford 872). 6. Acaemien (Oxford 872).
6. Acaemien (Oxford 872). 7. Acaemien (Oxford 872).

RUSSIË
1. Groot Bretagne heeft 7. Konink rijk Noordhumberland. 2. Acaemien (Oxford 872).
2. Acaemien (Oxford 872). 3. Acaemien (Oxford 872).
3. Acaemien (Oxford 872). 4. Acaemien (Oxford 872).
4. Acaemien (Oxford 872). 5. Acaemien (Oxford 872).
5. Acaemien (Oxford 872). 6. Acaemien (Oxford 872).
6. Acaemien (Oxford 872). 7. Acaemien (Oxford 872).

POLEN
1. Groot Bretagne heeft 7. Konink rijk Noordhumberland. 2. Acaemien (Oxford 872).
2. Acaemien (Oxford 872). 3. Acaemien (Oxford 872).
3. Acaemien (Oxford 872). 4. Acaemien (Oxford 872).
4. Acaemien (Oxford 872). 5. Acaemien (Oxford 872).
5. Acaemien (Oxford 872). 6. Acaemien (Oxford 872).
6. Acaemien (Oxford 872). 7. Acaemien (Oxford 872).

Calculatie van het getal der Menschen in Europa
in Groot Bretagne 8. Miljoen. Scandinavien of 8. Miljoen.
Spanje en Portugal 6. M. Danie Sweden Noorw. 16. M.
Frankryk etc. 20. M. Moscovien etc. 16. M.
Italien en Engeland 22. M. Polen Pruisjen 7. M.
Duitsland Bohemen 20. M. Hongarië en het 7. M.
Nederland 17. Provincie 5. M. Turckische Rijk in Europa 16. M.

Voornaamste Rivieren en haar Lengte
De Rhen 40. M. Rhin 220. M. 1ste Rijn der Mylen en Staaten
Tijde 190. M. Maase 230. M. alhier gerekent na Franzen Mylen
Guadalupe 160. M. Donour 230. M. of Vten gaens 15. in een Graad
Elbe 215. M. 1ste Dwyfche 15. Dwyfche 10.
Dour 135. M. Oder 135. M. Spaensche 174. M. Franse
Gudalquivir 120. M. Wyffel 160. M. Italensche 60. M. Poessche
Seine 90. M. Tanaïs of Don 420. M. Schotische 80. M. Zee Mylen
Loire 160. M. Volga 400. M. 2350. Reeden Vten gaens
Garonne 90. M. T. Neper 200. M. 1ste Vn gaens 1225. Reeden 3000.
Rofie 130. M. 2de Vn gaens 1225. Reeden 3000.
Poo 110. M. 2de Vn gaens 1225. Reeden 3000.

Van Sommige Geographen wort de Ordre en Rang dus gestelt
in dese Cuerten begrepen als
1. Groot Bretagne (in 5. Kaarten) 2. Scandinavien (in 8. Kaarten)
3. Moscovien (1. Kaart) 4. Duitsland (14. Kaarten) 5. Nederland (8. of 30. Kaarten)
6. Polen (3. Kaarten) 7. Spanje (8. Kaarten) 8. Frankryk (12. Kaarten) 9. Italië (6. Kaarten)
10. Turckische Rijk (8. Kaarten) 11. Duysland (10. Kaarten) 12. Sweden (1. Kaart)
13. Pruisjen (1. Kaart) 14. Hongarië (1. Kaart) 15. Bohemen (1. Kaart)
16. Noorwegen (1. Kaart) 17. Denemarken (1. Kaart) 18. Saksen (1. Kaart)
19. Silezië (1. Kaart) 20. Oostenryk (1. Kaart) 21. Galicië (1. Kaart)
22. Moldavië (1. Kaart) 23. Wallachië (1. Kaart) 24. Servicië (1. Kaart)
25. Montenegro (1. Kaart) 26. Bosnië (1. Kaart) 27. Herzegowina (1. Kaart)
28. Bulgarië (1. Kaart) 29. Griekenland (1. Kaart) 30. Albanien (1. Kaart)

DUITSLAND
Verdeelt in 3. Deelen of Cercels
de Keijzerlike Eylanden
de 13. Cantons of Zwitserland
de 13. Cantons of Zwitserland
de 13. Cantons of Zwitserland
de 13. Cantons of Zwitserland
de 13. Cantons of Zwitserland
de 13. Cantons of Zwitserland
de 13. Cantons of Zwitserland
de 13. Cantons of Zwitserland
de 13. Cantons of Zwitserland

DEENSKEN
1. Groot Bretagne heeft 7. Konink rijk Noordhumberland. 2. Acaemien (Oxford 872).
2. Acaemien (Oxford 872). 3. Acaemien (Oxford 872).
3. Acaemien (Oxford 872). 4. Acaemien (Oxford 872).
4. Acaemien (Oxford 872). 5. Acaemien (Oxford 872).
5. Acaemien (Oxford 872). 6. Acaemien (Oxford 872).
6. Acaemien (Oxford 872). 7. Acaemien (Oxford 872).

KONINKRIJK DEENSKEN
1. Groot Bretagne heeft 7. Konink rijk Noordhumberland. 2. Acaemien (Oxford 872).
2. Acaemien (Oxford 872). 3. Acaemien (Oxford 872).
3. Acaemien (Oxford 872). 4. Acaemien (Oxford 872).
4. Acaemien (Oxford 872). 5. Acaemien (Oxford 872).
5. Acaemien (Oxford 872). 6. Acaemien (Oxford 872).
6. Acaemien (Oxford 872). 7. Acaemien (Oxford 872).

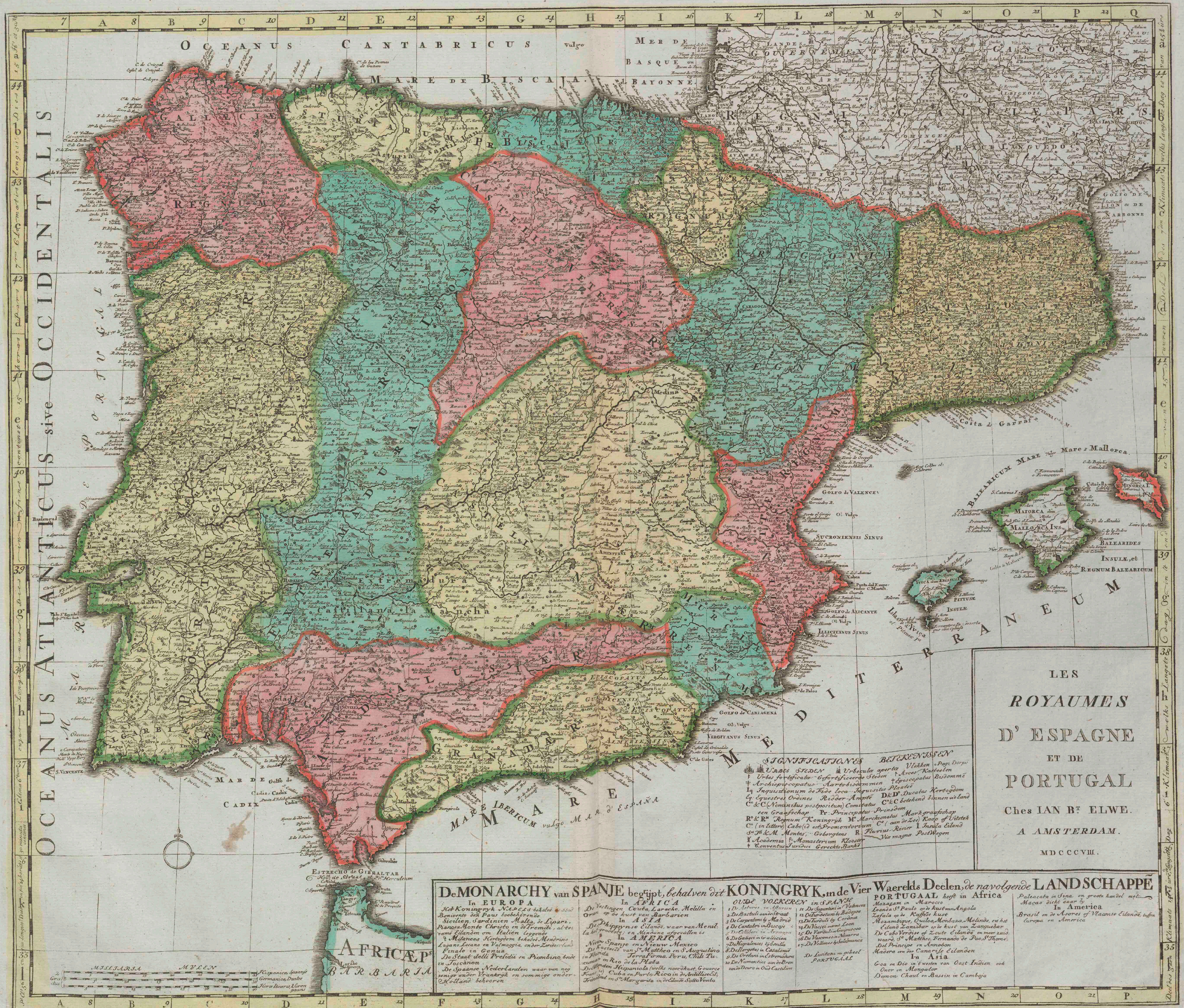
SWEDEN
1. Groot Bretagne heeft 7. Konink rijk Noordhumberland. 2. Acaemien (Oxford 872).
2. Acaemien (Oxford 872). 3. Acaemien (Oxford 872).
3. Acaemien (Oxford 872). 4. Acaemien (Oxford 872).
4. Acaemien (Oxford 872). 5. Acaemien (Oxford 872).
5. Acaemien (Oxford 872). 6. Acaemien (Oxford 872).
6. Acaemien (Oxford 872). 7. Acaemien (Oxford 872).

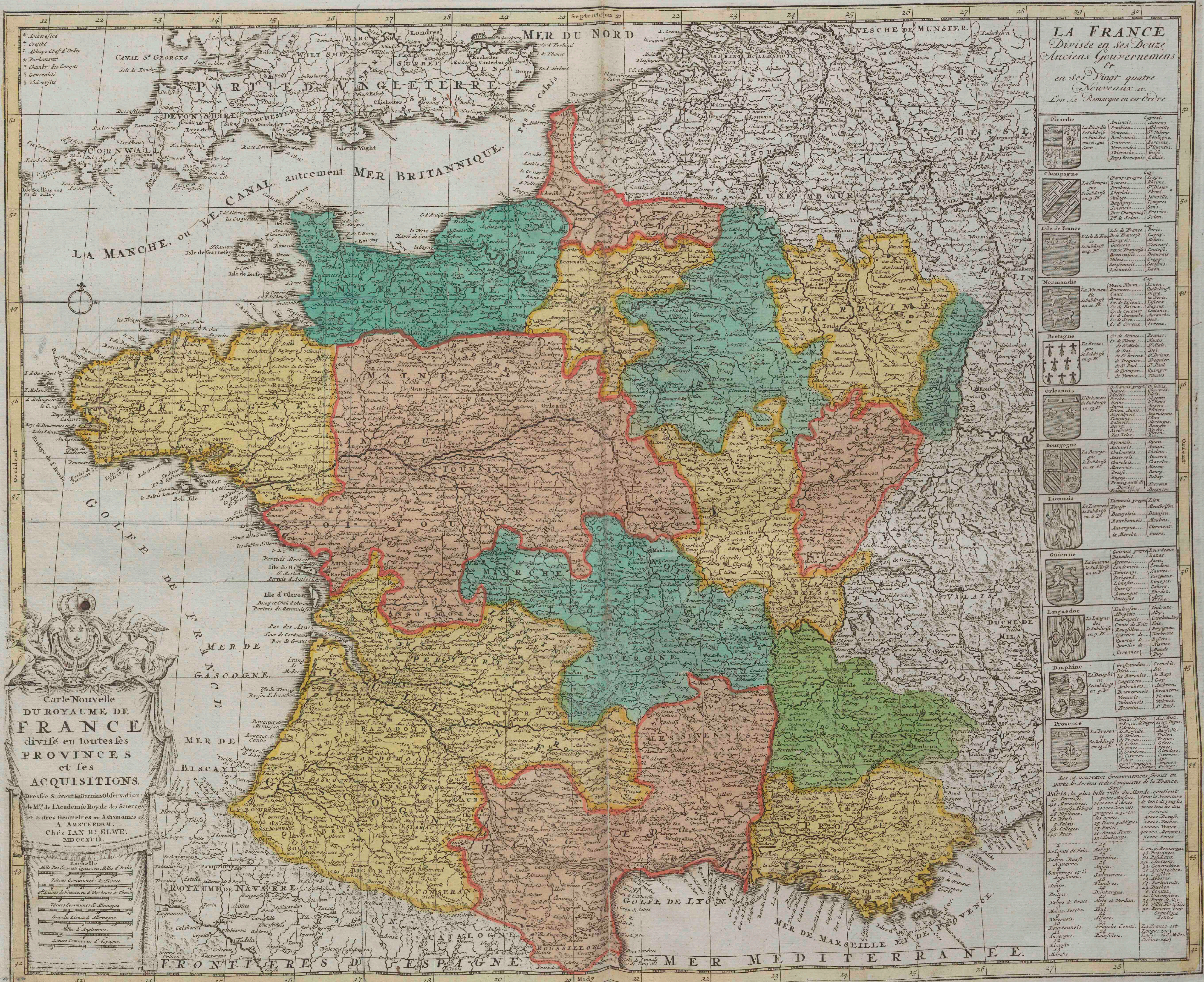
RUSSIË
1. Groot Bretagne heeft 7. Konink rijk Noordhumberland. 2. Acaemien (Oxford 872).
2. Acaemien (Oxford 872). 3. Acaemien (Oxford 872).
3. Acaemien (Oxford 872). 4. Acaemien (Oxford 872).
4. Acaemien (Oxford 872). 5. Acaemien (Oxford 872).
5. Acaemien (Oxford 872). 6. Acaemien (Oxford 872).
6. Acaemien (Oxford 872). 7. Acaemien (Oxford 872).

POLEN
1. Groot Bretagne heeft 7. Konink rijk Noordhumberland. 2. Acaemien (Oxford 872).
2. Acaemien (Oxford 872). 3. Acaemien (Oxford 872).
3. Acaemien (Oxford 872). 4. Acaemien (Oxford 872).
4. Acaemien (Oxford 872). 5. Acaemien (Oxford 872).
5. Acaemien (Oxford 872). 6. Acaemien (Oxford 872).
6. Acaemien (Oxford 872). 7. Acaemien (Oxford 872).

DEENSKEN
1. Groot Bretagne heeft 7. Konink rijk Noordhumberland. 2. Acaemien (Oxford 872).
2. Acaemien (Oxford 872). 3. Acaemien (Oxford 872).
3. Acaemien (Oxford 872). 4. Acaemien (Oxford 872).
4. Acaemien (Oxford 872). 5. Acaemien (Oxford 872).
5. Acaemien (Oxford 872). 6. Acaemien (Oxford 872).
6. Acaemien (Oxford 872). 7. Acaemien (Oxford 872).

EXPLICATIE der LETTERS.
A. Aerts Aertoghen.
B. Aerts Aertoghen.
C. Aerts Aertoghen.
D. Aerts Aertoghen.
E. Aerts Aertoghen.
F. Aerts Aertoghen.
G. Aerts Aertoghen.
H. Aerts Aertoghen.
I. Aerts Aertoghen.
J. Aerts Aertoghen.

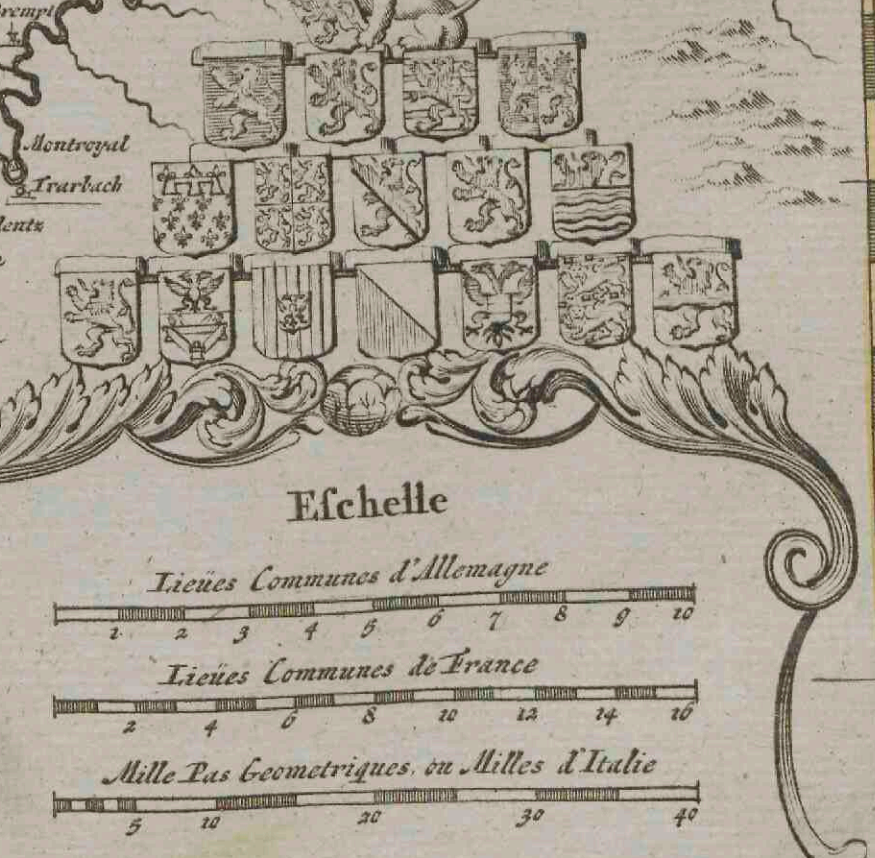
LES ISLES
BRITANNIQUES
qui contiennent les
ROYAUMES d'
ANGLETERRE, Ecosse, et IRLANDE
distingues en leurs principales PROVINCES
subdivisees en leurs SHIRETTES ou COMTEES
Compas sur les plus nouvelles Observations
des meilleurs Geographes.
Publiee par
IAN B. ET WEL
a AMSTERDAM.
MDCCLXXII.

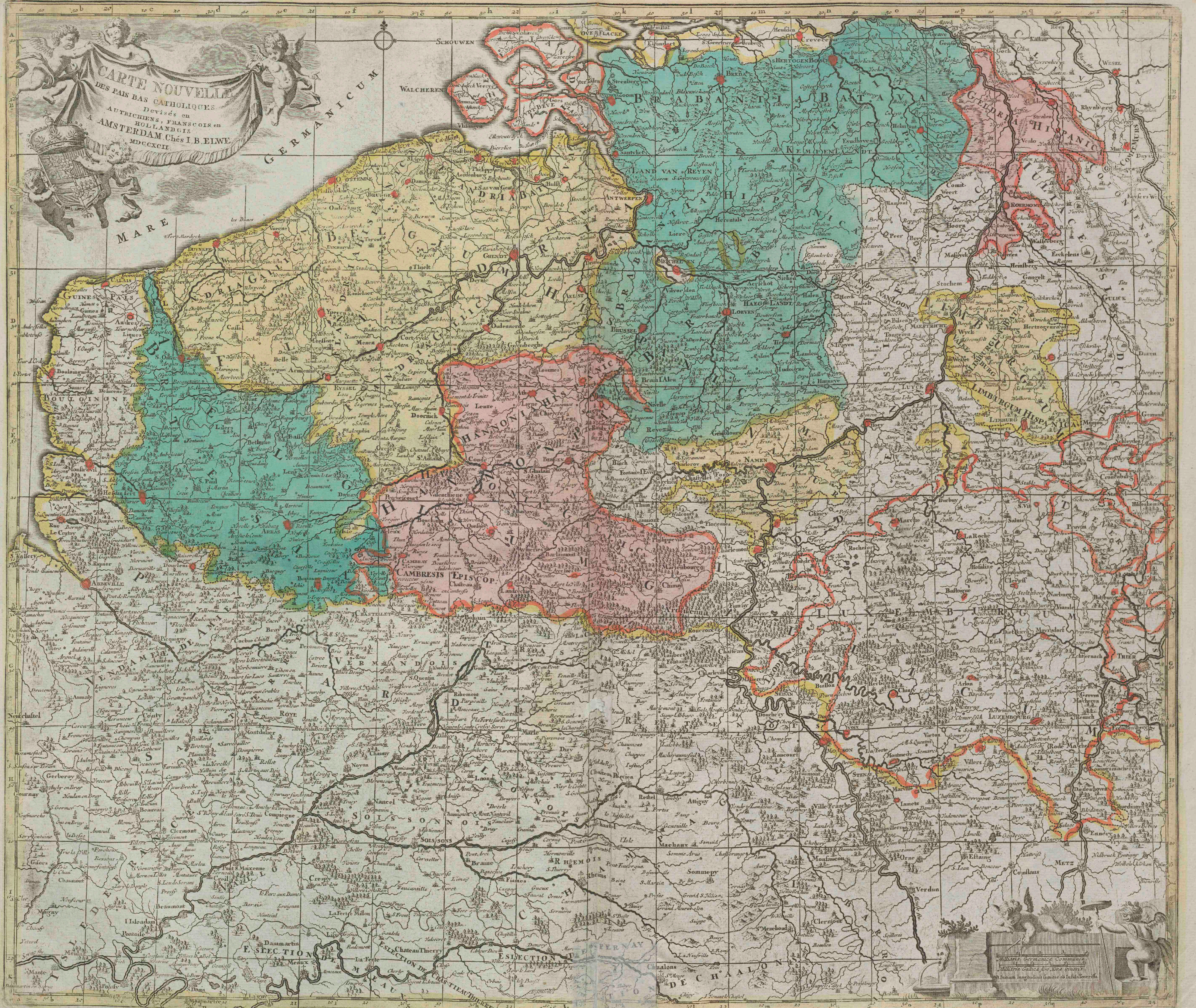

LES DIX-SEPT PROVINCES DES PAYS-BAS
suivant qu'elles sont possédées
PAR
L'EMPEREUR, LE ROY DE FRANCE,
ET LES
ETATS GENERAUX DES PROVINCES UNIES.
A AMSTERDAM,
Chez IAN B. ELME.

CARTE NOUVELLE
DES PAYS BAS CATHOLIQUES
Divisés en
AUTRICHIENS, FRANCOIS, EN
HOLLANDOIS
AMSTERDAM Chez I.B. ELWE
MDCCXII.

GERMANICUM

HISPANICUM

LUXEMBURGENSE

F. SECTION DE

SECTION DE

SECTION DE

SECTION DE

CARTE GENERALE des PROVINCES UNIES des PAIS BAS & des Terres Voisines qui en dependent Avec leurs Principales Divisions

LES PROVINCES UNIES sont sept, on les compte dans cet Ordre
GUELDRE HOLLAND ZEELAND UTRICHT FRISE OVER-YSSSEL GRONINGUE

		le Duc de GUeldre seigneur de la Gueldre seigneur de la Gueldre seigneur de la Gueldre	le Comte de HOLLAND seigneur de la Hollande seigneur de la Hollande seigneur de la Hollande	le Comte de ZEELAND seigneur de la Zeelande seigneur de la Zeelande seigneur de la Zeelande	le Comte de UTRICHT seigneur de l'Utrecht seigneur de l'Utrecht seigneur de l'Utrecht	le Comte de FRISE seigneur de la Frise seigneur de la Frise seigneur de la Frise	le Comte de OVER-YSSSEL seigneur de l'Over-issel seigneur de l'Over-issel seigneur de l'Over-issel	le Comte de GRONINGUE seigneur de la Groningue seigneur de la Groningue seigneur de la Groningue
		le Comte de HOLLAND seigneur de la Hollande seigneur de la Hollande seigneur de la Hollande	le Comte de ZEELAND seigneur de la Zeelande seigneur de la Zeelande seigneur de la Zeelande	le Comte de UTRICHT seigneur de l'Utrecht seigneur de l'Utrecht seigneur de l'Utrecht	le Comte de FRISE seigneur de la Frise seigneur de la Frise seigneur de la Frise	le Comte de OVER-YSSSEL seigneur de l'Over-issel seigneur de l'Over-issel seigneur de l'Over-issel	le Comte de GRONINGUE seigneur de la Groningue seigneur de la Groningue seigneur de la Groningue	
		le Comte de HOLLAND seigneur de la Hollande seigneur de la Hollande seigneur de la Hollande	le Comte de ZEELAND seigneur de la Zeelande seigneur de la Zeelande seigneur de la Zeelande	le Comte de UTRICHT seigneur de l'Utrecht seigneur de l'Utrecht seigneur de l'Utrecht	le Comte de FRISE seigneur de la Frise seigneur de la Frise seigneur de la Frise	le Comte de OVER-YSSSEL seigneur de l'Over-issel seigneur de l'Over-issel seigneur de l'Over-issel	le Comte de GRONINGUE seigneur de la Groningue seigneur de la Groningue seigneur de la Groningue	
		le Comte de HOLLAND seigneur de la Hollande seigneur de la Hollande seigneur de la Hollande	le Comte de ZEELAND seigneur de la Zeelande seigneur de la Zeelande seigneur de la Zeelande	le Comte de UTRICHT seigneur de l'Utrecht seigneur de l'Utrecht seigneur de l'Utrecht	le Comte de FRISE seigneur de la Frise seigneur de la Frise seigneur de la Frise	le Comte de OVER-YSSSEL seigneur de l'Over-issel seigneur de l'Over-issel seigneur de l'Over-issel	le Comte de GRONINGUE seigneur de la Groningue seigneur de la Groningue seigneur de la Groningue	
		le Comte de HOLLAND seigneur de la Hollande seigneur de la Hollande seigneur de la Hollande	le Comte de ZEELAND seigneur de la Zeelande seigneur de la Zeelande seigneur de la Zeelande	le Comte de UTRICHT seigneur de l'Utrecht seigneur de l'Utrecht seigneur de l'Utrecht	le Comte de FRISE seigneur de la Frise seigneur de la Frise seigneur de la Frise	le Comte de OVER-YSSSEL seigneur de l'Over-issel seigneur de l'Over-issel seigneur de l'Over-issel	le Comte de GRONINGUE seigneur de la Groningue seigneur de la Groningue seigneur de la Groningue	
		le Comte de HOLLAND seigneur de la Hollande seigneur de la Hollande seigneur de la Hollande	le Comte de ZEELAND seigneur de la Zeelande seigneur de la Zeelande seigneur de la Zeelande	le Comte de UTRICHT seigneur de l'Utrecht seigneur de l'Utrecht seigneur de l'Utrecht	le Comte de FRISE seigneur de la Frise seigneur de la Frise seigneur de la Frise	le Comte de OVER-YSSSEL seigneur de l'Over-issel seigneur de l'Over-issel seigneur de l'Over-issel	le Comte de GRONINGUE seigneur de la Groningue seigneur de la Groningue seigneur de la Groningue	
		le Comte de HOLLAND seigneur de la Hollande seigneur de la Hollande seigneur de la Hollande	le Comte de ZEELAND seigneur de la Zeelande seigneur de la Zeelande seigneur de la Zeelande	le Comte de UTRICHT seigneur de l'Utrecht seigneur de l'Utrecht seigneur de l'Utrecht	le Comte de FRISE seigneur de la Frise seigneur de la Frise seigneur de la Frise	le Comte de OVER-YSSSEL seigneur de l'Over-issel seigneur de l'Over-issel seigneur de l'Over-issel	le Comte de GRONINGUE seigneur de la Groningue seigneur de la Groningue seigneur de la Groningue	

Ches IAN BAREND ELWE

MER DU NORD

DE ZUYDER ZEE

LE BRABANT HOLLAND DO

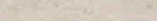
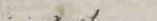
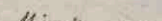
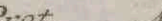
LE BRABANT HOLLAND DO

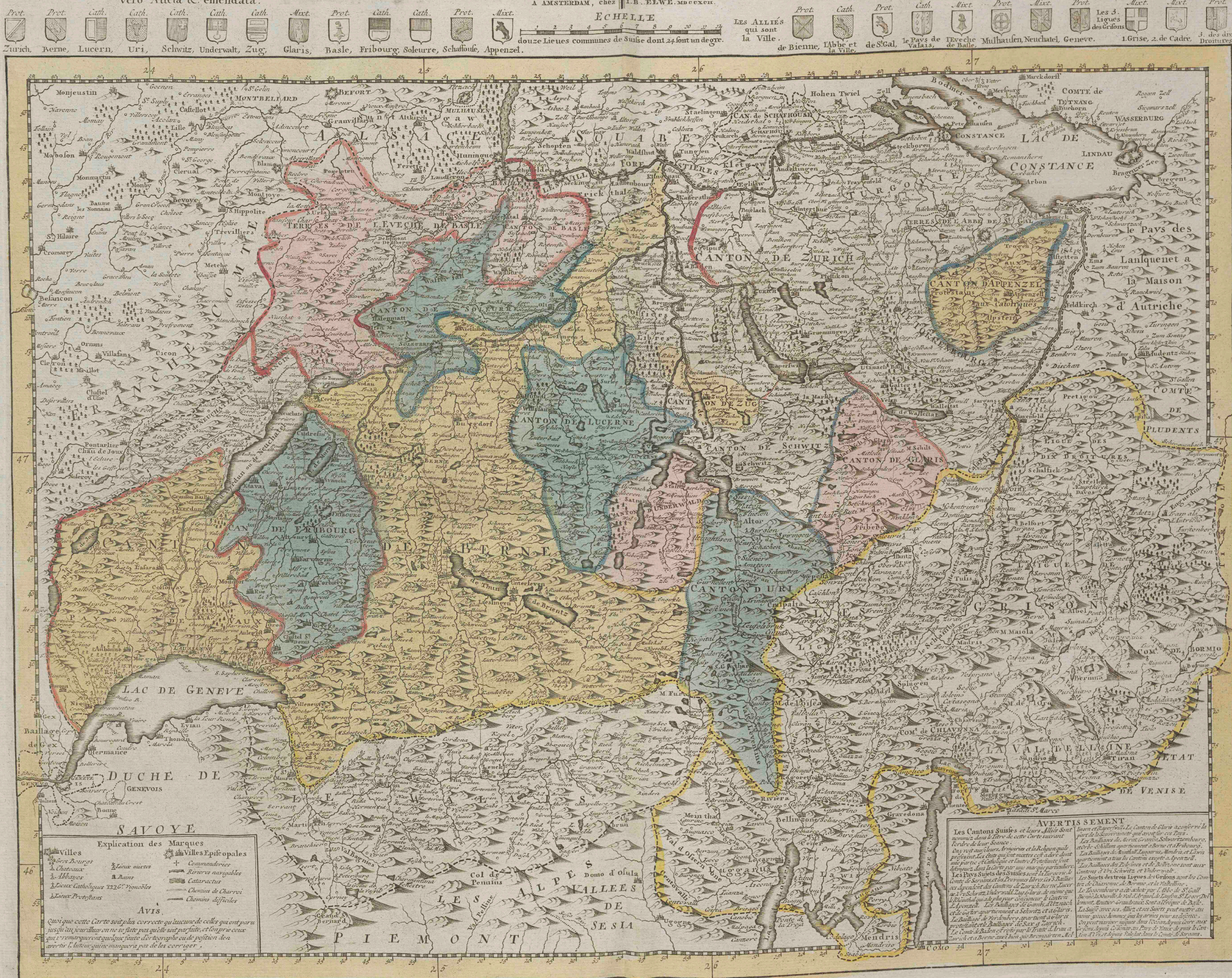
LES CANTONS SUISSES, LEURS ALLIÉS & PAYS SUJETS, Composée par
Guillaume de l'Isle, Corrigée & Augmentée, le Plus Nouvelles,

ECHELLE

douze Lieues communes de Suisse dont 24 font un degre

LES ALLIÉS
qui sont
la Ville

Prot.	Cath.	Prot.	Cath.	Mixt.	Prot.	Mixt.	Prot.	Mixt.	Mixt.	Prot.
										
Valais	Fribourg	Glarus	Pays de Vaud	Evêché de Lausanne	Mulhausen	Neuchâtel	Genève	1. Grise, 2. de Cadce	3. des Droites	

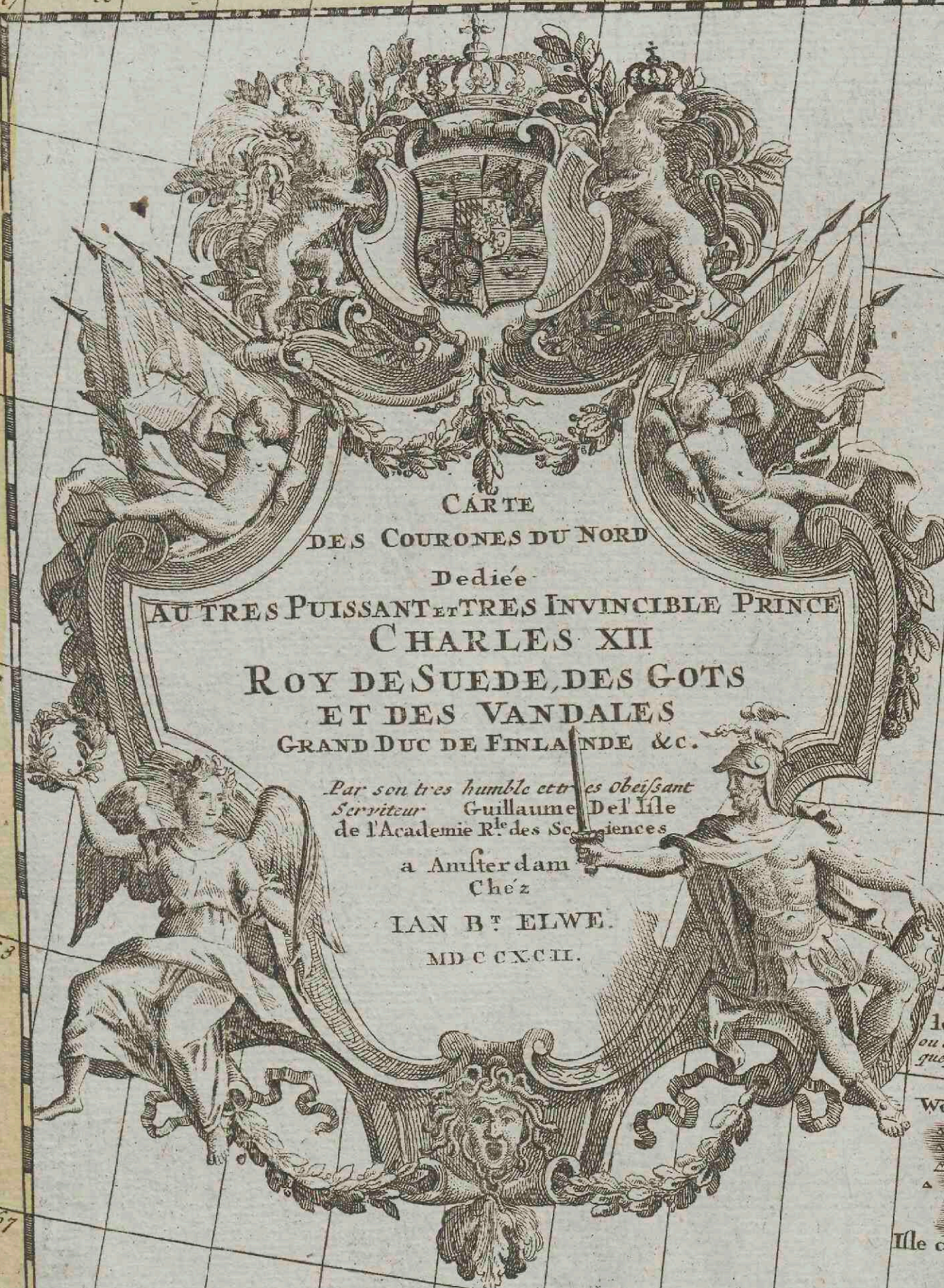

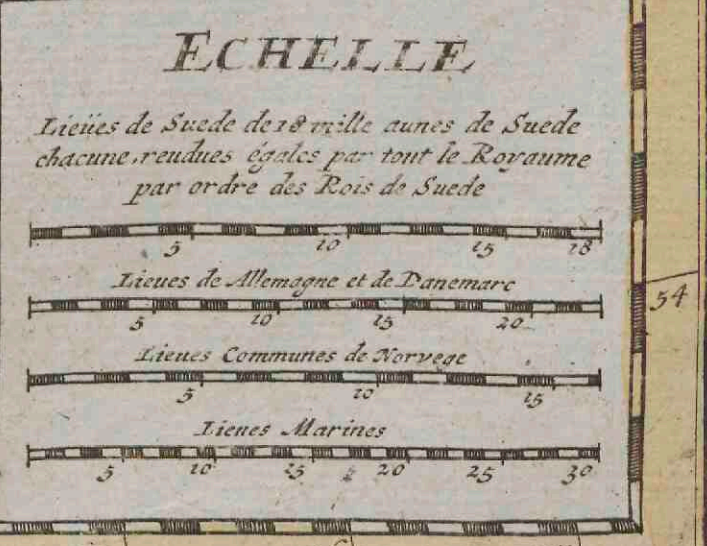

CARTE
DES COURONNES DU NORD
Dediee
AU TRES PUISSANT ET TRES INVINCIBLE PRINCE
CHARLES XII
ROY DE SUEDE, DES GOTS
ET DES VANDALES
GRAND DUC DE FINLANDE &c.

*Par son tres humble et tres obéissant
Serviteur
Guillaume Delisle
de l'Academie R^e des Sciences
a Amsterdam
Chez
IAN B^e ELWE
MD C CXCII.*

CARTE NOUVELLE
DE
MOSCOVIE
Représente la partie
SEPTENTRIONALE
Dressée par G. DE L'ISLE
Rectifié & Augmenté
A. AMSTERDAM.
Chés IAN B. ELWE.

PARTIE MERIDIONALE DE MOSCOVIE Dressée par G. DE LISLE Rectifié & Augmenté. Chez J. VAN BAREND ELWE A AMSTERDAM

NOUVELLE CARTE DE LA PETITE TARTARIE ou TAURIE, montrant les FRONTIERES DE L'IMPERATRICE DE RUSSIE, et L'EMPEREUR des TURCS, tant en EUROPE qu'en ASIE, Composée sur les Observations les plus Nouvelles. a AMSTERDAM, chez IAN B. ELWE.

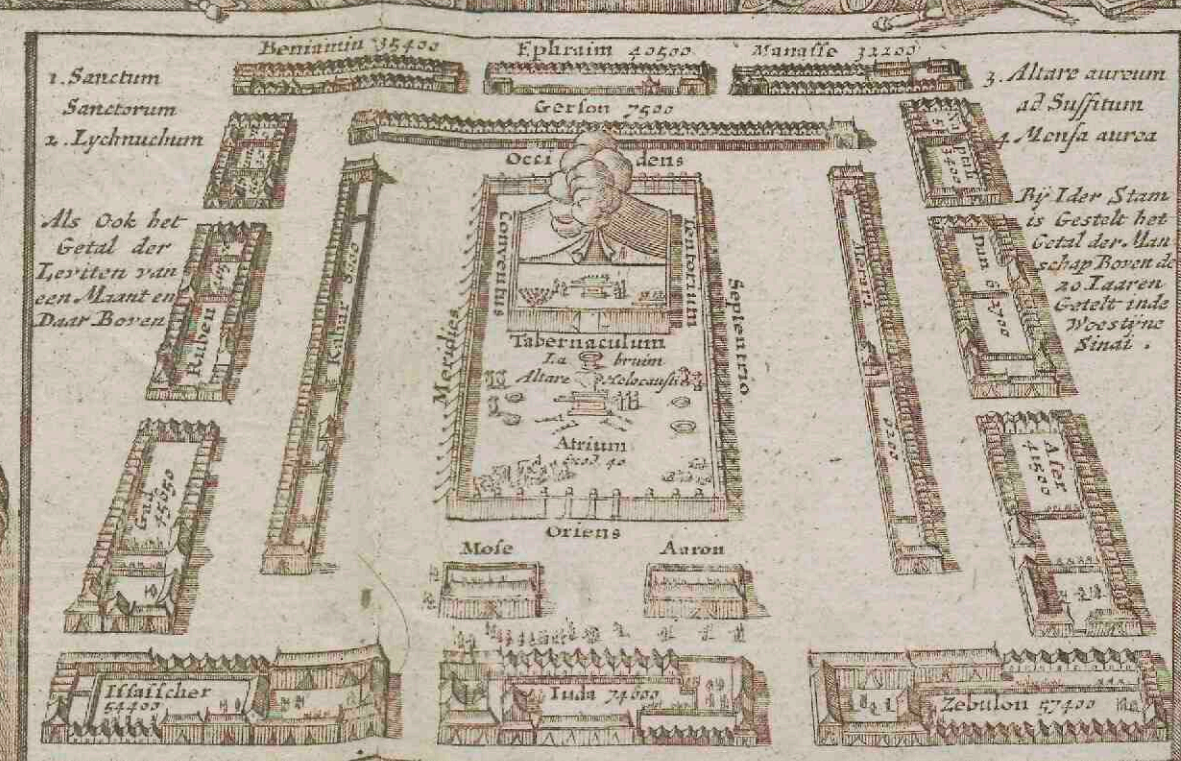
CARTE
DE LA PERSE
DE L' ARMENIE
DE LA NATOLIE
& DE L' ARABIE
Chés I. B. ELWE.
A AMSTERDAM.
MDCCXII.

MDCCXCI.

hodie

DE GROOTE OF WESTER OCEAAN. Tegenw. DE MIDDELANDSCHE ZEE

MAR E SYRIACUM

Castroꝝ populi Israelitici prout secundum Dei ordinationem per desertum Egypti versus Terram
promissionis Canaan Iter instituit Delineatio. Cui accedit Viatorum a viginti annorum ætate et supra
in deserto Sinai recessibus Nummarus: nec non et Lætibundus ab unius mensis ætate et supra

2 PARTIE DE LA NOUVELLE GRANDE CARTE DES INDES ORIENTALES, CONTENANT LES TERRES DU MOGOL, SURATE, MALABAR, CORMANDEL, BENGAL, ARACAN, PEGU, SIAM, CAMBOJE, TONQUIN, & UNE PARTIE DE LA CHINE. DRESSEE AVEC SOIN, SUR PLUSIEURS CARTES MANUSCRITES, PAR UN HABILE CONNOISSEUR; & PUBLIEE A AMSTERDAM PAR J. VAN B. ELWE. MDCXCII.

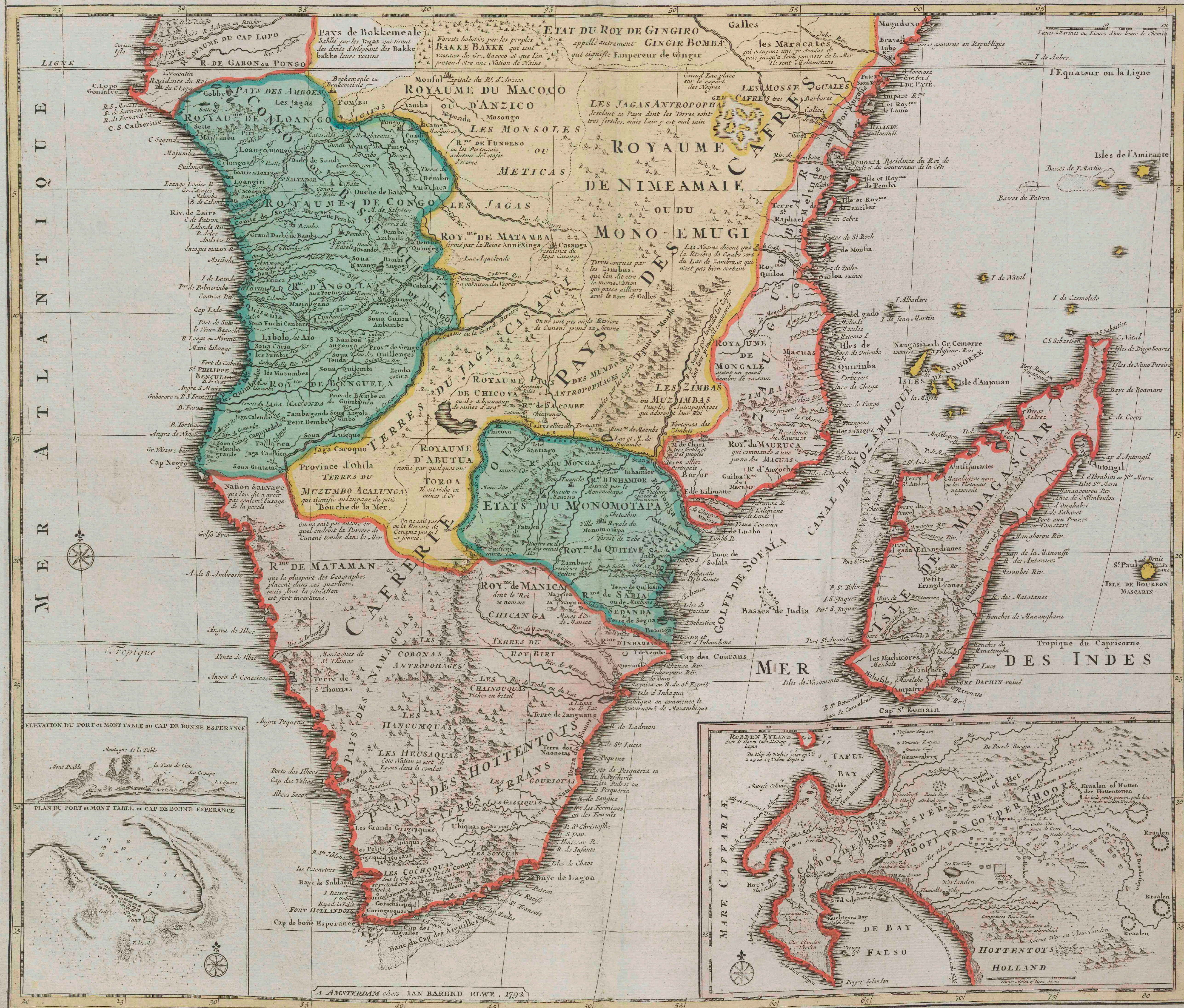

4 PARTIE DE LA NOUVELLE GRANDE CARTE DES INDES ORIENTALES, CONTENANT LES ISLES DE BORNEO, JAVA, CELEBES, MINDANAO, GILOLO, MOLUCQUES, LA NOUVELLE GUINÉE, LA NOUVELLE BRETAGNE, & LES NOUVELLES PHILIPPINES; AVEC LES ISLES DE SUMBAWA, SERBIRA, SOLOR, BOUTON & PANGESANE. DRESSÉE AVEC SOIN, SUR PLUSIEURS CARTES MANUSCRITES, PAR UN HABILE CONNOISSEUR; & PUBLIÉE A AMSTERDAM PAR IAN B^E ELWE. MDCCXII.

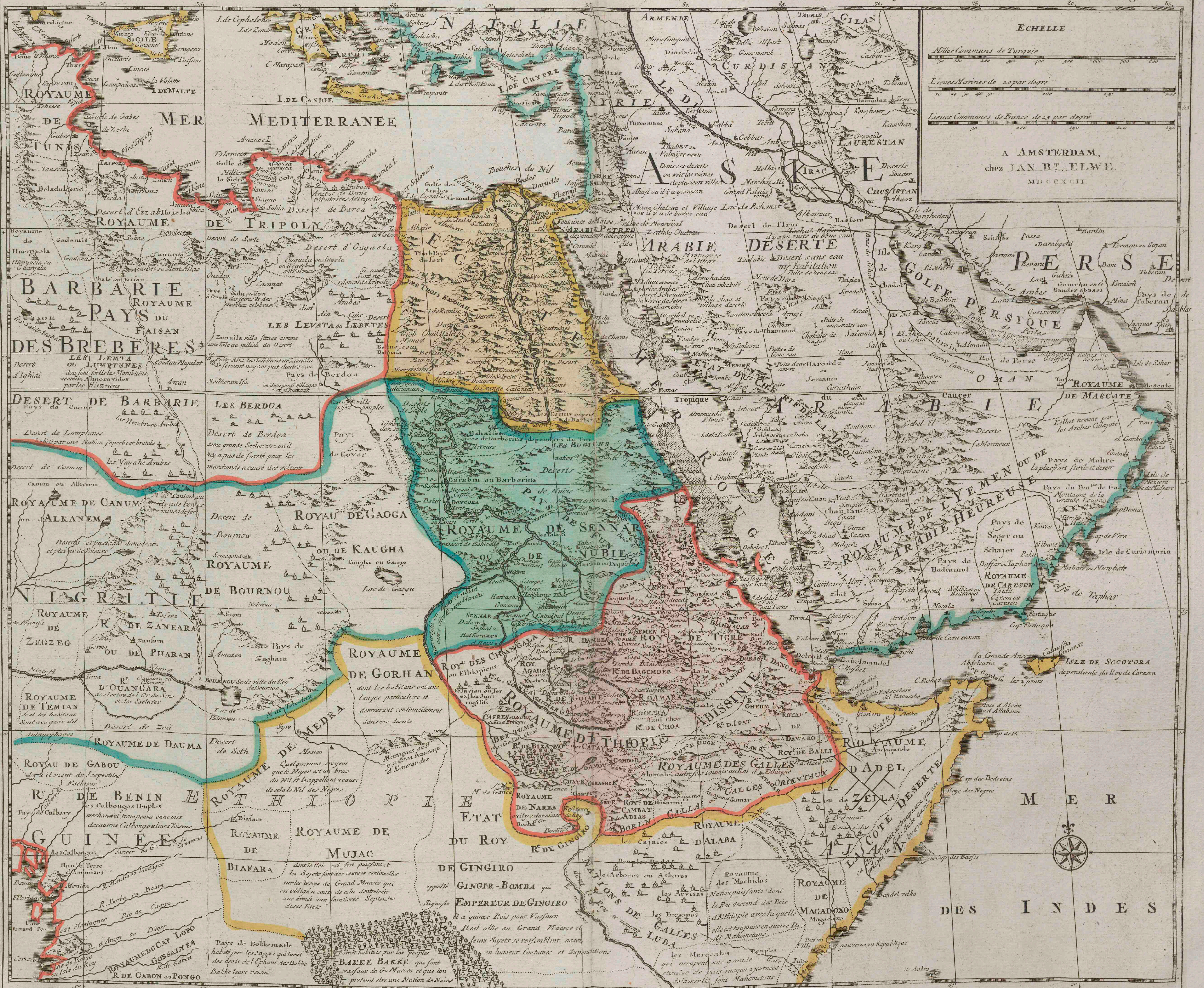

CARTE DE L'AFRIQUE MERIDIONALE, OU PAYS ENTRE LA LIGNE & LE CAP DE BONNE ESPERANCE, ET L'ISLE DE MADAGASCAR.

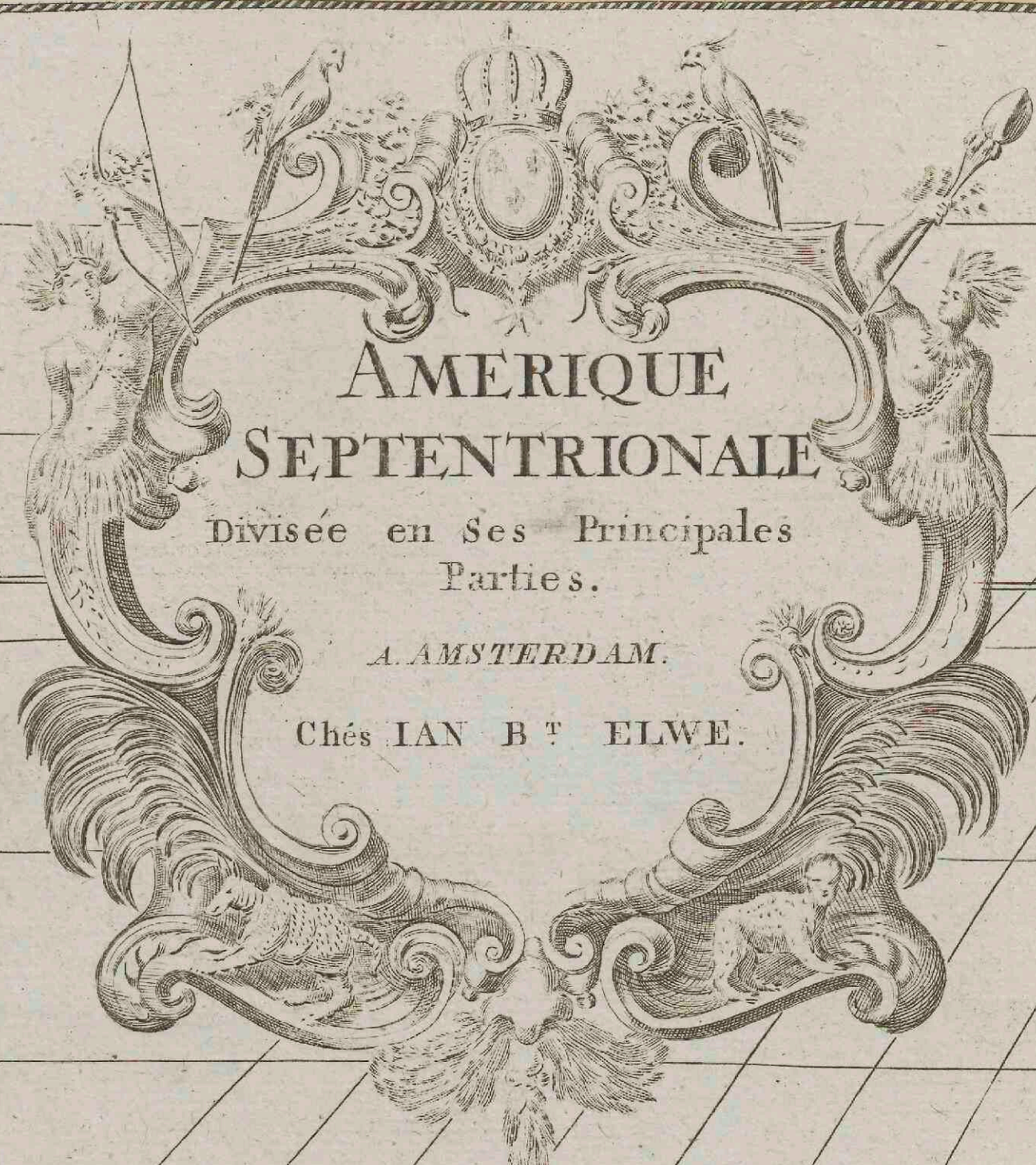

Table with 2 columns: Distance (Milles) and Description (e.g., 'Milles Paris Communes en Milles d'Inde', 'Milles Communes de France').

Milles Paris Communes en Milles d'Inde	Milles Communes de France
100	100
200	200
300	300
400	400
500	500
600	600
700	700
800	800
900	900
1000	1000
1100	1100
1200	1200
1300	1300
1400	1400
1500	1500
1600	1600
1700	1700
1800	1800
1900	1900
2000	2000
2100	2100
2200	2200
2300	2300
2400	2400
2500	2500
2600	2600
2700	2700
2800	2800
2900	2900
3000	3000
3100	3100
3200	3200
3300	3300
3400	3400
3500	3500
3600	3600
3700	3700
3800	3800
3900	3900
4000	4000
4100	4100
4200	4200
4300	4300
4400	4400
4500	4500
4600	4600
4700	4700
4800	4800
4900	4900
5000	5000
5100	5100
5200	5200
5300	5300
5400	5400
5500	5500
5600	5600
5700	5700
5800	5800
5900	5900
6000	6000
6100	6100
6200	6200
6300	6300
6400	6400
6500	6500
6600	6600
6700	6700
6800	6800
6900	6900
7000	7000
7100	7100
7200	7200
7300	7300
7400	7400
7500	7500
7600	7600
7700	7700
7800	7800
7900	7900
8000	8000
8100	8100
8200	8200
8300	8300
8400	8400
8500	8500
8600	8600
8700	8700
8800	8800
8900	8900
9000	9000
9100	9100
9200	9200
9300	9300
9400	9400
9500	9500
9600	9600
9700	9700
9800	9800
9900	9900
10000	10000

L'AMERIQUE
MERIDIONALE

Divisée en Ses Principales
Parties.

Chés

IAN BAREND ELWE.

A. AMSTERDAM.

Echelle

Mille Par Geometrique ou Mille d'Italie	
0	100 200 300 400 500 600 700 800 900 1000
Lignes Communes de France	
0	25 50 75 100 125 150 175 200 225 250 275 300 325 350 375 400 425 450 475 500 525 550 575 600 625 650 675 700 725 750 775 800 825 850 875 900 925 950 975 1000
Lignes Communes d'Espagne	
0	10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 110 120 130 140 150 160 170 180 190 200 210 220 230 240 250 260 270 280 290 300 310 320 330 340 350 360 370 380 390 400 410 420 430 440 450 460 470 480 490 500 510 520 530 540 550 560 570 580 590 600 610 620 630 640 650 660 670 680 690 700 710 720 730 740 750 760 770 780 790 800 810 820 830 840 850 860 870 880 890 900 910 920 930 940 950 960 970 980 990 1000
Lignes Communes d'Allemagne	
0	10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 110 120 130 140 150 160 170 180 190 200 210 220 230 240 250 260 270 280 290 300 310 320 330 340 350 360 370 380 390 400 410 420 430 440 450 460 470 480 490 500 510 520 530 540 550 560 570 580 590 600 610 620 630 640 650 660 670 680 690 700 710 720 730 740 750 760 770 780 790 800 810 820 830 840 850 860 870 880 890 900 910 920 930 940 950 960 970 980 990 1000
Milles Communs d'Angleterre	
0	10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 110 120 130 140 150 160 170 180 190 200 210 220 230 240 250 260 270 280 290 300 310 320 330 340 350 360 370 380 390 400 410 420 430 440 450 460 470 480 490 500 510 520 530 540 550 560 570 580 590 600 610 620 630 640 650 660 670 680 690 700 710 720 730 740 750 760 770 780 790 800 810 820 830 840 850 860 870 880 890 900 910 920 930 940 950 960 970 980 990 1000
Lignes d'Une Mille de Chemin	
0	10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 110 120 130 140 150 160 170 180 190 200 210 220 230 240 250 260 270 280 290 300 310 320 330 340 350 360 370 380 390 400 410 420 430 440 450 460 470 480 490 500 510 520 530 540 550 560 570 580 590 600 610 620 630 640 650 660 670 680 690 700 710 720 730 740 750 760 770 780 790 800 810 820 830 840 850 860 870 880 890 900 910 920 930 940 950 960 970 980 990 1000
Dictionnaire d'Invention de 20 M.P.G. Chacune	
0	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100
Lignes Communes de Mer	
0	10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 110 120 130 140 150 160 170 180 190 200 210 220 230 240 250 260 270 280 290 300 310 320 330 340 350 360 370 380 390 400 410 420 430 440 450 460 470 480 490 500 510 520 530 540 550 560 570 580 590 600 610 620 630 640 650 660 670 680 690 700 710 720 730 740 750 760 770 780 790 800 810 820 830 840 850 860 870 880 890 900 910 920 930 940 950 960 970 980 990 1000

Fransche Kopie van de in een Groet.
Spaanfche Kopie van 1772 in een Groet.

Amstelædamum in Hollandia	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
Amstelædamum in Hollandia	101	102	103	104	105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117	118	119	120	121	122	123	124	125	126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	137	138	139	140	141	142	143	144	145	146	147	148	149	150	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180	181	182	183	184	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195	196	197	198	199	200
Amstelædamum in Hollandia	201	202	203	204	205	206	207	208	209	210	211	212	213	214	215	216	217	218	219	220	221	222	223	224	225	226	227	228	229	230	231	232	233	234	235	236	237	238	239	240	241	242	243	244	245	246	247	248	249	250	251	252	253	254	255	256	257	258	259	260	261	262	263	264	265	266	267	268	269	270	271	272	273	274	275	276	277	278	279	280	281	282	283	284	285	286	287	288	289	290	291	292	293	294	295	296	297	298	299	300
Amstelædamum in Hollandia	301	302	303	304	305	306	307	308	309	310	311	312	313	314	315	316	317	318	319	320	321	322	323	324	325	326	327	328	329	330	331	332	333	334	335	336	337	338	339	340	341	342	343	344	345	346	347	348	349	350	351	352	353	354	355	356	357	358	359	360	361	362	363	364	365	366	367	368	369	370	371	372	373	374	375	376	377	378	379	380	381	382	383	384	385	386	387	388	389	390	391	392	393	394	395	396	397	398	399	400
Amstelædamum in Hollandia	401	402	403	404	405	406	407	408	409	410	411	412	413	414	415	416	417	418	419	420	421	422	423	424	425	426	427	428	429	430	431	432	433	434	435	436	437	438	439	440	441	442	443	444	445	446	447	448	449	450	451	452	453	454	455	456	457	458	459	460	461	462	463	464	465	466	467	468	469	470	471	472	473	474	475	476	477	478	479	480	481	482	483	484	485	486	487	488	489	490	491	492	493	494	495	496	497	498	499	500
Amstelædamum in Hollandia	501	502	503	504	505	506	507	508	509	510	511	512	513	514	515	516	517	518	519	520	521	522	523	524	525	526	527	528	529	530	531	532	533	534	535	536	537	538	539	540	541	542	543	544	545	546	547	548	549	550	551	552	553	554	555	556	557	558	559	560	561	562	563	564	565	566	567	568	569	570	571	572	573	574	575	576	577	578	579	580	581	582	583	584	585	586	587	588	589	590	591	592	593	594	595	596	597	598	599	600
Amstelædamum in Hollandia	601	602	603	604	605	606	607	608	609	610	611	612	613	614	615	616	617	618	619	620	621	622	623	624	625	626	627	628	629	630	631	632	633	634	635	636	637	638	639	640	641	642	643	644	645	646	647	648	649	650	651	652	653	654	655	656	657	658	659	660	661	662	663	664	665	666	667	668	669	670	671	672	673	674	675	676	677	678	679	680	681	682	683	684	685	686	687	688	689	690	691	692	693	694	695	696	697	698	699	700
Amstelædamum in Hollandia	701	702	703	704	705	706	707	708	709	710	711	712	713	714	715	716	717	718	719	720	721	722	723	724	725	726	727	728	729	730	731	732	733	734	735	736	737	738	739	740	741	742	743	744	745	746	747	748	749	750	751	752	753	754	755	756	757	758	759	760	761	762	763	764	765	766	767	768	769	770	771	772	773	774	775	776	777	778	779	780	781	782	783	784	785	786	787	788	789	790	791	792	793	794	795	796	797	798	799	800
Amstelædamum in Hollandia	801	802	803	804	805	806	807	808	809	810	811	812	813	814	815	816	817	818	819	820	821	822	823	824	825	826	827	828	829	830	831	832	833	834	835	836	837	838	839	840	841	842	843	844	845	846	847	848	849	850	851	852	853	854	855	856	857	858	859	860	861	862	863	864	865	866	867	868	869	870	871	872	873	874	875	876	877	878	879	880	881	882	883	884	885	886	887	888	889	890	891	892	893	894	895	896	897	898	899	900
Amstelædamum in Hollandia	901	902	903	904	905	906	907	908	909	910	911	912	913	914	915	916	917	918	919	920	921	922	923	924	925	926	927	928	929	930	931	932	933	934	935	936	937	938	939	940	941	942	943	944	945	946	947	948	949	950	951	952	953	954	955	956	957	958	959	960	961	962	963	964	965	966	967	968	969	970	971	972	973	974	975	976	977	978	979	980	981	982	983	984	985	986	987	988	989	990	991	992	993	994	995	996	997	998	999	1000
Amstelædamum in Hollandia	1001	1002	1003	1004	1005	1006	1007	1008	1009	1010	1011	1012	1013	1014	1015	1016	1017	1018	1019	1020	1021	1022	1023	1024	1025	1026	1027	1028	1029	1030	1031	1032	1033	1034	1035	1036	1037	1038	1039	1040	1041	1042	1043	1044	1045	1046	1047	1048	1049	1050	1051	1052	1053	1054	1055	1056	1057	1058	1059	1060	1061	1062	1063	1064	1065	1066	1067	1068	1069	1070	1071	1072	1073	1074	1075	1076	1077	1078	1079	1080	1081	1082	1083	1084	1085	1086	1087	1088	1089	1090	1091	1092	1093	1094	1095	1096	1097	1098	1099	1100
Amstelædamum in Hollandia	1101	1102	1103	1104	1105	1106	1107	1108	1109	1110	1111	1112	1113	1114	1115	1116	1117	1118	1119	1120	1121	1122	1123	1124	1125	1126	1127	1128	1129	1130	1131	1132	1133	1134	1135	1136	1137	1138	1139	1140	1141	1142	1143	1144	1145	1146	1147	1148	1149	1150	1151	1152	1153	1154	1155	1156	1157	1158	1159	1160	1161	1162	1163	1164	1165	1166	1167	1168	1169	1170	1171	1172	1173	1174	1175	1176	1177	1178	1179	1180	1181	1182	1183	1184	1185	1186	1187	1188	1189	1190	1191	1192	1193	1194	1195	1196	1197	1198	1199	1200
Amstelædamum in Hollandia	1201	1202	1203	1204	1205	1206	1207	1208	1209	1210	1211	1212	1213	1214	1215	1216	1217	1218	1219	1220	1221	1222	1223	1224	1225	1226	1227	1228	1229	1230	1231	1232	1233	1234	1235	1236	1237	1238	1239	1240	1241	1242	1243	1244	1245	1246	1247	1248	1249	1250	1251	1252	1253	1254	1255	1256	1257	1258	1259	1260	1261	1262	1263	1264	1265	1266	1267	1268	1269	1270	1271	1272	1273	1274	1275	1276	1277	1278	1279	1280	1281	1282	1283	1284	1285	1286	1287	1288	1289	1290	1291	1292	1293	1294	1295	1296	1297	1298	1299	1300
Amstelædamum in Hollandia	1301	1302	1303	1304	1305	1306	1307	1308	1309	1310	1311	1312	1313	1314	1315	1316	1317	1318	1319	1320	1321	1322	1323	1324	1325	1326	1327	1328	1329	1330	1331	1332	1333	1334	1335	1336	1337	1338	1339	1340	1341	1342	1343	1344	1345	1346	1347	1348	1349	1350	1351	1352	1353	1354	1355	1356	1357	1358	1359	1360	1361	1362	1363	1364	1365	1366	1367	1368	1369	1370	1371	1372	1373	1374	1375	1376	1377	1378	1379	1380	1381	1382	1383	1384	1385	1386	1387	1388	1389	1390	1391	1392	1393	1394	1395	1396	1397	1398	1399	1400
Amstelædamum in Hollandia	1401	1402	1403	1404	1405	1406	1407	1408	1409	1410	1411	1412	1413	1414	1415	1416	1417	1418	1419	1420	1421	1422	1423	1424	1425	1426	1427	1428	1429	1430	1431	1432	1433	1434	1435	1436	1437	1438	1439	1440	1441	1442	1443	1444	1445	1446	1447	1448	1449	1450	1451	1452	1453	1454	1455	1456																																												